

117

ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ
ΠΕΡΓΑΜΟΥ,

ΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ
ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΩΝ
ΚΑΙ
ΦΙΛΟΠΟΝΗΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ
Ν. Ι. ΡΑΛΛΗ.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ.

1870.

3628

ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ
ΠΕΡΓΑΜΟΥ.

ΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ
ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΩΝ

ΚΑΙ
ΦΙΛΟΠΟΝΗΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ
Ν. Ι. ΡΑΛΛΗ.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ.

1870.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΡΛΑΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

« Κρείσσον ἔστι τὸ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν »
ἢ τὸ πᾶν ἐλλείπειν. »

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΩ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΑΓΚΥΡΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩ ΜΟΥ ΤΩ ΠΡΩΤΩ

Κ. Κ. ΙΩΑΝΝΙΚΙΩ,

ΒΛΘΕΙΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΤΩ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΑΓΚΥΡΑΣ

ΚΥΡΙΩ ΙΩΑΝΝΙΚΙΩ

ΕΥΛΑΒΩΣ.

Πανιερώτατε,

Τὴν περὶ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν πατρικὴν σου μέριμναν ἀναμνησκόμενος καὶ τὰς πρὸς τὴν γενέθλιον ἱστορικὴν Πέργαμον σπουδαίας προσπάθειάς σου, ὅπως μορφωθῇ ἡ ἐν αὐτῇ νεολαία συμφώνως πρὸς τὴν αὐτονομίαν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ὑψηλὴν τῶν ἰδεῶν πρόοδον, ὑπ' ὅσιν μου ἔχων, ἔκρινα δίκαιον νὰ κοσμήσω μὲ τὸ χρηστὸν καὶ φιλόμουσον ὄνομά σου τὸ πονημάτιόν μου τοῦτο, τὴν ἀρχαίαν τῆς Περγᾶμου εὐχλεῖαν ἐξιστοροῦν καὶ τόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ἐνεθαῖρύνθην, ὅσον τὰ ὑπὲρ τῆς προκωγῆς τῆς

πόλεως μας καὶ τῆς ἐπαρχίας, ἃν εὐκλεῶς ποιμένεις ἄγια αἰσθήματά σου διαδηλοῦνται διὰ τῶν καθημερινῶν ἀξιολόγων καὶ χρησίμων ἐργῶν.

Καθῆκον ἱερὸν ἐθεώρησας καὶ θεωρεῖς πάντοτε, ὦ ἀγαθὲ ποιμενάρχα, τὴν ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας σου πατρίδος Περγάμου σπουδαίαν καὶ πατρικὴν μέριμναν· καθῆκον δ' εὐγνωμοσύνης μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ἐκπληρῶ καὶ ἐγὼ ἤδη ὡς μέλος τῆς ἐν αὐτῇ Κοινότητος, προσφέρων ἐν ταπεινότητι τὸν φόρον τῆς βοήθειάς πρὸς τὴν Ἱμετέραν Πανιερότητα ἰδιαιτέρας ἐστὶ εὐγνωμοσύνης μου μεθ' ἧς διατελῶ.

Ἰποκλινὲς Αὐτῆς τέκνον πνευματικόν.

Ν. Ι. ΡΑΛΛΗΣ.

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας.

Μετὰ τὰς ἐν Ἀθήναις μικρὰς σπουδὰς μου, ἐπανελθὼν πρὸ εἰκοσαετίας εἰς τὴν πατρίδα μου Πέργαμον, εἶχον ζωηρὰν πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα κατὰ δύναμιν συντελέσω εἰς τὴν ἐν αὐτῇ προαγωγὴν τῆς ἡμετέρας Χριστιανικῆς Κοινότητος, ὅπως καὶ ἄλλος ἐν ἄλλῃ πόλει, ἐκ τῶν αὐτῶν ὀρμώμενος αἰσθημάτων, ἐπωφελῶς ἤθελε συντελέσει εἰς τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέλλον τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας, αἰετοῦ ὑπὸ τῆς Κραταιᾶς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας εὐτυχῶς προστατευομένης.

« Δίκαιον ἡ συνδρομὴ παντὸς ἔθνους κατὰ τὴν μεγάλην » καὶ γενικὴν ἀρχήν, δίκαιον καὶ ἡ συνδρομὴ παντὸς πολίτου. »

Ἀλλ' ὅποιαν ὠφέλειαν, ὅποιαν συνδρομὴν ἡδυνάμην νὰ προσφέρω τῇ πατρίδι μου Περγάμῳ νέος τότε ὢν καὶ πέννης, ἐνῷ σπουδάζας ἐν Ἀθήναις διὰ τῆς προστασίας ἀξιοτίμων τινῶν ὁμογενῶν, καὶ ἐξόχως τοῦ πεφωτισμένου καθηγητοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου Κωνσταντίνου Γ. Φρεαρίτου, δὲν ἔφερον ἐκείθεν, εἰμὶ μικρὰς τινας τῆς ἱατρικῆς γνώσεως·
» οὐκ ἐκ χρημάτων, κατὰ Πλάτωνα, ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ
» ἀρετῆς χρήματα καὶ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις. »

Ὡφειλον λοιπὸν νὰ προσφέρω ὅτι εἶχον, ὥφειλον, εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μου ὑπέικαν, νὰ προσφέρω τὴν ἱατρικὴν μου συνδρομὴν πρὸς πάντα πάσης θρησκείας πτωχόν.

Τοῦτο ἐπράξα ἀπὸ εἰκοσαετίας, τοῦτο εἰσέτι πράττω μετὰ

τῆς αὐτῆς προθυμίας, χωρηγῶν τὴν ἱατρικὴν μου συνδρομὴν μετὰ τῶν ἀναγκαιούντων μάλιστα φαρμάκων εἰς πάντα ἐν γένει ἄπορον ἀσθενῆ. Συνεπεῖα τῆς αὐταπαρνήσεώς μου ταύτης κατώρθωσα πρὸ τινων ἐτῶν τὴν ἰδρυσιν Νοσοκομείου καὶ Παιδοπαιδαγωγείου ἐνταῦθα, διὰ τῆς συνδρομῆς ἀπάντων τῶν φιλοτίμων καὶ ἀγαθῶν συμπολιτῶν μου, ὡς καὶ τὸν διὰ τὴν τούτων συντήρησιν σχηματισμὸν *Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος*, χορηγήσας ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τὴν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἱατρικὴν μου συνδρομὴν δωρεάν, ἣν διακύψας πρὸ δύο ἐτῶν ἐκ τινων δυσχερῶν περιστατικῶν, ἥδη τῇ αἰτήσῃ τῶν ἀξιοτίμων ἐφόρων Κύριων Σπυράκη Ἰωάννου, Γεωργίου Ἀλεξίου καὶ Ἀναστασίου Χατζῆ Γεωργίου, προσφέρω καὶ αὖθις. Κατόπιν δὲ διὰ τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς συμπονοῖας καὶ εὐλκρινείας κατώρθωσα καὶ τὴν σύστασιν ἑτέρας *Ἐκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος* πρὸς διχτήρησιν Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀλληλοδιδακτικοῦ τῶν ἀρρένων Σχολείου, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἑκτοτε παρημελημένων τῆς Κοινότητός μας ὑδραγωγείων (χωρισμένων ὄντων ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς) παρὰ τῶν αὐτῶν ἐπίσης ἀξιεπαίνων συμπολιτῶν μου, οἵτινες καίτοι, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀμοιροῦντες γραμμάτων, κατανοοῦσιν ὅμως, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται βελτίονες ὅταν τῷ Θεῷ προσέρχωνται ὅμοιον δὲ «δείκνυσιν τῷ Θεῷ τὸ εὐεργετῆν καὶ ἀληθεύειν.» (α)

Τὰ Σχολεῖα ὠκοδομήθησαν, κατηρτίσθησαν εἶχον διὰ ταῦτα, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ἄλλο καθῆκον, πρὸς δ' εὖρον συμπράττοντας προθύμους καὶ πολίτας καὶ ἐφόρους καὶ διδασκάλους, ἵνα βαδίζωμεν σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ἥτις μεριμνῶσα μητρικῶς περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ποιμνίου τῆς διέγραψε πρὸ πολλοῦ σύστημα ἐκπαιδεύσεως ἀναγκαῖον, ὅπως ἡ θρησκεία συστοιχειωμένη μετὰ τῆς παιδαγωγίας, ἐμβά-

(α) Παρὰ Στοβαίω.

πτεται ἀκτακπύτω, εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ σύμφωνα συνάμα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς ἱστορικοῦ τῶν Γρικῶν προορισμοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἐπ' ἀνοδος τοῦ ἐξευγενισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ ἐστίᾳ, διὰ τῆς κλασικῆς τῶν προγόνων ἡμῶν συγγράφων ἐκμαθήσεως, ἥτις δέοντως προοδὴγοῦσιν τὴν νέαν γενεάν καὶ σπέρματα προκαταβαλλομένη ἀρετῶν, θυμικῶν ἐξάπκων δύναται νὰ ἐμποιήσῃ οἰκείωσιν πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐπιτήδευσιν καὶ προπαρασκευὴν διὰ τὸ βῆμα τῆς πατρίδος καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τοῦτο παρεκινήθη καὶ ὠδηγήθη, ὁμολογῶ ἐν εὐλκρινείᾳ καὶ μετὰ βαθεῖας εὐγνωμοσύνης, ὑπὸ φίλου τινος ὁμογενοῦς τοῦ ἀξιοτίμου καὶ περρωτισμένου Ι. Γ. Λάτρη, γράφοντος ἐκάστοτε μετὰ ἐθνικοῦ ζήλου οὐκ ὀλίγῃ περὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Μικρασίας χάριν ἐθνικῆς προόδου.

Τὸ ὑπέρτατον καθῆκον, πᾶς τις γινώσκει, τῶν βασιλείων συνίσταται εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν εὐλκρινῆ αὐτῶν ὑποστήριξιν πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ πρόδον τῶν ὑπηκόων· ὁ δὲ σεβαστὸς Μονάρχης Σουλτὰν Ἀπουλ Ἀζίζ, πλήρης τοιοῦτων εὐγενῶν καὶ πατρικῶν αἰσθημάτων, ἐνασχολεῖται μετὰ ζήλου εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ὑπηκόων ἐν γένει, ἥτις ἐπὶ τέλους θέλει δικαιοῦται τὴν μεγαλειότητα τοῦ θρόνου Του.

Πρὸς τὸν ἐθνικὸν δὲ τοῦτον σκοπὸν μετὰ θάρρους ἐθεώρησα ἀναγκαῖον τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Περσείας, ἥτις κατὰ τὴν τρίτην σχεδὸν Π. Χ. ἑκατονταετηρίδα διετέλεσε συγχρόνως μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἡ καθέδρα τῆς παιδείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ τῶν αἰμνήστων Ἀτταλιδῶν διὸ ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ ἐνσπείρω εἰς τὰς ἀπκλὰς τῶν νέων μας καρδίαις διὰ τῆς ἐκμαθήσεως ταύτης, αἰσθημα πατριωτικοῦ καὶ ζωηρὰν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας τῆς Περσείας εὐκλείας, ἐπειδὴ τὰ σωζόμενα ἥδη ἐκ τῶν χρόνων ἡπερήφην

ἑρείπια νομίζονται ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν Περσικῶν συμ-
πολιτῶν μου τόσον ἐσφαλμένως κατὰ τὴν ἐκ παραδόσεως ἱ-
στορίαν ὥς ἔργα Βασιλέων καὶ Γενουησίων ἢ ἄλλων ξένων δο-
ρυκτικῶν, καίπερ ὄντα πατρῶα καὶ σεβαστά. Ἀλλ' ἡ Πέρ-
σικος ἱστορίαν ἴδιαν δὲν ἔχει καὶ ὀλιγώτερον πάσης ἄλλης ἱ-
στορικῆς πόλεως μνημονεύεται ἐντὶς τῶν σωζομένων συγγρα-
φῶν. Πρὸς ἐκπόνησιν λοιπὸν τοιαύτης τινὸς περιγραφῆς ὑπὸ
ἱστορικῆν, ἀρχαιολογικῆν καὶ γεωγραφικῆν ἔποψιν ἀπαιτεῖται
ἀντὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν γνώσεων, ἀπαιτεῖται
μεγάλη βιβλιοθήκη καὶ πλουσίαι νομισμάτων ἀρχαίων καὶ ἐπι-
γραφῶν συλλογή. Πλὴν ὁμῶς, καίτοι τούτων ὅλων ἐστεινόμε-
νος, ἀνέλαβον τολμηρῶς τὴν δυσχερῆ ἐπιχείρησιν τῆς ἐκπονή-
σεως τῆς παρούσης ἐπιτόμου ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας τῆς
ἀρχαίας Περσίου κατ' ἐρωτηπόρισιν πρὸς χρήσιν τῶν ἐν
Περσίᾳ σπουδαζόντων παιδῶν, βελτιζόμενός εἰς τὴν μικρὰν
καὶ ἀσήμενον βιβλιοθήκην μου, τὰς ἐλίγας ἐν Περσίᾳ δια-
τηρουμένας ἐπιγραφὰς καὶ τὴν παρήγορον πρὸ πάντων ἰδέαν,
ὅτι πρὸς τὴν ἐθνικὴν ὠφέλειαν τοῦ τόπου τούτου ἀνάγκη νὰ
μάθωσιν οἱ παῖδες ἡμῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅσα ἐγὼ συνέλεξα
καὶ παρέφρασα ἐκ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων καὶ
ἐκ νεωτέρων πληροφοριῶν καὶ εἰκασιῶν.

Ἰδοὺ, ἀναγνώστα ἡ πρώτη αἰτία καὶ ἀφορμὴ τῆς ἐκπονή-
σεως τῆς παρούσης ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς περιγραφῆς
τῆς Περσίου· δευτέρα δὲ, ἡ ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ φυλλα-
δίου πρὸς τὰ ἐκπαιδευτήρια ἡμῶν ὠφέλεια χρηματικὴ, ἣν μετ'
ἐγκαρδίου εὐχρηστέσεως παρεχώρησα αὐτοῖς, τὰ ἀνεπαρκῆ
πρὸς συντήρησιν τούτων μέσα βλέπων. Οὐτε ἐπιδείξεως λοι-
πὸν σκοπὸς, οὔτε κερδοσκοπίας ἐπιθυμία μετ' ἐνάγκασσε νὰ ἐ-
πιληφθῶ τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, ὅπερ, ἵνα ἀναδειχθῇ
ἀκριβέστερον καὶ τελειότερον, ἀπαιτοῦνται ὅσα ἀνωτέρω ἠρίθ-
μησα.

Εὐχομαι, ἵνα τὸ οἷονδ' ἄποτε ἔργον μου τοῦτο συντελέσῃ

ἐπιφελῶς κατὰ τὴν ἐγκάρδιον ἐπιθυμίαν μου πρὸς τὸν προο-
ρισμὸν τῶν Σχολείων ἡ δὲ ἐπιεικὴς τῶν ἀρμοδίων καὶ εἰδη-
μόνων κρίσις ἧς ἐνθαρρύνῃ ἄλλους ἰκανωτέρους πρὸς ἐπιχεί-
ρησιν σπουδαιότερων τοῦ παρόντος ἔργων.

Αἱ συγγραφικαὶ πηγαί, ἀφ' ὧν συνέλεξα τὴν ὕλην, εἰσὶ,
Στράβων, Πολύβιος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Πλούταρχος, Ἀπ-
πιανὸς, Σκύλαξ, Ἀριστείδης Αἴλιος, Σκόμνος ὁ Χίος, Διογέ-
νης ὁ Λαέρτιος, Πρόδοτος, Α. Ρ. Ραγκαβῆς, Κάρολος Ταξι-
έρος, ἡ τοῦ Παππαρηγοπούλου Ἱστορία καὶ τέλος αἱ ἐν Περ-
σίᾳ ἐπιγραφαί.

ἐν Περσίᾳ 3 Μαΐου 1870.

N. I. ΡΑΛΛΗΣ.

ΕΠΕΤΟΜΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

*Περιέχον τοὺς πρώτους τῆς Περγάμου οικιστὰς μέχρι
τῆς ἀποκαταστάσεως Περγαμηνῶ βασιλείου
ὑπὸ τοῦ Φιλεταίρου.*

Ἑρώτησις. Ἡ ἀρχαία τῆς Περγάμου πόλις ποῦ ἔκειτο;

Ἀπόκρισις. Ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Περγάμου ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν πόλεως, τῆς ὁποίας ἀνεξαιρέτως πᾶσα οἰκία τῆς τε Ὀθωμανικῆς καὶ Γραικικῆς ἐνορίας βασιίζεται ἤδη ἐπὶ θεμελίων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σελινούντος, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηδάσου, μικροῦ τινὸς ὄρους, σχῆμα στροβιλοειδὲς ἔχοντος καὶ ἐπὶ τῆς ὀξείας κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις. (α)

Ερ. Σῶζεται ἤδη ἡ ἀκρόπολις;

Απ. Τὰ τείχη μόνον αὐτῆς διατηροῦνται, καὶ ταῦτα κατερειπωμένα, τὰ ὁποῖα φέρουσι τεσσάρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν τειχοδομίαν, Πελασγικὴν, Ἑλληνικὴν, Ῥωμαϊκὴν καὶ Βυζαντινὴν.

Ερ. Τί ἐννοεῖς λέγων τέσσαρα εἶδη;

Απ. Ἐννοῶ πρῶτον εἶδος, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἐκτίζον τὰς οἰκοδομάς των ἐκ λίθων ἀμόρφων μὲν, ἀλλὰ συνηρμοσμένων δὲ μαλῶτερον καὶ ἀκριβῶς, ἄνευ τῶν μικρῶν περνευρομένων λι-

(α) Στράβων Βιβλ. II'. Σελ. 871.

θίων (α)· τὸ δεύτερον εἶδος, τὸ Ἑλληνικὸν, σύγκειται ἐκ λίθων κανονικῶν περιεργάτατα λελαξευμένων καὶ ἐπιτηδεύονται συννημένων, ἄνευ ἀσθέστου καὶ κονίας· τὸ τρίτον εἶδος, τὸ Ῥωμαϊκόν, διὰ κανονικῶν λίθων μετ' ἀσθέστου καὶ κονίας καὶ τὸ τέταρτον τέλος, τὸ Βυζαντινόν, δι' ἀκανονίστων λίθων μικρῶν τε καὶ μεγάλων ὡς ἐπικρατεῖ ἡδη.

Ερ. Εἰς ποίαν γεωγραφικὴν θέσιν κεῖται ἡ Πέργαμος;

Απ. Ἡ Πέργαμος κεῖται ὑπὸ τῆς 24° 53' ἀνατολικοῦ μέρους καὶ τῆς 39° 6' βορείου πλάτους.

Ερ. Εἰς ποίαν ἐπαρχίαν ἀνήκει ἡ Πέργαμος κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους;

Απ. Ἡ Πέργαμος ὑπῆλθε εἰς τὴν Μεγάλῃν Μυσίαν περιλαμβανούσα τὴν Τειθρανίαν, τὴν μικρὰν Λυδίαν καὶ Τρωάδα, ἧτις, μετὰ τῆς μικρᾶς ἡ Ὀλυμπιῆς καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κύρου ἀποτελεῖ ὁλόκληρον σατραπείαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Περσικῆς δυναστείας.

Ερ. Πόθεν περιωρίζετο ἡ πόλις τῆς Περγᾶμου;

Απ. Πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τῆς ἀκροπόλεως, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ σειρᾶς μικροῦ τινος βουνοῦ παραφυάδος τοῦ ὄρους Ἀσπορηνοῦ (νῦν Κεϊκλή), μεσημβρινοανατολικῶς ὑπὸ πεδιάδος, καρποφόρου πεδίου, Τευθρανίας καλουμένης καταφύτου δὲ καὶ διαβρεχομένης ὑπὸ τριῶν ποταμῶν Σελινούντος, Κητείου καὶ Κάϊκου.

Ερ. Πόθεν ἐκπηγάζει ὁ Σελινεὺς ποταμὸς;

Απ. Ἐκπηγάζων ὁ Σελινεὺς ποταμὸς ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀππουρηνοῦ βορειοδυτικῶς τῆς Περγᾶμου, ἣν διασχίζει, ἐκβάλλει εἰς τὸν Κάϊκον.

Ερ. Πόθεν ὀνομάσθη Σελινεὺς;

Απ. Ἀπὸ τινος ἱσως σωζομένου ἄχρι τοῦδε τάφου ἐκ χώματος (μακροῦρ τεπέ) τινὸς παναρχαίου τῆς Μυσίας βασιλεῖος

(α) Μικρὰ τις σειρὰ Πελασγικοῦ τείχους διατηρεῖται ἐπὶ ἀποτόμου βράχου τῆς ἀκροπόλεως κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος.

κατὰ τὸν Παυσανίαν, κεκμένου δὲ πρὸς τὴν ἀπολήγουσαν τῆς πόλεως ἄκραν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ μεσημβριονατολικῶς, ἡ ἀπὸ τῶν παρ' αὐτῷ φυομένων ἀγριοσελήνων. Σελινούντες ποταμοὶ ὑπάρχουσι καὶ ἀλλὰχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ερ. Ὁ δὲ Κήτειος πόθεν ἐκπηγάζει;

Απ. Ἀπὸ σειρᾶς ὄρεων δὲ ἐκβάλλων πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διερχόμενος τοὺς πρόποδας αὐτῆς χύνεται καὶ οὗτος εἰς τὸν Κάϊκον ὀνομαζόμενος τουρκιστὶ Κεστέλ ἔδγ.

Ερ. Διατί ὀνομάσθη Κήτειος;

Απ. Ἐκ τῆς Κητοῦς, φαίνεται, θηγατρὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς ἐξ ἧς οἱ κάτοικοι Κήτειοι, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ὀμηρος (Ὀδ. λ. 521), ἡ κατ' ἄλλους ἐκ τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον κατοικούντων παναρχαίων λαῶν Κητείων προσηγορεύθη Κήτειος, ἐχόντων τὸ προσηγορικὸν τοῦτο ὄνομα παρ' ἐχόμενον ἐκ τοῦ Κήτους καὶ ἐρμηνευόμενον διὰ τοῦ Μεγάλου.

Ερ. Ὁ δὲ Κάϊκος πόθεν ἐκπηγάζει;

Απ. Ὁ Κάϊκος ἐκπηγάζει καὶ σχηματίζεται ἐκ διαφόρων ποταμῶν μικρῶν ἀπὸ τὰ προσάκτια καὶ ἀνατολικά τῆς Περγᾶμου ὅρη· κατὰ τὸν Στράβωνα, ῥέων ἐκ τοῦ ὄρους Τήμνου ὁ ποταμὸς Μύσιος (Ἠλιά τζάγ) κατὰ τὰ μεσόγεια τοῦ ὀφθῆς πεδίου (ἀπὸρ ἄλλαν) ἐμβάλλει εἰς τὸν Κάϊκον μετὰ τινος ἄλλου πλησίον ποταμοῦ καὶ τελευταῖον σχηματίζεται ἐκ τινος ἄλλης πηγῆς Ὀκυρὸς πλησίον χωρίου τινὸς Χάλλης (Πακίρ) καλουμένου, ἐξ οὗ καὶ τὸ νῦν Ὀθωμανικὸν ὄνομα τοῦ Κάϊκου (πακίρ τζάγν)· ὁ ποταμὸς οὗτος διερχόμενος τὴν Περγᾶμνὴν πεδιάδα καὶ σχηματίζων διαφόρους καμπὰς χύνεται ἐν τῷ Ἑλκικτικῷ κόλπῳ μετὰξὺ Πιτάνης καὶ Ἑλαίης.

Ερ. Πόθεν ὀνομάσθη Κάϊκος;

Απ. Ὁ ποταμὸς Κάϊκος ἐκκαλεῖτο πρότερον Ἀστράτιος ἀπὸ τοῦ Ἀστράτιου τοῦ Ποσειδῶνος υἱοῦ, κατόπιν δὲ κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν τῷ περὶ ποταμῶν) προσηγορεύθη Κάϊκος ἀπὸ

τοῦ Καΐκου Ἑρμῶ καὶ Ἰκρυόρῃς υἱοῦ, ὅστις φρονέσας Τίμωρον ἐν τῶν ἐγγενῶν τῇ Μυσίᾳ καὶ φοβούμενος τοὺς συγγενεῖς τοῦ φρονεθέντος, ἔριψεν ἐκ αὐτοῦ ἐν τῷ ποταμῷ, ὅστις μετωνομάσθη ἀπ' αὐτοῦ Κάικος. Φύεται δὲ κατὰ τὸν Τιμωρόν ἐν τῷ ποταμῷ τούτῳ βοτάνη τις Ἡλιόρρακος καλούμενη ἣν οἱ ἱατροὶ μεταχειρίζοντο κατὰ πάσης αἰμορραγίας.

Ερ. Πόθεν ὠνομάσθη ἡ Πέργαμος πόλις;

Απ. Ἀπὸ τὸν Πέργαμον υἱὸν τοῦ Πέρρου καὶ τῆς Ἀνδρομάχης· ἔγγονον δὲ τοῦ Ἀχιλλέως· ὁ Πέργαμος μεταβὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ φρονέσας τὸν δυνάστην τῆς Τευθρανίας Ἄρειον ἔκτισε τὴν πόλιν Πέργαμον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σελινούντος. (α)

Ερ. Τί ἦτο ἡ Τευθρανία;

Απ. Ἡ Τευθρανία ἦτο ἀρχαία τῆς Μυσίας πόλις κτισθεῖσα ἐπὶ τοῦ Καΐκου ποταμοῦ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Τεύθραντος ὅρους ὑπὸ τοῦ Τεύθραντος ἀρχαίου τῆς Μυσίας βασιλέως, ὅστις ὑποδεχθεὶς τὴν Αὔγην θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀλέου ἐξ Ἀρκαδίας υἱοθέτησεν αὐτὴν ἀναθρέψας παρ' αὐτῷ καὶ τὸν παῖδα τῆς Αὔγης Τήλεφον, ὃν ἔτεκεν αὕτη ἐκ τοῦ Ἡρακλέους (β)· τὸν Τήλεφον νυμφεύσας ὁ Τεύθρας μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀργιόπης ἀφῆκε μετὰ τὸν θάνατόν του διάδοχον τῆς βασιλείας.

Ερ. Πόθεν δὲ τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Κάικον ὄρος ὠνομάσθη Τεύθρας;

Απ. Ἐκ τοῦ Τεύθραντος βασιλέως τῆς Τευθρανίας, ὅστις κινηθεὶς χάριν ἀναβὰς τὸ ὄρος καὶ ἰδὼν ὑπερμεγέθη κάπρον κατεδίωξε τοῦτον μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθυσίας Ἀρτέμιδος καὶ ἐπλήρωσεν ἡ δὲ Ἀρτεμις μνησικακοῦσα τὸν μὲν κάπρον ἀνεξώπρωσε, τὸν δὲ Τεύθραντα κατέστητε μανικὸν καὶ πλήρη ἄλφων ἡ δὲ μήτηρ τοῦ Τεύθραντος Λυσίππη ἐξελίξασα

(α) Παιονία· Ἀττικὰ Σελ. 22. (β) Παιον. ἀρκ. I. 81.

διὰ βουβυσίας τὴν θεὰν παρέλαβε ὑγαίνοντα καθ' ὅλα τὸν οἶόν της ἰδρύσασα συγχρόνως καὶ Ὀρθυσίας Ἀρτέμιδος. Ὁ δὲ Τεύθρας, τὴν ἀρχέτυπον ἀνπλασθὲν μορφήν, μετωνόμασε τὸ ὄρος Τεύθραντα. Γεννᾶται ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει λίθος ἀντιπαθὴς καλούμενος, ὅστις εἶχε κατὰ Κτησίαν τὸν Κνίδιον θεραπευτικὴν δύναμιν κατὰ ἄλφων καὶ λεπιδῶν.

Ερ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Αὔγης τί ὑπὲρ αὐτῆς ἐπραξεν ὁ Τεύθρας;

Απ. Ἦγειρε τάφον ἐκ χαλκοῦ ὑπεράνω τοῦ Κάικου ποταμοῦ, κατὰ τὸ Τεύθραντος καλούμενον πεδίον περιεχόμενον, λίθου κριπίδι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ ἐστῆσε πρὸς τιμὴν της τὸ ἐκ χαλκοῦ ἀγάλμα αὐτῆς, κατὰ τὸν Παιονίαν ἐν τοῖς Ἀρκαδικοῖς.

Ερ. Σώζεται εἰσὶν ὁ τάφος τῆς Αὔγης;

Απ. Μάλιστα· ἐκτὸς τοῦ ἐκ χαλκοῦ ἀγάλματος αὐτῆς, ὅστις καλεῖται ἤδη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν *Μαλέτεπες*, μικρὸς χειροποίητος γήλοφος πλησίον τῆς πόλεως Περγάμου κατὰ τὴν νέαν εἰς Κυθωνίας λεωφόρον, ὃν εὐλόγως δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν Ἑλληνιστὶ Αὐγείον, διότι ἀναμφιβόλως τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχε καὶ τὸ πάλαι ὁ γήλοφος οὗτος. (α)

Ερ. Ὁ δὲ πλησίον τοῦ τῆς Αὔγης τάφου ἱστάμενος ἕτερος ἐκ χαλμοῦ λόφος εἰς δύο ἀπολήγων κορυφαί· τί ἦτον;

Απ. Ἦτο δὲ καὶ οὗτος κατὰ τὸν Παιονίαν τάφος τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Ἀνδρομάχης μητρὸς του, καλούμενος ἤδη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν *Σιγμά Τεπές*, καὶ τὸν γήλοφον τοῦτον εὐλόγως δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν Ἀνδρομάχειον.

Ερ. Δύνασαι νὰ μοι εἴπῃς ποῦ ἔκειτο τὸ πάλαι τὸ ἄστυ τοῦ Τεύθραντος;

Απ. Παρὰ τὸν Κάικον ποταμὸν μετὰ τὴν Ἐλαίαν τε καὶ

(α) Πρὸ τινων ἡμερῶν τυχαίως πῶς γεωργός τις σκάπτων ἀνεκάλυψε παρὰ τοὺς πρόποδας ὁπῇ τινα δι' ἧς εἰσέρχεται τις μέγας ἐξήκοντα θεμάτων εἶναι δὲ καὶ ἔμβασμα ἀφιδωτὸν ἐξ ἰγχωρίου γρανίτου· λίθου τοῦ ὁποῦ τοῦ ὕψους εἶναι πέντε ὡς ἑγγιστα μέτρα, τὸ δὲ πλάτος 42 πόδες, φαίνεται, ὅτι ὁλόγυρα τοῦ γηλόφου ὑπάρχουν θολωτὰ ἐμβάσματα.

Πιτάνης καὶ Ἀταρνέως καὶ Περγάμου κατὰ τὸν Στράβωνα ἐν τῷ Π. 860 πλησίον Ὀθωμανικοῦ χωρίου *Kasā Xetçelî*.

Ἐρ. Σάζονται ἐρείπια τινὰ τῆς παλαιᾶς πόλεως;

Ἀπ. Ὀλίγα· τινὰ καὶ ἔχνη Πελασγικοῦ τείχους ἐξ ἀργῶν λίθων συντηρησμένων.

Ἐρ. Περὶ ποίαν ἐποχὴν ἐδασίλευσεν ὁ Τηλέφος; μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεῦθραντος.

Ἀπ. Κατὰ τὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες νομίσαντες τὴν Τευθρανίαν ἐχθρικὴν τὴν προσέβαλον.

Ἐρ. Τί ἠκολούθησεν ἐν τῇ προσβολῇ ταύτῃ;

Ἀπ. Ἰπερασπίζόμενος ὁ Τηλέφος τὴν ἐπικράτειάν του ἐφόνευσε τὸν Θέρσανδρον τοῦ Πολυνείκους υἱὸν βασιλεῖα τῶν Θηβῶν, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες ἤγειραν μνημα ἐν τῇ πόλει Ἐλαίᾳ (α), ἀλλὰ κατόπιν ὀργισθεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Τηλέφου τὸν ὁποῖον πληγώσας βαρέως παρέλαβεν ὕστερον μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἄργον, ὅπου ἔθεραπεύθη ὑπ' αὐτοῦ δι' ἐπιθέσεως ὀλίγης σκωρίας ἐκ τοῦ ὀόρατος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πληγῆς του.

Ἐρ. Ποῦ ἀπέθανεν ὁ Τηλέφος;

Ἀπ. Ἐν Ἀρκαδίᾳ, ὅπου ἐτιμήθη ὡς ἦρωες ἔχον ἐν ἰδίῳ ἱερὸν ἄλσος ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρθενίου Τηλέφου ἄλσος καλουμένου, ὡς μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ ὁ Πausanias (β) ὅτι ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Τεγέᾳ ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν ἀετώματος ὑπῆρχε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀνάγλυφον πολλοῦ λόγου ἄξιον παριστὰν Τηλέφου πρὸς Ἀχιλλεῖα μάχην, ἔργον τοῦ Παρίου Σκόπα.

Ἐρ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τηλέφου τίς ἐδασίλευσεν ἐπὶ τῆς Τευθρανίας;

Ἀπ. Ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέφου καὶ τῆς Ἀστυόχης; (ἀδελφῆς τοῦ βασιλεῖος τῆς Τροίας Πριάμου), Εὐρύπυλος, ὅστις συμμαχήσας μετὰ τοῦ Πριάμου, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὅφου ἀναδείχθη εἰς τῶν ἀνδρειοτέρων πολεμιστῶν τῆς Τροίας ὡς ἀναφέρει ὁ ποιητὴς Ὀμηρος.

(α) Πaus. Βοιωτικά Σ. 195. (β) Ἀρκαδ. Σ. 167.

Ἐρ. Ὑπὸ τίνων λαῶν κατοικεῖτο ἡ Μεγὰλη Μυσία κατὰ τοὺς Παλαιούς χρόνους;

Ἀπ. Ὑπὸ διαφόρων οἶον. Λελέγων, Κητειῶν, Φρυγῶν κατὰ τὸν ποιητὴν Ὀμηρον, κυρίως δὲ ὑπὸ Θρακοπελασγῶν, οἵτινες ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἰσχυρότεροι καὶ νοσημονέστεροι λαοὶ κατερχόμενοι ἐκ τῶν τῆς Θράκης μερῶν, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ ἀποκαθίσταντο εἰς διάφορα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέρη κατὰ λόγον ἰσχύος καὶ συγγενείας.

Ἐρ. Δύνασαι νὰ ἀναφέρῃς ὀνόματά τινὰ ἐξ αὐτῶν;

Ἀπ. Μάλιστα, ὁ Μυσός, ὁ Κάρ καὶ ὁ Λυδὸς ἀδελφοὶ τρεῖς.

Ἐρ. Πόθεν γνωρίζεις ὅτι ἦσαν ἀδελφοί;

Ἀπ. Ὁ ἱστορικὸς Πρόδοτος ἀναφέρειν (α) περὶ τοῦ ἐν Μυλάσοις, πόλεως τῆς Καρίας, ἱεροῦ τοῦ Καρίου Διὸς, λέγει, ὅτι μετεῖχον τοῦτου οἱ Μυσοὶ καὶ οἱ Λυδοὶ ὡς συγγενεῖς πρὸς τοὺς Κάρας· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν συγγενεῖς τῶν Θρακοπελασγῶν καὶ Φρυγῶν ἦσαν καὶ οἱ Τρῶες καὶ οἱ Καππαδόκαι καὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Παφλαγόνης καὶ πάντες σχεδὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ λαοὶ, συγγενεῖς ὄντες ἀνέκαθεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐρ. Ποῦ ἀπεκατεστάθη ὁ Μυσός;

Ἀπ. Ὁ Μυσὸς ἀπεκατεστάθη ἐν τῇ Μεγὰλη Μυσίᾳ ἐντὸς τῆς ὁποίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ Πέργαμος καὶ ἀρχαιότερον ἡ Τευθρανία, ὁ Λυδὸς ἐν τῇ Λυδίᾳ καὶ ὁ Κάρ ἐν τῇ Καρίᾳ. Μοισία διὰ τοῦτο ἐλέγετο καὶ λέγεται ἄχρι τοῦ νῦν ἡ ἀπὸ τοῦ Αἰμου εἰς τὸν Ἰστρον (Δούναβιν) μερὶς τῆς Θράκης, ὑποδιηρημένη εἰς Ἀνω καὶ Κάτω Μοισίαν. Τῆς κάτω Μοισίας κυριώτερον ἐπίνοιον καὶ ἐμπορεῖον ὑπάρχει ἡ Βάρνα.

Ἐρ. Δύνασαι νὰ μοὶ εἴπῃς εἰς ποίαν ἐποχὴν ὁ Μυσός κατέλαβε καὶ κατέφικησε τὸ μέρος τοῦτο τὸ ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ὀνομασθὲν Μυσία;

Ἀπ. Δὲν δύναμαι μετ' ἀκριβείας νὰ εἶπω, καθότι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας καλύπτεται ὑπὸ μύθων· τὸ βέβαιον δὲ εἶναι,

(α) Βιβλ. Α Σελ. 90.

ὅτι οἱ λαοὶ οὗτοι ἀποκαταστάθηντες ἐν τῇ Μυσίᾳ, καθὼς καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλα διάφορα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέρη, ἀπετέλεσαν δυναστείας διαφόρους μετὰ διάφορα ὀνόματα μέχρι τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ἐρ. Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τί συνέβη;

Ἀπ. Ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας συμβαίναν τῷ 1184 ἔτει Π. Χ. οἱ Αἰολεῖς ἔκμαν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκᾶς Ἑλλάδος μετοικισίας των κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Μεγάλης Μυσίας, μεσογαλιότερον τῆς ὁποίας ἀναφέρεται ὡς οἰκιστὴς τῆς ἐν αὐτῇ Πιονίας, πολιτισμικὸς τινος ὑπὲρ τὸν Κάϊκον ποταμὸν, ὁ Πίωνις εἰς τὼν τοῦ Ἡρακλέους ἀπογόνου (α).

Ἐρ. Δύναται νὰ ἀναφέρῃς ὀνόματά τινα τῶν μετοικισθησάντων ὑπὸ τῶν Αἰολέων πόλεων;

Ἀπ. Μάλιστα Τῆμος, Νέον Τεῖχος, Νότιον, Κύλλα, Λάρισσα, Κύμη ἢ Φρικωνίς καλουμένη, Αἰγαί, Μύρινα, Γρύνειον, Αἰγυρίσσαι καὶ κατόπιν Ἐλαία, Πιτάνη αὐταὶ εἰσιν αἱ ἑνδεκά ἀρχαῖαι πόλεις τῶν Αἰολέων, αἵτινες ἀπετέλουν ὁμοσπονδίαν, πρωτεύουσα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ Κύμη (β).

Ἐρ. Ὑπάρχον καὶ ἄλλαι Αἰολικαὶ πόλεις περὶ τὰ μέρη ταῦτα;

Ἀπ. Μάλιστα Τὸ Παρθένιον, αἱ Κάναι, ὁ Ἀταρνεὺς, ἡ Πέργανος, ἡ Πιονίς, ἡ Τευθρανία κτλ. αἵτινες συνωκίσθησαν ὑπὸ τῶν Αἰολέων ἢ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἢ κατόπιν.

Ἐρ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Αἰολέων εἰς τὰς εἰρημνίας πόλεις τί συνέβη;

Ἀπ. Ἀποκαταστάθηντες οἱ Αἰολεῖς εἰς τὰς εἰρημνίας πόλεις ἀπετέλεσαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους μικρὰ βασιλεία, κατόπιν δὲ ὑπετάχθησαν μετὰ τῶν Δωρικῶν καὶ Ἰωνικῶν ἀποικιστῶν εἰς τὸ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἰδρυθὲν Λυδικὸν κράτος.

Ἐρ. Ὑπὸ τίνος ἰδρύθη τὸ Λυδικὸν κράτος;

Ἀπ. Λέγεται, ὡς ἱστορικὴν ἀξίαν ἔχον, ὅτι ὁ Γύγης κατα-

γόμενος ἐκ τῶν τοῦ Ἡρακλέους ἀπογόνων ἐβασιλεύσε περὶ τὰ 727 Π. Χ. ἔπειτα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρδου καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Σαδυάτης, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαδυάτου ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλιάτης, ὅστις ἀναδεχθεὶς τὴν θρόνον τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου τῷ 628 Π. Χ. ἔπει ἐξεδίωξε τοὺς Κυμμερίους, ἔθνος Σκυθικὸν καὶ νομαδικὸν τῆς μέσης Ἀσίας, καὶ κύριευσεν τὴν Σμύρνην, τὴν Μίλητον καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις κατέστησε τὸ βασιλεῖον του πολλοῦ λόγου ἄξιον.

Ἐρ. Ἐπειτα;

Ἀπ. Ἐπειτα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλυάτου Κροῖσος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐν ἔτει 571 Π. Χ. ἐκτείναν τὸ βασιλεῖον του διὰ τῆς βαθμηδὸν κατακτήσεως ὅλων σχεδὸν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἄλλων ἀνεξαρτήτων διατελεσάντων ἐθνῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ διατελέσας ἐπὶ τινὰ ἔτη κύριος τῶν μερῶν τούτων νικᾶται ὑπὸ τοῦ Κύρου βασιλέως τῆς Περσίας καὶ ἡ Λυδία καθίσταται ἐν ἔτει 540 Π. Χ. ἐπαρχία Περσικῇ.

Ἐρ. Ποῦ ἔκειτο ἡ Λυδία;

Ἀπ. Ἡ Λυδία ἔκειτο μεταξὺ Κιλικίας, Μυσίας, Φρυγίας καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς ὁποίας τὰ πρὸς δυσμὰς μέρη κατεῖχοντο ὑπὸ Ἰώνων ἢ δὲ πρωτεύουσα τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου ἦσαν αἱ Σάρδεις (α) περίφημος διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ λαμπρότητα τῶν βασιλέων τῆς καὶ ὡς μία τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκκλησιῶν.

Ἐρ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Λυδικοῦ κράτους τί ἀπέγιναν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι;

Ἀπ. Κατασθέντος τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου ἐπαρχίας Περσικῆς ἐν ἔτει 540 Π. Χ. ἔπασαι ἐπίσης αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῆς μεγάλης τῶν Περσῶν δυναστείας, οἵτινες ἀφῆκαν ὑπὸ πολιτικῆς φρονήσεως ὀδηγούμενοι εἰς τὰς Ἑλλη-

(α) Ἐρῆμος, ὅσα νῦν ἡ πόλις αὕτη λέγεται ἤδη κοινότερον Σάρτι πλησίον τοῦ Κασαπῆ· ὁ παρ' αὐτῇ ῥέων ποταμὸς λέγεται Πακτωλός, καὶ τὸ παρ' αὐτῇ ὄρος Τμῶλος.

(ε) Πανσ. Βοιωτικῆς, Σελ. 247. (β) Ἡροδ. Βιβλ. α Σ. 80.

νῆας ταύτας πόλεις τοὺς νόμους, τὴν ὀρησκείαν, τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἐπαρχιακὰς τῶν συνελεύσεως ἐλευθέρως, εὐχαριστούμενοι νὰ λαμβάνωσι μόνον μικρὸν καὶ ἀσήμαντον ὑποταγῆς φόρον.

Ἐρ. Ποίος κατέστη ἐπαρχος τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Κύρου;

Ἀπ. Τάβαλος ἀνὴρ Πέρσης, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κύρου ἐκ τῆς Λυδίας, Πακτύας ὁ Λυδός, Ἕλληνας τὸ γένος, μισθώσας στρατιώτας ἐκ τῆς Αἰολίδος καὶ Ἰωνίας, προσέβαλε καὶ ἐπολιόρκει ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Σάρδεων. (α)

Ἐρ. Ὅποιαν ἐκδοτὴν ἔλαβεν ἡ κατὰ τοῦ Ταβάλου πολιτοκρία τοῦ Πακτύας;

Ἀπ. Οἰκτρὰν, καθότι μαθὼν ὁ Κύρος καθ' ὅδον τὰ γεγυῖντα ἀπέστειλε τὸν Μαζάρα μετὰ στρατοῦ πολλοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν εἰς τὰς Σάρδεας προσέγγισιν μαθὼν ὁ Πακτύας καὶ φοβηθεὶς κατέφυγεν εἰς Κύμην.

Ἐρ. Τί ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ Κυμαῖοι ἐπράξαν;

Ἀπ. Μ' ὅλας τὰς τοῦ Μαζάρου ἀπειλὰς καὶ τὰς χρησιμοδοτήσεις τῶν ἐν Μιλήτῳ Βαγγίδων (α) οἱ Κυμαῖοι τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀριστοδίκου, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐπισήμου ἐν τῇ πόλει, ἀπέφυγον μὲν νὰ παραδώσωσι τὸν Πακτύαν ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς ὁμογενῆ τῶν, ἀπέστειλαν δὲ αὐτὸν εἰς Λέσβον, καὶ κατόπιν διὰ τῆς φροντίδος τῶν εἰς τὸν ἐν Χίῳ ναὸν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ Χίοι ἀγενῶς ἀποσπᾶσαντες παρέδωκαν τῷ Μαζάρῳ λαβόντες ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς προδοσίας τῶν τὸν Ἀταρνέα (β).

Ἐρ. Δύνασαι νὰ μοὶ εἴπῃς ποῦ ὡς ἔγγιστα ἔκειτο ἑκάστη τῶν προειρημένων Αἰολικῶν πόλεων;

Ἀπ. Μάλιστα ἡ μὲν Τήμος πατρίς Ἑρμαγόρου τοῦ ῥήτορος ἔκειτο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἑρμου (Γιτίζης)

(α) Ἡρόδ. Βιβλ. α. 82.

(β) Ἡρόδ. Βιβλ. α. 84—85.— (β) Ὁ Ἀταρνέας ἔκειτο τὸ πάλαι κατὰ τὴν θέσιν Τικελί, ὅστις καὶ ἦδη ὡς ἀξιόλογος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Περγάμου προμηθεύει τοῖς Χίοις καὶ Λεσβίοις πολλὰ δημητριακῶν καρπῶν εἶδη.

νῦν Μενεμένη· τὸ δὲ Νέον τείχος βορειοδυτικῶς τῆς Τήμου, ἡ δὲ Λάρισα ἔκειτο μεταξὺ Κύμης καὶ Ἑρμου κατὰ τὴν νῦν θέσιν πάρι, ἡ δὲ Κύμη πατρίς τοῦ ἱστορικοῦ Ἑφόρου καὶ τοῦ ποιητοῦ Ἡσιόδου, ἔκειτο κατὰ τὴν νῦν θέσιν ἀρίτι, πιθανῶς ἐκ τοῦ μύρτος παραγόμενον, αἱ δὲ Αἰγαὶ ὑπεράνω τῆς Κύμης ἐν μεσογείᾳ κατὰ τὴν νῦν Τουρκιστὶ θέσιν Γιουζέι Ασάρ, ἡ δὲ Μύρινα, ἔχουσα ἀξιόλογον λιμένα καὶ κατόπιν χρησιμεύουσα ὡς λιμὴν τῶν κατὰ τῆς Τροίας ἐκτρατευσάντων Ἑλλήνων, ὅπου καὶ οἱ ὅμοιοι τῶν δώδεκα Θεῶν κατὰ τὸν Στράβωνα (α) κτισθεῖσα ἀρχαιότερον ὑπὸ τῶν Ἀμαζόνων καὶ ὕστερον δὲ Σεβαστόπολις καλουμένη καὶ 40 ἀπέχουσα τῆς Κύμης στάδια ἔκειτο κατὰ τὴν νῦν θέσιν Ἀλλιαγα τζιφ.λι ἀξιόλογον ἤδη ἀγροκήπιον τοῦ ἐντίμου ὁμογενοῦς Ἀριστείδου Μπαλτατζῆ (β). Τὸ δὲ Γρόνιον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Γρόνου υἱοῦ τοῦ Εὐρύπυλου (πόλις καὶ αὕτη μικρὰ τῆς Αἰολίδος, ἔχουσα μεγαλοπρεπῆ τοῦ Ἀπόλλωνος ναὸν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ μαντεῖον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐτίματο Ἐκαταῖος) ἔχον δὲ καὶ τοῦτο λιμένα ἀξιόλογον τῶν Ἀχαιῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ λέγεται, κατὰ τὸν γεωγράφον Σκύλακα, ὅτι «Ἀχαιοὶ βουλευσασθαι ἐπὶ τὸν Τήλεφον, πότερον στρατεύσειεν ἢ ἐπίοιεν» ἔκειτο κατὰ τὴν παλαιάν θέσιν τὴν Τουρκιστὶ Κουγιζέκ Χαφιζ, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑπέρκειται ἤδη θρείνως τὸ νῦν ὑπὸ ὀλίγων ὀθωμανῶν καὶ Μιτυληναίων χριστιανῶν κατοικοῦμενον χωρίον Σακράνι. Τὸ δὲ Περθένιον κατὰ τὴν νῦν θέσιν τουρκιστὶ Μαρουτ Κα-

(α) Στράβ. βιβλ. ΙΓ. Σελ. 869.— (β) Τοῦ χωρίου τούτου ὁ ἐκ Γραικῶν συνοικισμὸς ἀρξάμενος πρὸ 30 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἑμμ. Μπαλτατζῆ ἤδη προάγεται θαυμασίως διὰ τῆς προστασίας τοῦ ἐντίμου Ἀριστείδου Μπαλτατζῆ, χορηγοῦντος τὰς ἐκτεταμένους γαίας τοῦ δι' ἐκμισθώσεως τοῖς χωρικοῖς ἡ ἐκκλησίᾳ, τὸ Σχολεῖον καὶ αἱ ἐξήκοντα οἰκογένειαι ἅπασαι εὐποροῦσαι εἰς μαρτυρίαν τραγῆς παραγωγῆς τοῦ διὸ νομιζομένου εὐλογον νὰ καλῆται Μύρινα τὸ χωρίον τοῦτο.

λεοί. Ἡ δὲ Ἐλαία λιμένα ἀξιόλογον ἔχουσα, καὶ οὐσα κτίσ-
μα κατὰ τὸν Στράβωνα τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν Μενεσθέως· καὶ τῶν
σὺν αὐτῷ στρατευσάντων Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τροίας, καὶ κα-
τασταθεῖσα ἔπειτα ἀξιόλογος ναύσταθμος τῶν Περγαμηνῶν
καὶ Ἀτταλιδῶν βασιλέων, ἔκειτο κατὰ τὸν Ἑλλαϊτικὸν κόλ-
πον ἐπὶ τῆς περαλίου θέσεως, ὅπου νῦν ὑπάρχουσιν οἱ ἀμ-
πελώνες τοῦ χωρίου *Κλισίαι* (α) κειμένου ὑπεράνω τῆς ἀρ-
χαίας Ἐλαίας ὀρεινῶς· ἐν τῇ θέσει ταύτῃ συχνὰ ἀνακαλύπτον-
ται εἰσὶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν καὶ διατηρεῖται μικρὰ σει-
ρὰ τῆς ἀρχαίας προκυμίας· τῆς Ἐλαίας. Ἡ δὲ Πιτάνη, πε-
τρὶς τοῦ Ἀρκεσιλάου ἀρχηγοῦ τῆς μέσης λεγομένης ἀκαδημεί-
ας, ἐν τῇ σημερινῇ θέσει *Τζαρτάρη*, ἐνθα κατοικοῦσιν ἑκα-
τὸν τεσσαράκοντα οἰκογενεῖαι χριστιανικαὶ καὶ διακόσαιο ὀθωμα-
νικαί· εἰς δὲ τὸν πρὸς δυσμὰς λιμένα διατηρεῖται εἰσέτι σειρά ἐκ
μεγάλων καλῶν καὶ ἀκριῶν λελαξευμένων λίθων τῆς ἀρχαί-
ας, προκυμίας· αἱ δὲ Κάναι, πόλις καὶ αὕτη μικρὰ τῆς Αἰ-
ολίδος, ἔχουσα λιμένα προσφυῆ, ἔκειτο κατὰ τὴν νῦν θέσιν
πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Πιτάνης, καὶ Ἀτζανὸς (β) παρὰ τοὺς
πρόποδας τοῦ ὄρους *Κάνης* (τουρκιστὶ *Καρατὺ*)· χωρίον κατοι-
κούμενον ὑπὸ χριστιανῶν Μιτυληναίων καὶ ὀθωμανῶν. Ὁ δὲ
Ἀτάρνευς, κτίεσθαι τῆς νήσου Λέσβου, ἔκειτο μεταξὺ Μα-
καρονίας (γ) καὶ Τικελῆ (δ) ἀμφοτέρων χριστιανικῶν χωρί-

(α) Τὸ χωρίον τοῦτο ὀνομάσθη *Κλισίαι* κατὰ τὴν ἐκ παραδό-
σεως μαρτυρίαν ὀθωμανῶν ἐκ μιᾶς ἐκκλησίας· τῆς ὁποίας τὰ εἰσέτι
εἰσέτι διατηροῦνται ἐν τῇ κήπῳ ὀθωμανικῇ καὶ πηγῇ ὕδατος, ἀγιά-
σματος καλούμενου, ὑπὸ τῶν ἐκείσε χριστιανῶν φάσκει ἐξ ὧν
ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο κατεκρίθη πρότερον ὑπὸ χριστιανῶν καὶ κατόπιν κα-
ταστράφην κατὰ τὰς δεινὰς· ἐκείνας περιπετείας· τῶν ὀθωμανῶν κατακτη-
τῶν κατεκρήθη ὑπὸ ὀθωμανῶν· ἥδη δὲ ἀπὸ τινων ἐτῶν ἤρχισε καὶ
νέος χριστιανῶν συνοικισμός· ἐκ Μιτυληναίων καὶ Θεσσαλονικησίων,
ἀρθρομυμένων εἰς 20 οἰκογενεῖας· μεταξὺ τῶν 80 ὀθωμανικῶν. (β) πε-
θανὸν δὲ θέσις αὕτη ἀνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῶν Ἀζανῶν πόλεως· φρυγι-
κῆς ἀποικισθεῖσα ἐκεῖθεν. (γ) ἡ Μακαρονία ἀγροκήπιον περὶ τοῦ ὀθω-

ων ἐν τῇ θέσει *Κατὰ Κῶν*, χωρίον καὶ τοῦτο ἤδη ἐκ 50 χρι-
στιανικῶν οἰκογενεῶν κατοικούμενον πλησίον μικροῦ τινος βουνοῦ
ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις τοῦ Ἀ-
ταρνέως, ἔχην τῆς ὁποίας εἰσέτι σώζονται· πλησιέστατα τοῦ
βουνοῦ τοῦτου εἶναι καὶ ἕτερον ἀξιόλογον ἀγροκήπιον τοῦ ἀ-
ποδώσαντος ὁμογενοῦς Σπυρίδωνος Βαλτατζῆ.

Ἐρ. Συγγρόνως μετὰ τῶν Αἰολικῶν, ἡ μετὰ ταῦτα συνέδῃ καὶ
ἄλλη μετοικιστὰ φυλῆς Ἑλληνικῆς·

Ἀπ. Μετὰ τὴν τῶν Αἰολέων ἡ Ἰωνικὴ συμβῆσα κατὰ τὸ
1044 π. Χ.

Ἐρ. Ποῖα μέρη κατέκρησεν ἡ Ἰωνικὴ αὕτη τῶν Ἑλλήνων φυλῆς;

Ἀπ. Εἰς τὰ περάλια τῆς Λυδίας, τῆς Καρίας καὶ τὰς παρα-
κειμένας νήσους Χίον, Σάμον καὶ ἄλλας ὀνομασθέντας ἐκ τῶν

ὧν ἀπὸ τινων ἐτῶν τοῦ ἐν Μιτυλήνῃ ὀθωμανοῦ Κολακίζογλου μετέ-
βη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ πρὸ τινων μηνῶν ἀποδιώ-
σαντος βαθυπλοῦτος ὁμογενοῦς Σπυρίδωνος Βαλτατζῆ, ὅστις ἐξ εὐγενῶν
καὶ ἀγαθῶν αἰσθημάτων ὁρμώμενος καὶ τὴν ἀνάγκην λιμένος ἰδὼν εἴ-
χε κτίσει προκυμίαν καὶ ἐγείρει οἰκίας καὶ ξενώνας κατὰ τὸ Εὐρωπαϊ-
κὸν σχῆμα· πέπεισμαι ἀδιστάκτως ἥδη, ὅτι ἡ ἐνάρητος καὶ περρωτισμέ-
νη σύζυγος ἐκείνου Κυρία Σμαράγδα Βαλτατζῆ, πεπρωτισμένη μ' ἐθνι-
κὰ αἰσθήματα ὑπὸ τοῦ αἰοιδίου πατρός· τῆς Σ. Καραθεοδωρῆ θέλει
φροντίζει περὶ τῆς ἐμφυχώσεως τοῦ Αἰολικοῦ τοῦτου πολιέματος διὰ
τῆς ἀνεγέρσεως ἐκκλησίας καὶ σχολείου τὴν ἐκπαίδευσιν ἀποδίδοντος
τῶν τέκνων τῶν ἐν αὐτῇ συνοικιζομένων Χριστιανῶν. (γ) Ὁ νῦν
Τικελῆς· πλησιέστατα ὧν εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἀταρνέα ἦτον ἔρημος·
πρὸ τριάκοντα ἐτῶν· ἔκτοτε ἤρχισε σπουδαῖος· ἐν αὐτῇ συνοι-
κισμός· χριστιανῶν ἐκ Περγᾶμου, Μιτυλήνης καὶ Κυθωνίδων, ὅστις με-
τὰ τοῦ ὀλίγου λεπτὰ ἀπέχοντος χωρίου Ἰσμάλη ἀρ. ἐκ 40 χριστιανι-
κῶν οἰκογενεῶν συγκειμένου, κατέστη ἀξιόλογος· κωμόπολις· ἐξ ἑκατὸν
οἰκίων καὶ ἐμπορικῶς λιμὴν τῆς Περγᾶμου· καὶ τόσῳ μᾶλλον θαρρύνει
μεθ' εἰς τὴν αὐξάνειν καὶ προαγωγὴν τοῦ Τικελῆ, ὅσον ὁ πρὸ ὀλίγου
κατασταθεῖς ἐκεῖσε ἐκ Σμύρνης ὁμογενὴς ἐντιμος Κύριος· Ἐκτωρ Ἀμη-
ρᾶς· ἐξεδήλωσε τὰ εὐγενῆ καὶ ἐθνικὰ αἰσθήματά του, οἰκοδομήσας βιο-
μηχανικὸν κατὰστημα πρὸς ἐκκόκκισιν βάμβακος καὶ ἐνεργήσας τὴν
προεγγίσαι ἐβδόμαδιαιον ὄθωμ. ἀμπλοφίαν.

Ἰώνων *Ἰωνία*, βραδύτερον δὲ εἰς ἄλλα τῆς μικρᾶς Ἀσίας μέ-
ρη μετέωκησεν ἡ Δωρική.

Ἐρ. Ἀποὺ αἱ εἰρημέναι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι μετὰ τὴν ἀποκατά-
στασιν τῶν καὶ μετὰ πολλὰς κατόπιν περιπτώσεις ὑπετάχθησαν εἰς τὴν
Περσικὴν δυναστείαν, ἡδυνήθησαν ποτε νὰ ἐλευθερωθῶσι;

Ἀπ. Μάλιστα· ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων ἐξόχως δὲ ἐπὶ δύο
ἐποχῶν ἔσχον ὀλιγοχρόνιον ἀνεξαρτησίαν ἐπὶ τῆς ἐ-
ποχῆς τοῦ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν πολέμου καθ' ὃν ἡ
ἐν Μυκάλῃ ναυμαχία καὶ ἀκόπιν ἡ ἐν Εὐρυμέδοντι ποταμῷ
τῆς Παμφυλίας πεζομαχία καὶ ναυμαχία τῶν Ἑλλήνων 469
Π. Χ. ἐπεκράτωσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν
ἀποικίων, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας
τοῦ Ἀγησιλάου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, καὶ ἡ ἐκκληρύχθησαν καὶ
αὖθις ἀνεξάρτητοι ἄπασι αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Ἐρ. Ἐπειτα;

Ἀπ. Ἐπειτα, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀγησι-
λάου ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ τοῦ Ἀνταλκίδου συν-
θήκη 387 Π. Χ. ἐπεκράτωσε τὴν παντελῆ ὑποταγὴν τῶν
Ἑλληνικῶν τούτων ἀποικίων εἰς τὴν Περσικὴν κυριότητα, ἥτις
ἀπεκατέστησε τὰς Ἑλληνικὰς ταύτας ἀποικίας ἐπαρχίας περ-
σικὰς διεκλυομένας ὑπὸ σατραπῶν Περσῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων
ὑπῆγετο καὶ ἡ Πέργῃος μετὰ τῶν περιχώρων.

Ἐρ. Ἀνεστῆ λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐλευθερωτὴς τις
τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἀποικίων;

Ἀπ. Μάλιστα· 51 ἔτη μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀνταλκί-
δου Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας υἱὸς τοῦ Φιλίππου, βασιλεὺς τῆς Μα-
κεδονίας, ἀναδύχθεις τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του συνέλαβε τὴν
ιδεάν, ὅπως κατὰλύσῃ τὴν Περσικὴν δυναστείαν, καὶ ἐλευθε-
ρώσῃ τὰς Ἑλληνικὰς ταύτας ἀποικίας.

Ἐρ. Πότε ἐξεκίνησε τῆς Ἑλλάδος, καὶ πότε κατόρθωσε τὸ μέγα
καὶ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν
ἀποικίων;

Ἀπ. 334 ἔτη Π. Χ. διέβη ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Ἑλλήσποντον

καὶ τὸ 331 ἐν Γαυγαμήλοις, (α) κατέστρεψε κατὰ κράτος διὰ
βραχυπρόθεσμον ἔργον τὴν περσικὴν δυναστείαν καὶ ἐλευθέρωσε τὰς
Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Ἐρ. Τί ἀπέγινεν ἡ Πέργῃος τότε;

Ἀπ. Ἡ Πέργῃος συνεχωνεύθη, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι
εἰς τὸ ἐν Ἀσίᾳ ἰδρυθὲν Μακεδονικὸν κράτος διὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ Παρμενίωνος καὶ Μένωνος, ὑπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς
Ἑλληνίδας ταύτας πόλεις τὴν αὐτονομίαν.

Ἐρ. Ὅποτὸν τι ἀκολούθως συνέβη;

Ἀπ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, συμβάντα τὸ
324 Π. Χ. οἱ ἐπίσημοι αὐτοῦ στρατηγοὶ διανείμαντες τὸ
ἐν Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Εὐρώπῃ Μακεδονικὸν κράτος, ἀπεκατε-
στάθησαν αὐτόνομοι ἡγεμόνες.

Ἐρ. Ἡ Πέργῃος εἰς ποῖον ὑπῆγετο;

Ἀπ. Ἡ Πέργῃος προσσητήθη εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Λυ-
σιμάχου, ὅστις ἐξουσιάζων ἐπὶ τοῦ Πόντου ἐπέκτεινε κατόπιν
διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ Κασάνδρου τὴν ἐπικράτειάν του ἐφ' ἧ-
πασαν τὴν Μεγάλῃν Μυσίαν.

Ἐρ. Ποῖος κατὰ διαταγὴν τοῦ Λυσιμάχου ἦτο τῆς Περγῆος τοπο-
τηρητής;

Ἀπ. Φιλέταιρος εὐνοῦχος τις ἐκ τῆς πόλεως Τήου τῆς Βι-
θυνίας, κειμένης ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἐρ. Ποίαν ἄλλην ἐπιστασίαν εἶχεν ὁ Φιλέταιρος οὗτος;

Ἀπ. Γινώσκων ὁ Λυσιμάχος τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀπόρρητον τῆς
Περγῆος φρούριον, κατέστησεν αὐτὸ θυσαιοφυλάκιον, ὑπερ
ἐνεπιστεύθη τῷ Φιλεταίρῳ.

Ἐρ. Ἦτο ἀρκετὸν τὸ χρηματικὸν τοῦτο;

Ἀπ. Ὁ Στράβων ἀναφέρειν εἰς τὸ ΙΓ'. βιβλίον του περὶ
Περγῆος λέγει ὅτι ἦτο 9000 τάλαντα.

Ἐρ. Ὅποιαν ἀξίαν ἔχουσιν ἡδὴ τὰ 9,000 τάλαντα;

Ἀπ. Τοῦ τάλαντου ἀξίζοντος ἡδὴ χίλια περίπου διστάλια

(α) Γαυγάμηλα, κώμη τῆς Ἀστυρίας ἐπὶ τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ
πλησίον τῶν Ἀρβήλων τὰ νῦν Ἀρβέλ.

ἀποτελοῦσι τὰ 9000 τάλαντα 9,000,000 δίστιλα ἤτοι γρόσια 216,000,000 περίπου, μέγας θυσχυρὸς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅτε ὑπῆρχεν ὀλιγώτερον τὸ μεταλλικὸν καὶ ἦσαν πολλὰ εὐθηνότερα ὅλα τὰ πράγματα.

Ἐρ. Πόσα ἔτη ἡ Πέργαμος διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λυσιμάχου;

Ἀπ. Τεσσαράκοντα περίπου.

Ἐρ. Κατόπιν;

Ἀπ. Ἀκολούθως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου συμβάντα 282 Π. Χ. ἐν Κύρῳ πεδίῳ τῆς Ἀσίας (α) κατὰ τὴν κρίσιμον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Σελεύκου μάχην, πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν κτήσεις τοῦ Λυσιμάχου περιήλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σελεύκου, ἐκτὸς τῆς Περγᾶμου, ὅπου ὑπέμεινεν ἀμυνόμενος ὁ Φιλέταιρος (5).

Ἐρ. Ἐμείνεν ὁ Φιλέταιρος ἐξουσιαστής τῆς Περγᾶμου ἐπὶ τέλους;

Ἀπ. Ναί· κατέχων τὸ εἰρημένον χρηματικὸν ποσὸν καὶ πολιτευόμενος εὐστόχως δι' ὑποσχέσεων καὶ τῆς ἄλλης θεωραπείας πρὸς τὸν ἰσχύοντα πάντοτε, διετέλεσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη κύριος τοῦ τε φρουρίου καὶ τῶν χρημάτων.

Ἐρ. Πόσα ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἄρχεται τὸ βασιλεῖον τῆς Περγᾶμου;

Ἀπ. Ἐτη 282 ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλεταίρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περίχον τοὺς μετὰ τὸν Φιλέταιρον βασιλεῖς μέχρι Ἀττάλου τρίτου τοῦ Φιλομήτορος καλουμένου.

Ἐρ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλεταίρου ποῦτος ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῆς Περγᾶμου;

Ἀπ. Εὐμένης Α'. υἱὸς τοῦ Εὐμένους, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ

(α) Κύρου πεδίου εἶναι τόπος τις ἐν Καππαδοκίᾳ μεταξὺ τῆς πόλεως Τίκνης (τὰν Καραϊσάρ) καὶ Κυδιστρᾶς. — (5) Στράβων Βιβλ. ΙΓ'. Σ. 872.

τοῦ Φιλεταίρου, ὅστις διαδεχθεὶς τὸν θρόνον, ἐπέκτεινεν ἐπιτηδεῖας τὸ ἐκσίλειν του, πολεμήσας κατὰ τῶν Γαλατῶν καὶ νικήσας μάλιστα ἐν μάχῃ τὸν Ἀντιόχον υἱὸν τοῦ Σελεύκου κατὰ τὰς Σάρδεϊς.

Ἐρ. Ἐβασίλευσε πολλὰ ἔτη ὁ Εὐμένης;

Ἀπ. Βασιλεύσας ἐνδόξως 22 ἔτη καὶ προσφιλοκαλήσας τὴν πόλιν μετ' οἰκοδομὰς δημοσίου καὶ ἱερὰ καθιδρύματα ἐτελεύτησεν ἐν εἰρήνῃ.

Ἐρ. Ποῦτος διεδόθη τὸν Εὐμένην Α' ;

Ἀπ. Ἀττάλος Α'. υἱὸς Ἀττάλου, μικροτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Φιλεταίρου καὶ τῆς Ἀντιοχίδος, ὅστις διαδεχθεὶς τὸν θρόνον, ἐβασίλευσεν ἐνδόξως νικήσας κατὰ κράτος ἐν μάχῃ μεγάλῃ τοὺς Γαλάτας, (α) καθ' ὧν ὁ προκατόχος αὐτοῦ Εὐμένης ἐπολέμησε πολλάκις καὶ διὰ τῆς ὁποίας νίκης ἀνηγορεύθη βασιλεὺς.

Ἐρ. Κατὰ τίνας ἄλλου ἐπολέμησεν ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Κατὰ τοῦ Ἀχαιοῦ ἀδελφοῦ τῆς Λαοδίκης γυναικὸς τοῦ Σελεύκου, ὅστις κατασταθεὶς κύριος τῆς ἐντὸς τοῦ Ταύρου χώρας καὶ αὐτοχειροτονηθεὶς βασιλεὺς τῆς κατὰ τὴν Φρυγίαν Λαοδικίας, νῦν Δενισλὶ, ἐξεκίνησε κατὰ τῆς Περγᾶμου (6).

Ἐρ. Τί ὁ Ἀττάλος κατόπιν ἔπραξε κατὰ τῆς προσβολῆς ταύτης τοῦ Ἀχαιοῦ;

Ἀπ. Δυσχεραίνων ὁ Ἀττάλος ἐπὶ τῷ δυστυχίματι τούτῳ ἐξεκίνησε μετὰ στρατοῦ κατὰ τοῦ Ἀχαιοῦ εὐρών τὴν περί-

(α) Οἱ Γαλάται, ἔθνος ἀνδρεῖον καὶ πολεμικὸν καταγόμενον ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Κελτῶν, μετηνάστευσαν περὶ τὸ 278 Π. Χ. ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ περὶ τὴν χώραν ἣτις ὑπ' αὐτῶν ὀνομάσθη Γαλατία, συνορεύουσα μετὰ τὴν Βιθυνίαν, Φρυγίαν, Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ Παφλαγονίαν, πρωτεύουσα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ Ἀγκυρα νῦν Ἐγκιοῦρ παρὰ τὸν Σαγγάριον ποταμὸν, τὰν Σακαριά, καὶ συνεκρότησαν ἐνταῦθα στρατιωτικὴν τινα πολιτείαν, ὅθεν ὡς ἀπὸ κέντρου ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, καὶ προθύμως πάντοτε προσέφερον τὴν ἀνδρείαν των ἐπὶ μισθῷ. — (6) Πολύβ. ἱστ. Ε. Σ. 494.

στασιν εὐνοϊκῶν, ὅτε ὁ Ἀχαιὸς εἶχε πόλεμον πρὸς τοὺς Σαλαγίτας (α) καὶ ἔλευθερώσας ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀχαιοῦ κατακτηθείσας πόλεις τῆς Αἰολίδος καὶ Ἰωνίας ἐνίκησεν ἐν μάχῃ τὸν στρατηγὸν τοῦ Ἀχαιοῦ Θεμιστοκλῆ περὶ τὸν ἐν τῇ Φρυγίᾳ Λύκον ποταμὸν, καὶ διελθὼν μετὰ τῆς συνήθους φιλανθρωπίας του τὴν Λάμψικον καὶ Τρωάδα ἐπληρώθηεν εἰς Πέργαμον ἐξασφαλίσας οὕτω τὴν ἐπικράτειάν του.

Ἐρ. Ὅποῦν τι ἄλλο διέπραξε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν;

Ἀπ. Ἐβοήθησε τοὺς Βυζαντινοὺς εἰς τὸν κατὰ τῶν Ῥοδίων πόλεμον προσελθόντα ἐκ θαλάσσης, ὅν οἱ Βυζάντιοι ἐπέβαλον εἰς τὰ τῶν Ῥοδίων πλοῖα· οἱ δὲ Βυζάντιοι ἐκτιμούντες τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἀττάλου ἐψήφισαν τιμὰς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸν προσεκάλεσαν μετὰ πομπῆς εἰς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀγῶνας τῆς Ἀθηνᾶς (β).

Ἐρ. Τί ἄλλο ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐπραξε;

Ἀπ. Κατασταθεὶς φίλος τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ἐποφθαλμιῶσιν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, συνεπολέμησε πρὸς χάριν αὐτῶν μετὰ τῶν Ῥοδίων κατὰ τοῦ Φιλίππου, τὸν ὁποῖον καὶ προηγουμένως πολεμήσας ἐνίκησε καὶ οὕτως ἀνέδειξεν ἰσχυρὸν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ βασιλείον του.

Ἐρ. Ὅποιοι ἦσαν οἱ προηγούμενοι κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμοι τοῦ Ἀττάλου Α΄;

Ἀπ. Φίλιππος ὁ τοῦ Δημητρίου υἱὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, μνησικακῶν κατὰ τοῦ Ἀττάλου συμμαχήσαντος μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Σπαρτιατῶν κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τινος φήμης, ὅτι δῆθεν νύ-τοχειρίσθη ἐν Περγᾶμῳ ὁ Ἀττάλος, προσῆλθε μέχρ' αὐτῆς μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου· ἀλλ' ἀπεντήσας γενναίαν ἀντί-

(α) Οἱ Σαλαγίται ἦσαν κάτοικοι τῆς Σιληγίας πόλεως τῆς Πισιδίας ἀποικισθείσης ὑπὸ τῶν Ἀσκεδαμονίων, καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πρὸς τὰς μάχας γενναϊότητά των.

(β) Πολυβ. βιβλ. 4. Σ. 58.

στασιν καὶ διαμείνας ἀνωφελῶς ἐπὶ τινι καιρῷ, μετῆλθε κατόπιν μετὰ θρασύτητος πᾶσαν αἰκίαν καταθραύων καὶ καταστρέφων πάντα τὰ τῶν θεῶν πολυτελῆ ἔδρα καὶ τεμένη, καὶ οὐ μόνον κατέρριψε τοὺς πολυτελεῖς καὶ πολλοὺς ὑπάρχοντας ναοὺς καὶ ἑωμῶς κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον (α), ἀλλὰ καὶ τὸν περίβολον τοῦ Νικηφορίου κατέστρεψε καὶ τὸ ἄλλος κατέκοψε λυσσῶδως.

Ἐρ. Ἐπειτα;

Ἀπ. Ἐπειτα ἀπελπισθεὶς καὶ φοβούμενος τὰ δυσάρεστα, ἀπεχώρησε τῆς Περγᾶμου καὶ ὤρμησεν ἐπὶ Θουατείρων (β) διερχόμενος τὸ Θήβης πεδίον (νυν ἀσὰρ ἀλλ' ὑπὸ Ὀθωμανῶν καλούμενον) πέντε ὥς ἐγγιστα ἀπέχον τῆς Περγᾶμου ὥρας· ὁ δὲ Ἀττάλος, προπαρασκευασθεὶς καλῶς διὰ ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως καὶ ἐνισχυθεὶς, πρὸς τοῖς ἄλλοις, διὰ τοῦ τῶν Ῥοδίων ναυτικοῦ, προσέβαλε μετὰ τοῦ ναυάρχου τοῦ Περγαμηνοῦ Διονυσιδόρου κατέναντι τῆς Χίου τὸν Φίλιππον, τὸν ὁποῖον πολεμήσας ἀνδρείως, ἐνίκησεν ὁλοσχερῶς (γ).

Ἐρ. Ὅποιοι ἦσαν αἱ τῶν διαμαχομένων μερῶν ζημίαι;

Ἀπ. Ἐφθάρησαν τοῦ μὲν Φιλίππου ἐν τῇ πρὸς Ἀττάλον κυρίως ναυμαχίᾳ τέσσαρες νῆες, δέκα κατάφρακτα πλοῖα, τρεῖς τριημιολίκαι καὶ εἴκοσι καὶ πέντε λέμβοι μετὰ τῶν πληρωμάτων, τοῦ δὲ Ἀττάλου ἀπωλέσθησαν τρία πλοῖα καὶ τὸ βασιλικὸν σκάφος. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥοδίους ναυμαχίᾳ τοῦ Φιλίππου, αὐτοῦ ἀπωλέσθησαν μὲν δέκα κατάφρακτα πλοῖα καὶ τεσσαράκοντα λέμβοι, ἠλώθησαν δὲ καὶ δύο τριηρεῖς μεθ' ὧν τῶν πληρωμάτων· οἱ δὲ Ῥόδιοι ἀπώλεσαν τρία μόνον πλοῖα. Ἄνδρες δὲ ἀπέθανον Περγαμηνοὶ καὶ Ῥόδιοι ἑκατὸν πενήτηκοντα μετὰ τῶν ὁποίων ἀριθμεῖται καὶ ὁ περιφανὴς κατὰ τὴν

(α) Πολυβ. Τ. Γ'. βιβλ. ΙΣΤ. Σ. 289.

(β) Πόλις τῆς Αἰολίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Πελοπία καλουμένη πρότερον, ἔπειτα ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σελεύκου Νικάτορος ἀπωκρίθη ὑπὸ Μακεδόνων, τανῦν Ἀνεχιστάρ.— (γ) Πολυβ. βιβλ. ΙΣΤ. Σελ. 292.

ναυτικὴν Θεοφιλικὸς ναύαρχος τῶν Ῥοδίων τοῦ δὲ Φιλίππου 9,000 χιλιάδες ἐφονεύθησαν καὶ 2,700 ἤχμαλωτοῦντο.

Ἐρ. Μετὰ τὴν ἤταν ταύτην ποῦ ἐξέκίνησεν ὁ Φίλιππος;

Ἀπ. Νικηθεὶς ὁ Φίλιππος νίκην ὀλοσχερῇ καὶ βαρέως φέρων τὸ τραῦμα ἀπεχώρησε κατηγχυμένος εἰς Μακεδονίαν, ὅπου νέκτι ἀνεφάνησαν κατ' αὐτοῦ στάσεις.

Ἐρ. Πῶς ἐθεώρησαν τὴν νίκην ταύτην οἱ φίλοι καὶ σύμμαχοι τοῦ Ἀττάλου;

Ἀπ. Πολλοὶ δῆμοι τῶν ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ καὶ λοιπῇ Ἑλλάδι Ἑλληνικῶν πόλεων ἀπέστειλαν πρέσβεις συγγαίροντες τὸν Ἀττάλον διὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην, ἐξόχως δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀπέστειλε πρέσβυν μὲν τὸν Κηρισίδωρον, ὅπως συγγαρή αὐτὸν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, προσκαλέσῃ δὲ τὸν ἴδιον εἰς Ἀθήνας ἵνα λάβῃ ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὰς περὶ τῶν καθεστώτων συζητήσεις τοῦ Δήμου. (α)

Ἐρ. Ἐδέχθη τὴν τοιαύτην τιμὴν ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Μάλιστα· ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων πληροφορηθεὶς τὴν εἰς Πειρικίᾳ ἄριζιν ταῦ βασιλέως Ἀττάλου, ἐψηφίσαντο μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ ὑποδεξίωσιν· καθότι ἀναβαίνοντος τοῦ Ἀττάλου εἰς Ἀθήνας οὐ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες πολῖται τὸν προὔπαντων μετὰ ἱππέων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιῶται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν προὔπαντων αὐτόν. Εἰσελθόντος δὲ ἐν τῇ πόλει κατὰ τὸ Δίπυλον, πρᾶσθησαν εἰς τοὺς βωμοὺς θύματα ἡξίωσαν αὐτὸν νὰ τὰ θυσιάσῃ· τέλος πάντων τοσαύτας ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἀττάλον τιμὰς, ὅσας εἰς οὐδένα ἄλλον τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς εὐεργετῶν γεγονότων ἀπέδωκεν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐψηφίσαν εἰς τὸν Ἀττάλον καὶ κατένειμαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐπωνύμους τῶν Ἀρχηγετῶν.

Ἐρ. Ὅποιον ἄλλο ἐξιοσημεῖον ἔπραξε;

Ἀπ. Φιλόμουσα καὶ φιλόκαλα αἰσθήματα ἔχων ἔκαμεν

(α) Πολυβ. βιβλ. ΙΣΤ, Σ 314. Παυσαν. Ἀττικὰ Βιβλ. Α'. 82.

ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς περιωνύμου κατόπιν κατασκευάσεως βιβλιοθήκης, ἥτις διὰ τῆς προσπάθειας τῶν διαδόχων του ὑψήθη εἰς 200,000 τόμους· ἤγειρεν Ἀκαδημίαν ἐν κήπῳ καταφύτῳ, ὀνομασθεῖσαν Λακύνειον, ἀπὸ τὸν διευθύνοντα αὐτὴν Λακύνην Κυρηναῖον, ἀρχηγὸν τῆς νέας λεγομένης Ἀκαδημίας· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου Τηλεκλῆς καὶ Εὐκλῆς οἱ Φωκαεῖς ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς, καὶ κατόπιν ὁ Περγαμηνὸς Ἡγησίνοιος καὶ μετὰ ταῦτα Κάρνεάδης ὁ Κυρηναῖος. Ἐσύστησε πρὸς τοῖς ἄλλοις σχολεῖν ἄλλα καὶ ἤγειρεν οἰκοδομὰς ἄλλας πολυτελεῖς ἱερῶν καθιδρυμάτων, καὶ οὕτω προσεφίλοκάλησεν ἐκ νέου τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας τὴν ἐρήμωσιν ἐπέφερεν ἡ θρασυτής τοῦ Φιλίππου (α).

Ἐρ. Ὅποια ἄλλα ἐξιοσημεῖα ἔπραξε;

Ἀπ. Δίκαιος, μεγάλῳ ψυχῳ καὶ θεοσεβῆς ὢν ὑπερησπίζετο πᾶσαν καταθλιβομένην ἐπικράτειαν, εὐεργετῶν φίλους καὶ συμμάχους καὶ προσφέρων μετὰ γενναιοῦτος δωρήματα βασιλικά ὅντως πρὸς ἅπαντα τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος καθιδρύματα.

Ἐρ. Ἐχετε κανὲν παράδειγμα;

Ἀπ. Μάλιστα· λυτρώσας τὴν ἐν Σικυωνίᾳ τῆς Πελοποννήσου ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν ἐκόσμησε διὰ βασιλικῶν δώρων, οἱ δὲ Σικυωνῖαι εὐγνωμονοῦντες πρὸς τὸν Ἀττάλον, ἔστησαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχον Κολοσσὸν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ χρυσῶν ἐψηφίσαντο εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ ἐνομοθέτησαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ τελεῖται κατ' ἔτος θυσία αὐτῷ. (β)

Ἐρ. Ἐχετε ἄλλο;

Ἀπ. Πρὸς τοῖς ἄλλοις πολλοῖς δωρήμασιν ἀνέθηκεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ νότιον τεῖχος, τὰ ὁποῖα

(α) Διογ. Λαερτ. Τόμ. Α'. ἐν βίῳ Λακύνου, Στράβ. Βιβλ. ΙΙ'. 872.

(β) Πολυβ. Βιβλ. ΙΖ'. Σ. 48.

έπεσεύθη πολλάκις συγκινούμενος μέχρι δακρύων διὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν μεγαλεῖον, σερῶν ἀγαλμάτων ἀξιολόγων καὶ ποικίλα συμπλέγματα παριστῶντα τὴν κατὰ Γαλατῶν ἐν Μυσίᾳ νίκην τοῦ Ἀττάλου Α'. εἰς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἤγειρεν ἀνδριάντα καὶ καθιέρωσε διὰ ψηφίσματος Φυλὴν Ἀτταλίδαν. (α)

Ἐρ. Πόσα ἐτὶ ἐδούλευσεν ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Τεσσαράκοντα τέσσαρα ἐτὶ βασιλεύσας ἐνδόξως καὶ βιώσας σωφρονέστατα καὶ σεμνότετα πρὸς γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ φυλάξας μέχρι τῆς τελευταίας του στιγμῆς τὴν πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους καὶ φίλους πίστιν, ἀπέθανε τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐν αὐτοῖς τοῖς καλλίστοις ἔργοις ἀγωνιζόμενος ἀεὶ ποτε ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. (β)

Ἐρ. Ἀφῆκε τέκνα ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Μάλιστα τέσσαρα, Εὐμένην, Ἀττάλον, Φιλιππίον καὶ Ἀθήναιον ἅπαντα ἐν ἡλικίᾳ ἐξ Ἀπολλωνίδος τῆς Κυζικηνῆς, βασιλίσσης ἀγαθοτάτης.

Ἐρ. Ἦτο καὶ εἶναι ἀῖμα μνίμης ἡ βασίλισσα τῆς Περγᾶμου Ἀπολλωνίς; Κυζικηνή καλουμένη;

Ἀπ. Μάλιστα καθότι φρόνησιν καὶ σεμνότητα παρδειγματικὴν ἔχουσα καὶ καλοκαγαθίαν κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον, ἦτο ἐν τῇ πόλει τὸ πρότυπον πάσης ἀρετῆς, καὶ υπερβίωσας πολλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της ἐτὶ, ἀπελάμβανε τὸ προσήκον σέβας ἔχῃ μόνον παρὰ τῶν τέκνων της, πρὸς δὲ διεφύλαξε τὴν εὐνοίαν καὶ φιλοστοργίαν της μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ πολιτίμου βίου της στιγμῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντων ἐν γένει τῶν πολιτῶν ὡς κοινὴ μήτηρ ἐτιμάτο.

Ἐρ. Ὅποσον τι ὁ Ἀττάλος, σύζυγος αὐτῆς, διέπραξεν ὡς δαίμα τῆς πρὸς αὐτὴν ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης του;

Ἀπ. Ἦγειρεν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς πόλιν Ἀπολλωνίδα ἐ-

(α) Παυσαν. Ἀττικὰ Βιβλ. Α'. 41.

(β) Πολύβ. Βιβλ. ΙΙΙ'. Σ. 47.

πικριμένην πρὸς ἀνατολὰς τῆς Περγᾶμου παρὰ τινι τόπῳ ὑψηλῷ, καταφύτῳ καὶ καταρρύτῳ, τὸ νῦν χωρίον Τραχάλι, δικτηροῦν ὀλίγα τινὰ τῆς ἀρχαιότητος λείψανα.

Ἐρ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττάλου ποῖος τῶν υἱῶν του ἔλαβε τὸν θρόνον;

Ἀπ. Εὐμένης Β'. τῷ 197 Π. Χ. ὁ πρεσβύτερος τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν, ὅστις ἂν καὶ ἀδύνατος κατὰ τὴν σωματικὴν διάπλασιν, εἶχεν ὅμως αἰσθηματικὰ λαμπρὰ, τὰ ὅποια ἐξεδηλώθησαν διὰ τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ ἔργων, τόσον πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου, ὅσον καὶ πρὸς ὠραιοῦσιν τῆς Περγᾶμου, ἣν ἀνέδειξεν ἐστὶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Αἰολίδι καὶ τοῖς περιχώροις.

Ἐρ. Ὅποια λοιπὸν ἀξιολογὰ ἔργα ἐπραξεν ὁ Εὐμένης;

Ἀπ. Φιλοδοξέτατος ὢν καὶ ἀγγλίνους, ἐφρόντισεν ὡς οἱ προκάτοχοί του, νὰ περιποιηθῇ τὴν φιλίαν τῶν Ῥωμαίων, ἰσχυροτέρων τότε ὄντων, καὶ συμπολεμήσας μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου βασιλέως τῆς Συρίας, νικηθέντος κατὰ τὴν πρὸς Σιπύλλῳ Μαγνησίαν (α) τῷ 190 Π. Χ., ἔλαβε τῇ συνδρομῇ τῶν Ῥωμαίων ἄπασαν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Γ'. ἐξουσιαζομένην γῆν, τὴν ἐντὸς τοῦ ὅρου Ταύρου κειμένην, καὶ μέρος τῆς Εὐρώπης.

Ἐρ. Ὅποια ἦσαν αἱ δωρηθεῖσαι τῷ Εὐμένει ἐπαρχίαι;

Ἀπ. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἦσαν ἡ Θρακικὴ Χερρόνησος (β), ἡ Λυσιμαχία πόλις (γ) ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ἦσαν αἱ ἐφ' Ἑλλησπόν-

(α) Ἡ Μαγνησία, νῦν Μάγνησα, πόλις Ἑλληνικῆς τῆς Λυδίας, κειμένη ὑπὸ τοῦς πρόποδας τοῦ ὄρους Σιπύλλου, νῦν Μιμάς, ὅπερ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ ὄρους Τιμόλου, ἤκμαζεν ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις κατόπιν δὲ κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν κατὰ τὸν Στράβωνα Βιβλ. ΙΙ' 869.

(β) Χερρόνησος Θρακικὴ κειμένη μετὰ τὸν μέλανος κόλπου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καλεῖται ἕδη Χερρόνησος τῶν Δαρδανελίων κατέναντι τῆς Ἀζύδου νῦν Τουρκιστὶ Τζακκαλεσί, τῆς ὁποίας τὰ παρῶν κατήχοντο ὑπὸ Ἑλλήνων ἀσικαίων (γ) Ἡ Λυσιμαχία πόλις ἐ-

τω Φρυγία (α), Φρυγία ἡ μεγάλη, ἡ Μυσία, ἡ Λυκαονία, ἡ Μιλήσις (β), ἡ Λυδία, αἱ Τράλλεις (γ), ἡ Ἐφεσος (δ) καὶ ἡ Τελμησσός (ε) προσέτι δὲ ὑπερχεώθησαν ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου πρὸς χάριν τοῦ Εὐμένους ἄπασαι αἱ παρακείμεναι τοῦ Περγαμηνοῦ βασιλείου πόλεις καὶ νῆσοι νὰ πληρώσωσι τὸν αὐτὸν φόρον πρὸς τὸν βασιλέα Εὐμένην, ὅπου ἐπλήρωναν καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀτταλὸν συγγρόνως· δὲ ὑπερχεώθη ὁ Ἀντίοχος Γ' νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν Εὐμένην καὶ διὰ τὰ τοῦ πολέμου ἔξοδα (ς).

Ἐρ. Ὅποιοι ἦσαν οἱ σύμμαχοι τοῦ Εὐμένους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον;

Ἀπ. Οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοῦντος τοῦ Κορνιλίου Σκιπίωνος ἀδελφοῦ τοῦ Ἀφρικανοῦ, οἱ Ῥόδιοι, ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Προυσίας Α' καὶ οἱ Ἀχαιοὶ στρατηγοῦντος τοῦ Μεγαλοπολίτου Διοφάνους (ζ).

Ἐρ. Ὅποιους ἄλλους διέπραξε πολέμους;

Ἀπ. Συνεπολέμησε μετὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Περ-

κειτο ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου παρὰ τὸν μέλανα κόλπον, ἥτις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο Καρδία, πατρὶς τοῦ στρατηγοῦ Εὐμένους ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. (α) ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῃ Φρυγία ἡ μικρὰ, ἐξεστίνετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, περιλαμβανούσα τὴν Τρωϊκὴν χώραν καὶ τὴν παραλίαν τῆς προποντίδος· ἡ δὲ μεγάλη Φρυγία ἐκείτο μετὰ τῆς Βιθυνίας, Παφλαγονίας καὶ Καππαδοκίας. (β) ἡ Μιλήσις ἦτο χώρα ὀρεινὴ τῆς Λυκίας. (γ) αἱ Τράλλεις ἦσαν πόλις ἐπισήμος τῆς Λυδίας ὑπὸ Λυδῶν καὶ Θρακῶν κτισθεῖσα τὸ πρῶτον καὶ κατοκίον ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑλλάδος Ἀργείων κατοικισθεῖσα, ἔκειτο ἐπὶ μίᾳ εὐφόρου θέσει παρὰ τὸ ὄρος Μεσσαγίδα, νῦν Κεστενεδάγ, πλησίον τῶν ἱερειῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀκμάζει ἤδη ἡ πόλις Ἀγδίν. (δ) ἡ Ἐφεσος ἦτο μία τῶν ἐπισημοτέρων καὶ ἀρχαίων πόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας, μητρόπολις ὅλης τῆς Ἰωνίας, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καίστρου ποταμοῦ καὶ περίφημος πρὸ πάντων διὰ τὸν ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπὴ νανὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. (ε) Τελμησσός, πόλις τῆς Λυκίας κειμένη ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Καρίας. (ς) Πολυβ. Βιβλ. ΚΒ'. Σ. 403. Ἀππιανὸς Συριακὴ Σ. 301.

(ζ) Πολυβ. Βιβλ. ΚΑ'. Σ. 84—85. Ἀππιανὸς Συριακὴ Σ.

σείας, βασιλέως τῆς Μικεδονίας καὶ κατὰ τοῦ Φαρνάκου, βασιλέως τοῦ Πόντου, τὸν ὁποῖον ἐνίκησε τῇ συνδρομῇ τῶν Ῥωμαίων (α).

Ἐρ. Ὅποσον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ μεταξὺ Εὐμένους καὶ Φαρνάκου πολέμου;

Ἀπ. Κατορθώσας ὁ Εὐμένης διὰ τῆς εἰς τὴν Ῥώμην σταλείσης πρεσβείας ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του νὰ λάβῃ τὴν συνδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, ἐνίκησε τὸν Φαρνάκην, ὑποχρεώθεντα νὰ ἀνχωρήσῃ τῆς Παφλαγονίας ὑπαγομένης εἰς τὴν τοῦ Ἀριαράθου (β) δικαιοδοσίαν, φίλου καὶ συμμάχου ὄντος τοῦ Εὐμένους· διὰ τῶν ἐξῆς ἔρων· νὰ μὴν υπερβαίνει κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν Γαλατίαν, ὑποκειμένην τότε εἰς τὸ Περγαμινὸν κράτος, νὰ δώσῃ ὅλας τὰς πόλεις ὅσας ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀριαράθου ἐπικρατείας, νὰ παραδώσῃ πάντας τοὺς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων, νὰ παραδώσῃ τὰ ἐννεακόσια τάλαντα, χρήματα ὅσα ἤρπασε παρὰ τοῦ Μορζέως καὶ Ἀριαράθου καὶ τέλος νὰ δώσῃ ἑκατὸν τάλαντα εἰς τὸν Εὐμένην διὰ τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην ἔτι δὲ καὶ τὸ Τήιον, πόλιν τῆς Βιθυνίας παρὰ τὸν Πόντον.

Ἐρ. Πότε ἐξέπεσταιν ὁ Εὐμένης εἰς Ῥώμην τοὺς τρεῖς αὐτοῦ ἀδελφοὺς;

Ἀπ. Ἀσθενήσας ὁ Εὐμένης ἐν Περγᾶμῳ ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ Φαρνάκου πολέμου, ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην τοὺς ἀδελφούς του ὡς πρεσβεῖς, ὅπως ζητήσωσι τὴν τῶν Ῥωμαίων συνδρομὴν, ἐπιθυμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅπως οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ συστηθῶσι παρὰ τῇ Συγκλήτῳ καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ.

Ἐρ. Ὅποιαν ὑποδείξωσιν ἔλαβον οἱ παῖδες ἐν Ῥώμῃ;

Ἀπ. Λαμπροτάτην δείξασα ὑποδείξωσιν ἡ Σύγκλητος

(α) Φαρνάκης ἦτο πάππος τοῦ Μηθιδάτου τοῦ μεγάλου βασιλέως τοῦ Πόντου, κυριεύσας δὲ τὴν Σινώπην κατέγρασεν αὐτὴν καθεδραν τοῦ βασιλείου του.

(β) ὁ Ἀριαράθης ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀριαράθου καὶ γαμβρὸς Ἀντιόχου τοῦ Γ'. βασιλέως τῆς Καππαδοκίας, ὅστις μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀντιόχου ἠνώθη μετὰ τῶν Περγαμηνῶν καὶ Ῥωμαίων.

πρὸς τοὺς Περγαμηνοὺς ἡγεμονόπαιδα, διεδοχίωσεν ἐπιστήμῳ· τὰ ἀκλόνητα ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους Β' καὶ τοῦ βασιλείῳ τῆς Περγάμου εὐνοϊκὰ αὐτῆς αἰσθήματα.

Ἐρ. Ὅποιαν ἄλλην ἀποστολὴν ἔλαβον οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Εὐμένους;

Ἀπ. Ἐκ τῶν τριῶν ὁ Ἀττάλος μόνον ἀπεστάλη εἰς Ἀχαΐαν τῆς Πελοποννήσου, ὅστις διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου καὶ τῆς ἀτομικῆς του βαρύτητος, κατώρθωσε νὰ ἀποδοθῶσι καὶ πρὸς τὸν Εὐμένην αἱ ψηφισθεῖσαι τιμαὶ πρὸς τοὺς Περγαμηνοὺς βασιλεῖς· διὰ τὰ εὐεργετικὰ ἐκείνων κατορθώματα πρὸς τὴν Αχαΐαν.

Ἐρ. Κατώρθωσεν ὁ Εὐμένης, ὡς ὁ πατήρ του Ἀττάλος, ἔργα σπουδαῖα καὶ ἀξιόλογα ἐν τῇ πόλει;

Ἀπ. Μάλιστα· καθότι ἀκολουθῶν τὰ ἔργα τοῦ ἀξιολόγου καὶ ἀξιωματημοῦ πατρός του κατεσκεύασε τὸν λιμένα τῆς Ἐλίας, κτίσμα τοῦ Μενισθέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀθηναίων τῶν συστρατευάντων κατὰ τῆς Τροίας, καὶ κατέστησεν αὐτὴν νεώριον τῶν Περγαμηνῶν ἀνήγειρεν ἐν τῇ πόλει πολλὰς οἰκοδομὰς καὶ ἀναθήματα λαμπρὰ, ἐπλούτησε τὴν βιβλιοθήκην, ἐσύστησε Μουσεῖον πρὸς συζήτησιν φιλολογικῶν ζητημάτων, ἐμόρφωσε διὰ τῶν προσπαθειῶν του καὶ τῆς προστασίας του λόγῳ ἄξιον γλυπτικὸν ἐργαστήριον ἐξ οὗ ἀνερράνησαν τεχνῖται περίφημοι, ὁ Πυρόμαχος, ὁ Ήσιόνης ὁ Στρατονίκης καὶ Ἀντίγονος, ἐνεψύχωσε τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, κατεφύτευσε μὲ ἄλσος πολλοῦ λόγῳ ἄξιον τὸ καλούμενον Νικηφόριον τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ προσφιλοκαλῆσας μετὰ ζήλου ὄντως βασιλικῶς τὴν πόλιν, κατέστησεν αὐτὴν πρωτίστην μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ἐρ. Τί ἄλλο ἔπραξε;

Ἀπ. Κατὰ μίμησιν τοῦ φιλοκάλου πατρός του Ἀττάλου ᾧ κοδόμησεν ἐν Ἀθήναις στοὰν περὶ τὸ θέατρον, τὴν ὁποίαν ἐκόσμησε διὰ πολλῶν ἀξιολόγων τῆς γλυπτικῆς τέχνης ἔργων.

Ἐρ. Ἐν τῇ μεταξὺ τῶν μεγάλων τοῦ Εὐμένους ἀπασχολήσεων ὁποῖόν τι ἐν αὐτῇ ἐπεκράτησεν αἰσθημα;

Ἀπ. Ἐνασχολούμενος μετὰ σπουδακίᾳ εἰς τὴν ἐελτίωσιν τῆς ἐπικρατείας του καὶ καλλιεργῶν διὰ τῆς προστασίας λογίων ἐν τῇ πόλει ἀνδρῶν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀπέχετο ἀκολουθῶν τοῦ μεταξὺ Ἑλλήνων πολέμου, τοῦ ὁποίου τὰς λυπηρὰς συνεπειὰς προέβλεπε διὰ τὴν τύχην ἐν γένει τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ἐρ. Ἡ Ῥωμαϊκὴ Σύγκλητος πῶς θιεώρησε τὴν τοιαύτην εἰρηνικὴν τοῦ Εὐμένους διαγωγὴν;

Ἀπ. Οἱ Ῥωμαῖοι βλέποντες ὑπόπτως τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Εὐμένους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περσέως πόλεμον αὐτῶν, καὶ ἐνδίδοντας ἐτέρωθεν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Εὐμένους πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνων κατηγορίας, ἀφῆρσαν πολὺ τῆς πρὸς τὸν Εὐμένην εὐνοίας των, καὶ μετῆλθον παραχρῆμα διαγωγὴν ὅλως ἀντίθετον τῆς πρὸ τινῶν ἐτῶν διαγραφείσης.

Ἐρ. Πρὸς τὴν νέαν ταύτην τῶν Ῥωμαίων πολιτικὴν ὁποίαν ἀντίταξεν ὁ Εὐμένης διαγωγὴν;

Ἀπ. Σταθμίσας τὰς περιστάσεις λογικῶς ὁ Εὐμένης καὶ μὴ δυνάμενος μετὰ λύπης, ὡς ἐκ τῆς ἐλευσίνης τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καταστάσεως, νὰ ἀντιτάξῃ διαγωγὴν ἀξιοπρεπῆ, μετῆλθε τρόπους ἡπίους, ἢ μᾶλλον κολακευτικούς, ὅπως κατευνάσῃ τὴν δι' εἰτηγῆσεων κορυφωθείσαν τότε ἀγανάκτησιν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀπέστειλε τὸν ἀδελφόν του Ἀττάλον εἰς Ῥώμην παραγγελλόμενα ὅχι μόνον νὰ διαψεύσῃ πᾶσαν κατὰ τοῦ Εὐμένους κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν εὐλικρινὴ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν συμφερόντων διάθεσιν τοῦ Εὐμένους.

Ἐρ. Κατώρθωσε λοιπὸν ὁ Ἀττάλος τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του;

Ἀπ. Ὅχι μόνον δὲν κατώρθωσε τι ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους, ἀλλὰ καὶ παρεκινεῖτο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὕτω κατὰ τοῦ Εὐμένους προκατελημμένων ἑντων, νὰ δεχθῇ τὸν θρόνον

τοῦ Περγαμηνοῦ βασιλείου διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὅπλων (α).
 Ἐρ. Ὅποιαν ἀπερίηγο ἀπόφασιν ὁ Ἀτταλος εἰς τὰς προτάσεις ταύτας τῆς Σύγκλητος;

Ἀπ. Ἀμφιταλαντευόμενος ἐπὶ τινι καιρῷ ἐπὶ τοῖς γενομένοις, καὶ φοβούμενος τὰ χεῖριστα κατὰ τῆς πατρίδος του, προσέκλινεν ἐπὶ τέλους.

Ἐρ. Ἐμαθεν ὁ Εὐμένης ὅλας ταύτας τὰς σκευωρίας;

Ἀπ. Μάλιστα διδ-ψυχρανθεὶς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀπέστειλε τὸν ἱατρὸν του Στράτιον, ἄνδρα ἐλλόγιμον καὶ μεγάλην παρ' αὐτῷ ἔχοντα πίστιν, ὅστις οὐ μόνον διὰ λόγων νοουεῶν καὶ πιστικῶν ἀπέτρεψε τὸν Ἀτταλον τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως, διαγράφων μὲ ζωηρὰ ἀληθείας χρώματα τὰς δυσσεβείας συνεπείας τῆς μεταξὺ ἀδελφῶν διαμάχης, ἀλλὰ καὶ τὴν Σύγκλητον μὲ ἀναταμάχτην λογικὴν κατέπεισεν εἰς τὸ ἐν Ἀσίᾳ συμφέρον τῆς ἀποθλέπουσαν, νὰ δημολογήσῃ ἐπισήμως τὴν πρὸς τὸν Εὐμένην εὐνοίαν τῆς (6).

Ἐρ. Ἐμείνεν ἔκτοτε ὁ Εὐμένης ἥσυχος ἀπὸ διαβουλᾶς;

Ἀπ. Οὐκ· καθότι Προυσίας, ὁ Β'. βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας (γ), ἄνθρωπος κακώτερος, ζηλοτυπῶν κατὰ τοῦ Εὐμένους διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Περγαμηνοῦ βασιλείου διηρέθιζε συχνὰ ὅχι μόνον τοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Περγάμου Γαλάτας, ἀλλὰ καὶ εἰς Ῥώμην μετέβη, ὅπως καταστρέψῃ πᾶσαν πρὸς τοὺς Περγαμηνοὺς βασιλείαν φιλίας τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Τί ἐπραξεν ὁ Εὐμένης εἰς τὰ μηχανεύματα ταῦτα τοῦ Προύσιου Β'?

Ἀπ. Ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην τοὺς ἀδελφοὺς του Ἀτταλον καὶ Ἀθήναιον, οἵτινες διὰ φρονήμου διωγωγῆς μαται-

(α) Πολυβίου βιβλ. Α'. Σ. 241—42.

(6) Πολυβ. βιβλ. Α. 242—43.

(γ) Ἡ Βιθυνία ἔκειτο κατὰ τὸν Στράβωνα μεταξὺ Παφλαγονίας, Εὐξεινίου Πόντου, Προποντίδος, Μυσίας καὶ Φρυγίας· ἐκαλεῖτο πρότερον Βεθρυκία ἢ ἐν Ἀσίᾳ Θράκη κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, ὠνομάσθη Βιθυνία ἐκ τοῦ Βιθνεὸς υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Τιτανίδος Θράκης κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον.

ώσαντες πᾶσαν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των σκευωρίαν ἐνίσχυσαν καὶ αὐτοὺς τὴν ὑπὲρ τῆς Περγάμου εὐνοίαν καὶ συμμαχίαν τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Τί ἐπὶ ἠκολούθησε τότε;

Ἀπ. Συνεπῆς εἰς τὰς ἀρχάς του ὁ Προυσίας Β'. (α), διέβηκεν ἐκ δευτέρου τὸν Εὐμένην εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἐξιστορῶν σειρὰν γεγονότων, τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περιφρόνησιν ἐκδηλούντων· ὅτι δῆθεν ὁ Εὐμένης καταθλίβει παρὰ τὰς συνθήκας τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπηκόους.

Ἐρ. Ἐγένετο καὶ ἡ δευτέρα αὕτη κατηγορία τοῦ Προυσίου δεκτικὴ κατὰ τοὺς Εὐμένους;

Ἀπ. Ἡ Σύγκλητος γινώσκουσα ἐπὶ πλέον τὴν κακοτροπίαν καὶ χαμῆρπειαν τοῦ Προυσίου ἀπέβριψε πᾶσαν κατηγορίαν, πεισθεῖσα πρὸ πάντων εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Ἀττάλου.

Ἐρ. Πόσα ἔτη ἐδυσχεύετο ὁ Εὐμένης ἐν Περγᾷ;

Ἀπ. Βασιλεύσας ἐνδόξως τεσσαράκοντα καὶ ἑννέα ἔτη, ἐτελεύτησεν, ἀφῆσας ἐπίτροπον τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφόν του Ἀτταλον Β., μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ παιδὸς του Ἀττάλου Γ., γεννηθέντος ἐκ τῆς Στρατονίκης, θυγατρὸς τοῦ Ἀριαράθου βασιλέως τῆς Καππαδοκίας (6).

Ἐρ. Ἀναλαβὼν ὁ Ἀτταλος Β. τὴν ἐξουσίαν τί διέπραξε;

Ἀπ. Διακρινόμενος ὁ Ἀτταλος ἐπὶ πολιτικῇ φρονήσει καὶ

(α) Προυσίας Β'. ἦτο υἱὸς Προυσίου τοῦ Α'. ὁ ὑποδεχθεὶς τὸν νικηθέντα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀντίβαν στρατηγόν τῶν Καρχιδονίων τῷ 184 Πρ. Χ. ἔτει.

(6) Στράβ. βιβλ. II'. 873. ἡ δὲ Καππαδοκία περιοριζέτο ἀρκτικῶς ὑπὸ τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς Ἀρμενίας, μεσημβρινῶς ὑπὸ τῆς Κιλικίας, Κομμαγενῆς, καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς Λυκαονίας· ἐσημμάτιζε δὲ ἡ Καππαδοκία ἐν ἴδιον βασιλείαν ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἀριαράθου τοῦ Β'. ἕως τοῦ Ἀρχελαίου ὅτε ἔγινε καὶ αὕτη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Τιβερίου τὸ 47 ἔτος Μ. Χ.

ἀγαθούς καὶ φιλομούσους; αἰσθήμασι καὶ χαίρων ἐξαιρετικῇ τῶν ἰσχυρῶν Ῥωμαίων εὐνοίᾳ, ὅχι μόνον τὸ πολιτικὸν τῆς πατρίδος τοῦ σκάφος μετὰ φρονήσεως παραδειγματικῆς διηύθυνεν, ἀλλὰ καὶ πάντα ἐπικείμενον πόλεμον μετ' ὁμολογουμένης στρατιωτικῆς ἐμπειρίας διεξήγαγε καὶ κατέστησε τὴν Πέργαμον καθέδραν τῆς παιδείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τῆς ἐξόχου πρὸς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν προστασίας τοῦ.

Ἐρ. Πρὸς τίνας εἶχε πόλεμον ὁ Ἀτταλος;

Ἀπ. Πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν ἀνέκαθεν ἐπιθυμούντα τὴν Πέργαμον. Οὗτος συγκεντρώσας δυνάμεις ἰσχυράς εἰσέλασε μέχρι Περγάμου, τὴν ὁποίαν δρώσας, κατέφθειρε μακροδῶς τοὺς ναοὺς ἐν αὐτῇ καὶ τὰ τεμένη τῶν Θεῶν καὶ ἐπώλησε τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ λίθινα ἀγάλματα, καθὼς καὶ τὸ περιώνυμον ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἔργον τοῦ Πυρρομάχου ἀγάλματοποιοῦ, ἀφού κατὰ πρῶτον προσήγαγεν ὑποκριτικῶς πολυτελεῖν πρὸς τὸ τέμενος θυσίαν.

Ἐρ. Τί ἄλλο ἀσέβει; καὶ ἀπάνθρωπον ἐπραξεν ὁ Προυσίας, ἀφοῦ κατέφθειρεν οὕτω τὴν Πέργαμον;

Ἀπ. Περικλείδας ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Περγαμηνοῦς καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πορθήσῃ ταύτην, κατέφυγεν εἰς Ἐλαίαν, λιμένα τῶν Περγαμηνῶν, ἀλλ' ἀπαντήσας ἐκεῖσε γενναίαν ἀντίστασιν ὑπὸ τοῦ Σωσάνδρου, στρατηγοῦ ἐμπείρου τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἱερὰ λεηλατῶν καθ' ὅδον κκεντρεχῶς πᾶσαν πόλιν καὶ φθειρῶν τοὺς ναοὺς, οὗς ἐσύλησε μετὰ βίας, καὶ κατέφθειρε βαρβάρως διὰ πυρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Τήμῳ, καὶ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν τῇ ἱερᾷ Κώμῃ (α).

Ἐρ. Διέτριψε πολὺν καιρὸν εἰς τὰ παράλια τῆς Αἰολίδος; Ἐλαίαν, Γρύκειον, Κώμην, Τήμονα ὁ Προυσίας;

Ἀπ. Ὅχι· καθύστερ κατὰπολεμήσας ἀπανθρώπως καὶ ἀσε-

(α) Πολυδίου Βιβλ. ΑΒ'. Σ. 343—46.

βῶς κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύδιον ἀνθρώπους καὶ ἱερὰ καθιδρύματα, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἰδίαν ἐπικράτειαν βλέπων μετ' ἀπελπισίας τὴν φθορὰν τῶν στρατευμάτων τοῦ ὑπὸ δυσανετηρίας καταμαστιζομένου.

Ἐρ. Ὅποια μέτρα ἔλαβεν ὁ Ἀτταλος μετὰ τὰ δυσάρεστα ταῦτα;

Ἀπ. Ἦντηθεις ὁ Ἀτταλος ὑπὸ τοῦ Προυσίου, ἀπέστειλε τὸν Ἀνδρόνικον πρέσβυν εἰς Ῥώμην, ὅπως διασαφήσας τὰ περὶ τὴν ἐφοδὸν τῶν πολεμίων, ἐπικαλεσθῇ τὴν προσοχὴν τῆς Σύγκλητος ἐπὶ τῆς τοῦ Προυσίου ἀδικίας.

Ἐρ. Ὅποιαν ἀκρόασιν ἔδωκεν ἡ Σύγκλητος εἰς τὰ παράπονα τοῦ πρεσβευτοῦ Ἀνδρόνικου;

Ἀπ. Ἀκούσασα συγχρόνως ἡ Σύγκλητος καὶ τὰς διαπραγματεύσεις τῶν τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν κατὰ πάσης κατηγορίας καὶ ὑπονοουσας, ὅτι ὁ Ἀτταλος ἐπιθυμῶν τὸν κατὰ τοῦ Προυσίου πόλεμον, προτείνει προφάσεις, δὲν ἔδωκε προσοχὴν, ἀλλ' ἀπέστειλε πρέσβεις, ὅπως δι' αὐτῶν πληροφορηθῇ ὅποια τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων βασιλέων διμάχην.

Ἐρ. Ὅποιαν ἐπὶ τέλους ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ ἀποστολὴ τῶν τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν;

Ἀπ. Ἀνυπόμονος ὁ Ἀτταλος ἀπέστειλε τὸν ἀδελφόν του Ἀθήναιον εἰς Ῥώμην μετὰ τινος Ῥωμαίου αὐτόπτου τῆς κατὰ τῆς Περγάμου ἀδικίας, ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Ἐδέχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν υπεράσπισιν τῆς Περγάμου ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ;

Ἀπ. Μάλιστα· καθότι πληροφορηθεῖσα ἡ Σύγκλητος τὰς βικιοπραγίας καὶ παρανομίας τοῦ Προυσίου καὶ βαρέως φέρουσα τὸ γεγονός, ἐξαπέστειλε στρατὸν ἀξιόμαχον, δοῦσα τοῖς στρατηγοῖς Φαννίῳ καὶ Μαξιμίῳ διαταγὰς ὅχι μόνον ὁ πόλεμος νὰ διαλυθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγκασθῇ ὁ Προυσίας νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν Ἀτταλον δι' ὅλα τὰ τοῦ πολέμου ἐξόδα καὶ τὰς ζημίας τῆς πόλεως.

Ἐρ. Μετὰ τῆς βοηθείας ταύτης πῶς διεξήγαγε τὸν κατὰ τοῦ Προυσίου πόλεμον ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Ἐνισχυθεὶς οὕτως ὁ Ἀττάλος διὰ πεζοῦ στρατοῦ καὶ θαλασσίας δυνάμεως ἐξ ὀγδοήκοντα καταφράκτων πλοίων, ἐκ τῶν ὁποίων πέντε τριήρεις ἦσαν τῶν Ῥοδίων, εἰκοσι τῶν Κυζικηνῶν, ἐξ καὶ εἰκοσιν ἄλλων τῆς Περγάμου συμμάχων, καὶ ἑπτὰ καὶ εἰκοσι τῶν Περγαμηνῶν, ἐφ' ὧν ἐνυπάρχει ὁ ἀδελφός του Ἀθήναιος, ἐξεκίνησε κατὰ τοῦ Προυσίου, τὸν ὁποῖον πολεμῆσας ἡρώϊκῶς ἐνίκησε κατὰ κράτος.

Ἐρ. Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου ὑπεχρεώθη ὁ Προυσίας ν' ἀποζημιώσῃ τὴν Πέργαμον;

Ἀ. Ὑπεχρεώθη ὁ Προυσίας διὰ συνθήκης νὰ προσφέρῃ τῷ Ἀττάλῳ εἰκοσι καταφράκτους νῆας καὶ πεντακόσια τάλαντα, δι' ὅσας ὑπέστη ἡ πόλις φθοράς, πληρωθησόμενα ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ὑπεχρεώθη δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ν' ἀποζημιώσῃ καὶ τοὺς Μηθυμναίους, τοὺς Αἰγαίους, τοὺς Κυμαίους, τοὺς Τριμνίους δι' ἑκατὸν ταλάντων (α).

Ἐρ. Ἀπέδωκεν ὁ Προυσίας τὰ ὀρισθέντα τάλαντα;

Ἀπ. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου ἐπιθυμῶν ὁ Προυσίας ν' ἀποφύγῃ τὴν διὰ συνθήκης ὀρισθεῖσαν πληρωμὴν τῶν πεντακασίων ταλάντων, ἀπέστειλε πρέσβυν εἰς Ῥώμην, συμπολίτην του τινὰ Μηνᾶν καλούμενον, ὅπως μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νικομήδους, ἐκπαιδευομένου καὶ εὐδοκίμουontos ἐν Ῥώμῃ, ἐπικαλεσθῇ τὴν προσοχὴν τῆς Συγκλήτου περὶ ἀφέσεως τῶν ταλάντων, δώσας συγχρόνως τῷ Μηνᾶ μετὰ τραχύτητα αἰσθημάτων ἀποτρόπαιον ὁδηγίαν, ὅτι, ἐὰν ἐπιτύχῃ τῆς ἀφέσεως τῶν χρημάτων νὰ φευσθῇ τῆς ζωῆς τοῦ Νικομήδους, ἄλλως δὲ νὰ φονεύσῃ αὐτόν· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος ὁ Μηνᾶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν μὴ τῶν ταλάντων πληρωμὴν, καθότι ὁ Ἀνδρόνικος, Περγαμηνὸς πρεσβευτὴς ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου ἀποσταλείς, κατέδειξε μετὰ συγκινήσεως, ὅτι ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημιώσις

(α) Πολυβ. Βιβλ. ΑΓ'. Σ. 321—326.

ἦτο μικροτέρα τῆς ἀπεδοῦς ἀρπαγῆς καὶ καταφθορᾶς πολυτίμων καλλιτεχνίας ἔργων τῆς περικαλλοῦς πόλεως· καὶ μὴ θέλων, εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του ὑπέκων νὰ φονεύσῃ νέον πολλοῦ λόγου ἄξιον, καὶ φοβούμενος ἐξ ἄλλου νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Βιθυνίαν, διακρίνωσας τὰ πάντα τῷ νεανίσκῳ.

Ἐρ. Μετὰ τὸ φρικῶδες τοῦτο ἄκουσμα τί διενοήθη νὰ πράξῃ ὁ Νικομήδης;

Ἀπ. Μαθὼν μετὰ φρίκης ὁ Νικομήδης τὴν ὄλην τοῦ πατρὸς του μοχθηρίαν καὶ γινώσκων τὸ μῖτος, ὅπερ ἠθάνετο ὁ ταλαιπωρούμενος τῆς Βιθυνίας λαός, καὶ ἐνθαρρυνόμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπὸ τοῦ Ἀνδρόνικου εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ προστασίαν τοῦ Ἀττάλου, κατέφυγεν εἰς Πέργαμον, ὅπου εὗρεν ὑποδοχὴν ἀξιάλογον καὶ συμμαχίαν σπουδαίαν, δι' ἧς ἐξεκίνησε μετὰ τοῦ Ἀττάλου κατὰ τοῦ Προυσίου, τὸν ὁποῖον νίκησαντες εὐκόλως, ὡς βοηθούτων καὶ συμπολεμούντων καὶ τῶν Βιθυνῶν, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ ἐλεεινῶς ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Νικαίας (α) μετὰ τινων ξένων στρατιωτῶν.

Ἐρ. Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην ὁ Προυσίας τί ἔπραξεν;

Ἀπ. Ἀπελπισθεὶς ὁ Προυσίας καὶ ἀπιστῶν πρὸς φίλους, ὑπηκόους καὶ συγγενεῖς, ἔλαβεν αἰτήσας 500 Θράκας μισθωτοὺς ἀπὸ τὸν ὁμοῖόν του κατὰ τὴν μοχθηρίαν Διήγυλιν, βασιλέα τῶν ἐν τῇ Θράκῃ Κινῶν καὶ κατέφυγεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Νικαίας, ἀποστείλας συγχρόνως πρέσβεις εἰς Ῥώμην, τοὺς ὁποίους ἀπέφευγε νὰ δεχθῇ εἰς ἀκρόασιν ἡ Σύγκλητος ἐπὶ τινι καιρῷ, χαρίζομένη τῷ Ἀττάλῳ.

Ἐρ. Ἐπειτα ὅποιαν ἡ Σύγκλητος ἐξέδωκεν ἀπόφασιν;

Ἀπ. Ἐνδίδουσα κατόπιν προσποιημένως ἡ Σύγκλητος εἰς

(α) Ἡ Νίκαια ἦτο πόλις ἐπίσημος τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τῆς Ἀσκανίας λίμνης καμένη, πρότερον Ἀντιγονία καλούμενη, κτισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Λυσιστάχου Νίκαια κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς γυναίκος αὐτοῦ· ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνεκροτήθη τῇ 325 ἔτει Μ. Χ. ἡ πρώτη οἰκουμένη συνόδος καὶ ἡ Ἐβδόμη τῇ 787 ἔτει Μ. Χ.

τάς παρακλήσεις τῶν πρέσβων, ἀπεράσισε τὴν ἀποστολὴν ἐπιτροπῇ· ἐκ τριῶν μελῶν, ὧν ὁ μὲν ὑπὸ λίθου πληγείς ποτε κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἔφερεν ἀσχήμονα; ὠτειλάς, ὁ δὲ ἐχώλαι-
νεν ὑπὸ φευματισμῶν πάσχω, καὶ ὁ τρίτος δ' ἐνομιζέτο ἡλι-
θιώτατος. Τὴν τοιαύτην ἐπιτροπὴν βλέπων ὁ Κάτων, (α) εἶπε, σκώπτων, ὅτι δὲν ἔχει οὕτε νοῦν, οὕτε πόδας οὕτε κεφαλὴν. (β)

Ἐρ. Τί ἐπράξε λοιπὸν ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη;

Ἀπ. Φθίσαντες εἰς Βιθυνίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιτροποι, προσ-
έτακτον νὰ διαλυθῇ ὁ πόλεμος· ὁ δὲ Ἀττάλος καὶ ὁ Νικομή-
δης, ὑποκρινόμενοι ἐκ συνεννοήσεως, ὅτι ὑποχωροῦσιν, ὠδήγη-
σαν ἐντέχνως τοὺς Βιθυνοὺς νὰ ἀντιλέξωσιν, ὅτι δὲν δύνανται
ἐπὶ πλείον τὰ ὑπομείνωσι τὴν ὁμότητα τοῦ Προυσίου, οὐδὲν
ἱερὸν ἔχοντος· οὕτως, ἐχόντων τῶν πραγμάτων, οἱ μὲν πρέ-
σβεις, ἐκνηθῆσαν ἐν Ῥώμῃ ἄπρακτοι, ὁ δὲ Προυσίας ἀπελπι-
σθεὶς πανταχόθεν παρεδόθη ἐνεθρονίσθη δὲ βασιλεὺς τῆς Βι-
θυνίας ὁ Νικομήδης διὰ τῆς ἀξιολόγου τοῦ Ἀττάλου συνδρομῆς.

Ἐρ. Ὅποιος ἦτο ὁ ἠθικός τοῦ Προυσίου χαρακτήρ;

Ἀπ. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον (γ) ἀγενής καὶ γυναι-
κώδης ὦν πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας καὶ ἐκτεθηλυμένος πρὸς
πᾶσαν κακοπάθειαν καὶ πρὸς τούτοις παιδείας, φιλοσοφίας
καὶ φιλοκαλίας ἄπειρος ὦν, μέχρι τέλους ἔζη μεθ' ἡμέραν καὶ
νύκτωρ βίον βάρβαρον Σκρδανκάλου.

Ἐρ. Ὅποιους ἄλλους ὁ Ἀττάλος ἔκαμε πολέμους;

Ἀπ. Χαρίζομενος πρὸς τὸν Ἀρικράθην τῆς Καππαδοκίας
βασιλέα, μετὰ στρατοῦ ἀξιολόγου ἐξεκίνησε κατὰ τῶν Πριη-

(α) Κάτων ὁ Β'. ὁ ἐπικληθεὶς Ὀντικός, δυσέχγονος τοῦ Α'. Κάτωνος,
μέγας πολιτικός καὶ αὐστηροῦ χαρακτήρος ἀνὴρ· διδάχθεὶς ἐκ νεαρᾶς ἡ
λακίας τὴν Στωικὴν φιλοσοφίαν καὶ γυμνασθεὶς εἰς τὴν Ῥητορικὴν, ἔφθα-
σεν εἰς τὰ πρῶτα καὶ ὑπέροχα ἀξιώματα τῆς Ῥώμης ὑπερασπιζόμενος
μέθ' ἀθείαν σύνεσιν πάντοτε τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του. — (β) Ἀπι-
πιανὸς Βιβλ. Μιθριάτ. Σελ. 329—30.

(γ) Πολύβ. Βιβλ. ΓΖ'. Σελ. 364—62.

νέων, (α) τῶν ὁποίων τὴν χώραν καταβάλαψας, ἐξεχώρισεν αὐ-
τῇ· διὰ μεσολαβήσεως τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Ἐπειτα;

Ἀπ. Ἐπειτα κατὰ τὸν Στράβωνα ἐπολέμησε πρὸς Δημή-
τριον τὸν Σελεύκου βασιλέα τῆς Συρίας, καὶ κατόπιν συμμα-
χήσας μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπολέμησε μεθ' ὁμολογουμένης
ἀνδρείας κατὰ τοῦ Ψευδοφιλίππου βασιλέως τῆς Μακεδονίας,
ὅστις τολμητίας ὦν καὶ καλούμενος Ἀνδρίσκος, ὠνόμασεν ἐ-
αυτὸν καὶ υἱὸν τοῦ Περσέως, καὶ ὠφεληθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπικρα-
τοῦσαν ἐν Μακεδονίᾳ δυσἀρέσκειαν, ἀνηγόρευσε ἐαυτὸν βασι-
λέα τῷ 150 Π. Χ. ἔτει καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 149 Π.
Χ. ἐνίκησε τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν· ἀλλ' ὁ Ψευδοφιλίππος οὐ-
τος κατατροποῦται καὶ αἰχμαλωτίζεται ἐν ἔτει 148 Π. Χ.
ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Μετέλου καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς
Περγᾶμου Ἀττάλου Β'.

Ἐρ. Ὅποιους ἄλλους κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔκαμε πολέμους;

Ἀπ. Ἐπολέμησε καὶ καθυπέταξε πρὸς τιμὴν τῆς Περγᾶ-
μου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ τὸν Διήγουλιν βασιλέα τῶν Καινῶ
ἐν τῇ Θράκῃ, τοῦ ὁποῦ ἡ μοναδικὴ ὁμότης καὶ τραχύτης
τῶν αἰσθημάτων εἶχον διρεθείη τὸν καταθλιβόμενον λα-
ὸν τῶν Καινῶν καὶ τῶν ὁποίων τὰ παράπανα εἶχον ἐπεγείρει
αἰσθημα συμπαθείας καὶ φιланθρωπίας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀγα-
θοῦ Ἀττάλου (β).

Ἐρ. Τί ἄλλο ἀξιοσημείωτον ἐπράξεν ὁ Ἀττάλος;

Ἀπ. Γινώσκων ἐκ πείρας ὁ Ἀττάλος τὸ φρόνημα τῆς Ῥω-
μαϊκῆς Σηγκλήτου, συνεδίδθη μετ' αὐτῆς διὰ δεσμοῦ φιλίας καὶ
συμμαχίας, καὶ ἀποπερατώσας μετ' ἐπιτυχίας πάντα ἐπικείμε-
νον πόλεμον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς τῶν Ῥωμαίων συνδρομῆς, ἐξη-
σφάλισε τὴν ἐπικράτειάν του, καὶ διαβρύθμισας μετὰ πατρι-

(α) Οἱ Πριηνεῖς ἦσαν κάτοικοι τῆς Πριήνης, πόλεως Ἰωνικῆς ἐν Καρίᾳ
κειμένη ἀπέναντι τῆς Σάμου καὶ πατρὶς τοῦ σοφοῦ Βίαντος, νῦν δὲ κα-
λουμένη Τουρκιστή Σαμπών Καλίσσι.

(β) Λιοδῶρ Σικελ. Βιβλ. ΑΓ'. Σελ. 28.

κῆς μερίμνης τὰ ἐσωτερικά τοῦ βασιλείου του διὰ νόμων σαφῶν συμφωνούντων πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς του, ἐνησχολήθη ἐπὶ τέλους μετὰ σπουδαϊότητος ἀγαθοῦ καὶ φιλοκαλίου βασιλείας εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων, τῶν ὁποίων τὴν λαμπρότητα ἡ βραβεύουσα καὶ ἡ ἀφιλοκαλία τοῦ Προυσίου κατέφθειρε· καὶ οὕτω προσφιλοκαλήσας ἐκ νέου διὰ θαυμασίων καλλιτεχνίας οἰκοδομῶν τὴν πόλιν ἐτελεύτησε προβεβηκώς τὴν ἡλικίαν ἐν πλήρει δόξῃ.

Ἐρ. Ἐπράξε καὶ ὁ Ἀττάλος Β' ἐξ αἰσθημάτων εὐσεβείας καὶ ἀγάπης πρὸς ἄλλας πόλεις, ὅτι ὁ πατὴρ του Ἀττάλος Α' καὶ Εὐμένης Β' ὁ ἀδελφός του;

Ἀπ. Μάλιστα· ἐπειδὴ ἀπέστειλε καὶ οὗτος εἰς Ἀθήνας διὰ ἄφορα ἀντίτυπα καλλιτεχνικῶν ἔργων τοῦ Περγᾶμου γλυπτικῶν ἀξιολόγου ἐργαστηρίου, ἐξόχως δὲ διὰ δαπάνης μεγάλης ὠκοδόμησεν ἐν Κυζίκῳ πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς του Ἀπολλωνίδας ναὸν μεγαλοπρεπῆ ἔχοντα τοῦτο ἀξιοσημείωτον, ὅτι οἱ κορμὶ τῶν κινόντων αὐτοῦ ἦσαν κεκοσμημένοι διὰ τῶν κατὰ πρῶτον ἥδη ἀπαντωμένων στύλοπινάκων ἥτοι πινάκων κεκοσμημένων ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ κορμοῦ αὐτῶν, καὶ ἔχόντων γλυφάς ὡς αἱ τοῦ μετώπου παριστάσας ἔργα υἱικῆς εὐσεβείας(α).

Ἐρ. Πόσα ἔδρασκευσεν ἔτη ὁ Ἀττάλος ἐν Περγᾶμῳ;

Ἀπ. Βασιλεύσας εἴκοσι καὶ ἐν ἔτος ἐνδόξως καὶ κατορθώσας πολλὰ, ὡς ἀνωτέρω ἑρρήθη, ἀπέθανε γέρων καταλιπὼν τὸν θρόνον τοῦ Περγᾶμου βασιλείου εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ἀττάλον Γ' ἐν ἔτει 138 π. Χ.

Ἐρ. Ὅποιόν τι διέπραξεν ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἔργον Ἀττάλος ὁ Γ';

Ἀπ. Διεσχέθεις τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν, ἔσχε διαθέσειν ἐναντίαν τῶν προβεβασιλευκότων Ἀτταλιδῶν, καθότι γενόμενος ὡμὸς καὶ μισοφύλος πολλοὺς μὲν ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν τεταγμένων κατέβλαψε, πολλοὺς δὲ ἐν ἰσχύει ὄντας τῶν πατρῶ-

(α) Ἀρχαιολογία Α. Ρ. Παγκρῆ, Τόμ. Α', Σελ. 500.

ων φίλων ὑποπεύσας, ὡς δὴ θὰν κατ' αὐτοῦ ἐνεργοῦντας, ἄλλους μὲν τούτων τῆς πόλεως ἀπεμάκρυνεν, ἄλλους δὲ ἐφόνευσεν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῶν(α).

Ἐρ. Πόσα ἔτη ἔδρασκευσεν ὁ Ἀττάλος Γ' ἐν Περγᾶμῳ;

Ἀπ. Βασιλεύσας ἀθλίως πέντε ἔτη ἀπεβίωσε, καταλιπὼν διὰ διαθήκης τοὺς Ῥωμαίους κληρονόμους τοῦ Περγᾶμου βασιλείου τῷ 133 ἔτει π. Χ. ὡς ἐὰν ἦτο κύριος τῆς θελήσεως καὶ τῆς τύχης τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ δούλοι(β).

Ἐρ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττάλου Γ' τί ἀπέγεινεν ἡ Πέργᾶμος;

Ἀπ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ Ἀριστόνικος τις Περγᾶμηνὸς ἀνὴρ φιλότιμος καὶ ἐπιχειρηματίας, εὐρισκόμενος ἐξόριστος ἐν Λεύκαις, πολιχνίῳ κειμένῳ περὶ τὴν Φώκαιαν τῆς Ἰωνίας πρὸ τῶν Μυρμηκίων σκοπέλων, καὶ ἐπιθυμῶν τὴν προσαποκτήσιν τῆς ἐν Περγᾶμῳ βασιλικῆς ἀρχῆς καὶ οἰκαιοποιούμενος, πρὸς τοῖς ἄλλοις, δικαίωματα βασιλικῆς καταγωγῆς; εὐρὼν δὲ συγχρόνως κατάλληλον τὴν περίστασιν διὰ τὴν ἀνασείουσιν τότε τὴν Ῥώμην στάσιν τῶν Γράκων, ἀπεστάτησε μετὰ τινων ὁπαδῶν, ἀλλὰ νικηθεὶς ἐν ναυμαχίᾳ κατὰ τὴν Κυμαίαν ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων προσέφυγε κατὰ τὰ μεσόγεια, ὅπου συναθροίσας ταχέως πλῆθος ἀνδρῶν καὶ δούλων τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθυμούντων, τοὺς ὁποίους Ἡλιοπολίτας ὠνόμασε, προσέβαλε τὰ Θυάτειρα καὶ ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν Ἀπολλωνίδα(γ).

Ἐρ. Κατάρθωσε λοιπὸν ὁ Ἀριστόνικος τὴν κατάκτησιν τῆς Περγᾶμου;

Ἀπ. Ὅχι· καθότι πολεμήσας μετὰ καρτερίας καὶ ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν ἔτη κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Πόπλιος Κράσσος, καὶ κατὰ τῶν

(α) Διοδώρ. Σικελ. Βιβλ. ΑΔ'. Σελ. 143.

(β) Στράβ. Βιβλ. ΙΓ'. 873.

(γ) Στράβ. Βιβλ. ΙΔ'. Σελ. 902.

στρατευμάτων του τε Νικομήδους βασιλέως τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ τῶν Καππαδοκῶν, καὶ νικῆσαι ταῦτα ἐνίκηθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Περπένου ἔχοντος τὴν συνδρομὴν τῶν εἰρημένων βασιλείων καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀξιόλογον τοῦ Μιθριδάτου Ε', ὅστις κατέλυσε τὸν πόλεμον καὶ ζωγράφει τὸν Ἀριστόνικον ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς ἐν τῷ δεσμοῦ τῆς.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ἡ Πέργαμος τότε;

Ἀπ. Κηρύττει ἡ Ῥωμαϊκὴ Σύγκλητος τὴν Πέργαμον τῷ 130 ἔτει Π. Χ. Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, ἀπέστειλεν ὕπατον μετὰ δέκα πρεσβυτέρων τὸν Μάνιον Ἀκύλιον ἐπὶ τῆς Περγᾶμου, ἥτις ἔλαβε τὸ προσημαντικὸν τοῦ μέλλοντος ὄνομα τῆς Ἀσίας.

Ἐρ. Πῶς οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυβέρνησαν τὴν Πέργαμον, ἀφοῦ αὕτη προσημῶνται εἰς τὴν κυριότητα αὐτῶν;

Ἀπ. Κύριοι γενόμενοι τῆς Περγᾶμου, οἱ Ῥωμαῖοι ἄφυσαν τὸ πάλαιτον αὐτῆς ἀνέπαφον, ὅπως κυβερνᾶται διὰ δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς διοικητοῦ ἢ Πραιτόρος, ὅστις λαμβάνων τοὺς φόρους ἐπ' ὀνόματι τῆς Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας διετέλει ἐν Περγᾷ στρατὸν πρὸς διαφύλαξιν τοῦ τόπου.

Ἐρ. Ἐκυβερνήθη λοιπὸν πατρικῶς ἡ Πέργαμος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διοικητῶν;

Ἀπ. Ἡ Πέργαμος ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας, καθὼς πλουσιωτέρα καὶ ὀνομαστή, ἐκυβερνήθη κακῶς καὶ ἐπαθεν οὐκ ὀλίγα ἀπὸ τὰς πλεονεξίας καὶ καταστροφῶν τῶν ξένων διοικητῶν.

Ἐρ. Ὑπέμεινεν ἡ Πέργαμος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν τοιαύτην κατάθλιψιν;

Ἀπ. Ἐπὶ 44 ἔτη ὑπέμεινε τοιαύτην κατάστασιν, ἀκολούθως δὲ ἐπανεστὴ μετὰ προθυμίας κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ'. τῷ 89 ἔτει Π. Χ., ὅστις προικισμένος μετὰ προτερήματα ἔξοχα καὶ ἐπιθυμῶν νὰ καθιδρύσῃ Ἑλληνικὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Αὐτοκρατορίαν εὗρε περίστασιν ἐπιτηδεῖαν τὴν δυσχερῆσαι πολλῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεων διὰ τὰς κατα-

θλίψεσι τῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων καὶ τὰς ἐμφιλίους ἐτέρωθεν στάσεις ἐν Ῥώμῃ.

Ἐρ. Ὅποσον τι ἄλλο συνέβη;

Ἀπ. Συνέβη ἐν Περγᾷ ἀποτρόπαιος κατὰ τῶν Ῥωμαίων πράξις, οἷα καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεσι ταῦτο χρόνως διεπράχθη καθότι ἰδὼν ὁ Μιθριδάτης τὰς μεγάλας κατ' αὐτοῦ προσπάθειάς τῶν Ῥωμαίων, διέταξε δι' ἀπεσταλμένων ἀνθρώπων τὴν ἐν ζήτη ἡμέρᾳ σφαγὴν ὅλων τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν ἐν ἔτει Π. Χ. 88 (α).

Ἐρ. Ἐξετελέσθη λοιπὸν ἡ βάρβαρος αὕτη πράξις;

Ἀπ. Μάλιστα καθότι οὐκ ἴσως μόνον μοναδικὸν διηρέθισε τοὺς Περγαμηνούς καὶ ἄλλους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατοίκους κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ φόβος τοῦ Μιθριδάτου ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ κατασφάξωσι τοὺς Ῥωμαίους, καίτοι ἐν τῷ Ἀσκληπείῳ καταφυγόντας.

Ἐρ. Ὅποιαν ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ κατὰ τῶν Ῥωμαίων αὕτη δικαία κίησις;

Ἀπ. Κακίστην καθότι φθάσαντος κατόπιν τοῦ Σύλλα τῷ 87 ἔτει Π. Χ. ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμου, κατεστάλη ἡ κατακτητικὴ τοῦ Μιθριδάτου ὁρμή. Οὗτος δὲ νικηθεὶς, ἀπεσύρθη διὰ συνθήκης εἰς τὴν ἰδίαν του ἐπικράτειαν τῷ 85 Π. Χ. ἔτει ἐγκαταλείψας ἀπίστως εἰς τὴν διάκρισιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν Ῥωμαίων ὅλας τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις, αἵτινες ὑπέστησαν οὕτω τὴν φοβεράν διαρπυχὴν καὶ καταπίεσιν τοῦ σκληροῦ Σύλλα.

Ἐρ. Ὅποιαν ἀποκατάστασιν ἔλαβεν ἕκτοτε ἡ Πέργαμος;

Ἀπ. Ἡ Πέργαμος ἀποκατασταθεῖσα πάλιν ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ, ὡς πρότερον, διοικουμένη ὑπὸ Ῥωμαίων διοικητῶν μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεων, διετέλεσεν ὡς τοι-

(α) Τοιαύταις σφαγαῖς γενικαῖς, ἐξαρνικαῖς καὶ ἀξιοκατακρίτους καθὼς περιλαμβάνουσας καὶ ἀθώας ψυχὰς ἐν τοῖς ἐνόχοις ἔπραξαν ποτε οἱ Ἰταλοὶ πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ οἱ Γάλλοι πρὸς τοὺς Διαμαρτυρομένους συμπατριώτας των.

αὐτὴ ἐφ' ὧν τῆς Δημοκρατίας τῶν χρόνων καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων μέχρι τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅστις μεταφέρειν τὴν καθέδραν τῆς αυτοκρατορίας του ἐν Βυζαντίῳ τῷ 330 Μ. Χ. ἔδωκε νέαν διοικήσεως μορφήν ἐφ' ἀπάσας τῆς Ἀνατολῆς, τὰς πόλεις.

Ἐρ. Πότε εἰσῆλθον ὁ χριστιανισμὸς ἐν Περγάμῳ;

Ἀπ. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσῆλθον ἐν Περγάμῳ περὶ τὰ 60 ἔτη Μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου καὶ μαθητοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅστις ἔλαβε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ 83 ἔτος Μ. Χ. ἐπὶ Δομιτιανοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, αυτοκράτορος τῆς Ῥώμης. Οὗτος οὐδόλως διαφέρειν τῶν ἀπὸ Τιβερίου μέχρι Οὐεσπεσιανοῦ κακῶν αυτοκρατόρων, διέτελεσαν ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ληστεύων καὶ φονεύων, ἀσεβῶν καὶ κακούργων, ἕως οὗ ἐδολοφονήθη τὸ 96 Μ. Χ. ἔτος διὰ συνωμοσίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Δομιτίας.

Ἐρ. Πότε ἡ Πέργamos ὑπετάγη εἰς τὴν Τουρκικὴν κυριότητα;

Ἀπ. Ἡ Πέργamos ἐκυριεύθη 61 ἔτη πρὶν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτοι τῷ 1392 Μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Βαγιαζίτ Α', Γελτιρίμ (κερζουνοῦ) καλούμενου υἱοῦ τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Α', ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀποθανόντος κατὰ τὴν ἐν Κοσσοφιπιδίῳ τῆς Σερβίας μάχην, ἀνέλαβε τὸν θρόνον τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους τὸ 1391, καὶ κατὰ τὸ 1392 ἐκυρίευσεν σύμπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς Φιλαδελφείας.

Ἐρ. Ἀπῆντησεν ὁ Βαγιαζίτης ἀντίστασιν ἐν Περγάμῳ;

Ἀπ. Μεγίστην καὶ γενναίαν κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἱστοριογράφους, λέγοντας ὅτι, μετὰ τριμήνον πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν Περγαμηνῶν, ὁ Βαγιαζίτης ἐξεπύρηνθη τὴν ἰσχυρὰν ἀκρόπολιν, τῆς ὁποίας τὰ τείχεα κατεδάρισεν καὶ ἀπηγόρευσε τὴν τοῦτων ἀνοικοδομήν.

Ἐρ. Ὅποιόν τι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Περγάμου ἔπραξε πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ὁ Βαγιαζίτης;

Ἀπ. Ἦγειρε κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τῆς πόλεως παρὰ τὰς

ὄχθας τοῦ Σελινούντος ποταμοῦ κολοσσικὸν τέμενος Οὐλοῦ τζαμί (Μέγα Τέμενος) καλούμενον, ὀλίγον τῆς ἀρχαίας βιβλιοθήκης ἀπέχον, ἡ πλείστη τῆς ὁποίας ὕλη ἐκείθεν μετεφέρθη, καὶ λουτρῶνα ἐπίσης κολοσσικὸν κατέναντι τούτου παρὰ τὴν ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ ὄχθην.

Ἐρ. Ἐπὶ τίνων πληροφοριῶν δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν, ὅτι τὸ νῦν Οὐλοῦ τζαμί ὠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Βαγιαζίτ τοῦ Α' ;

Ἀπ. Ἐξ ἐπιγραφῆς ἀραβικῆς ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου προστηρομένου ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τῆς πρώτης μεγάλης τοῦ τεμένους πύλης, ὅπου ἐξιστοροῦνται ἡ ἡμέρα τῆς ἀλώσεως τῆς Περγάμου καὶ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ τεμένους, δαπάνη τοῦ ἰδίου Σουλτάνου.

Ἐρ. Ὅποιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἀξίαν φέρει τὸ τέμενος τοῦτο;

Ἀπ. Οὐδεμίαν, καθότι, ὅσον κολοσσικὸν ὕψος ἔχει, τόσον βάρανυσον καὶ ἀκανόνιστον ἔχει σχῆμα, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν παρχικὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Περγάμῳ τέχνης, ἡ τοῦλάχιστον τὴν τοῦ Σουλτάνου ἐκείνου ἀπειροκαλίαν.

Ἐρ. Ὅποιαν ὑπῆρχεν ἡ τύχη τῆς Περγάμου μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Βαγιαζίτ Α' ;

Ἀπ. Ἀνεκδιήγητος εἶναι ἡ σειρά τῶν θλιβερῶν παθημάτων, ὅσα ἡ Πέργamos ὑπέστη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Βαγιαζίτ, καὶ ἐπὶ ἀξιοθρήνητος ἡ ἐποχὴ τοῦ 1402 Μ. Χ., καθ' ἣν ὑπέστη ἡ Πέργamos τὰ πάνδεινα ὑπὸ τοῦ Τατάρου δορυκετόρος Τιμουρλέγκ (α) ἡγεμόνος τῆς Σαμαρκάντης, πόλεως πᾶντος τῆς ἀρχαίας Σογδιανῆς ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅστις νικήσας κατὰ Ἀγκυραν καὶ αἰχμαλωτήσας τὸν Βαγιαζίτ μετ' ἐνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὀνόματι Μουσα, προήλασε μετὰ λυσσώδους ὁρμῆς καὶ ἀπαραδειγματίστου ὀμότητος ἀπὸ Κοτυαίειον (β) πορθῶν καὶ

(α) Τὸνομα τοῦτο (ὅπερ συγγραφῆς τῆς Εὐρώπης μετεποίησαν Ταμερλάνον) σύγκειται ἐκ δύο λέξεων ταταρικῶν Τιμούρ καὶ Λέγκ σιδηρὸς χωλός, διότι ἐκ πληγῆς τινος ὁ κατακτητὴς ἦτο χωλός.— (β) Κοτυαίειον πόλις τῆς Φρυγίας ἐπὶ τοῦ Οὐμβρίου ποταμοῦ, τὰ νῦν Κιουτάγια.

κείρων καὶ τὰ πάντα καταστρέφω εἰς Προῦσαν (x), καὶ Νίκαιαν, εἰς Νικομήδειον (β), εἰς Μυνησίαν, εἰς Ἐρεσον καὶ Σμύρνην.

Ἐρ. Ὅποια; ἐπὶ ἡλθῃ περιπετείας ἡ Πέργαμος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως;

Ἀπ. Μετὰ τὴν εἰς Βουχαρίαν ἀποχώρησιν τοῦ Τιμουρλέγκ ἡ Πέργαμος διέμενεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰσᾶ, τρίτου υἱοῦ τοῦ Βαγιαζίτ, ἐδρεύοντος ἐν Προῦσῃ καὶ κατόπιν τοῦ Μωάμεθ Α΄ καὶ Μουράτ Β΄, καὶ τέλος τοῦ Μωάμεθ Β΄, ὅστις ἀλώσας τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ 29 Μαΐου 1453. Μ. Χ. μετὰ ἀναριθμήτου στρατοῦ, ἐστερέωσε τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Βυζαντινοῦ τῶν χριστιανῶν, ὅπερ ἀπολέσαν ἐκ τῶν περιστάσεων τὰ πάντα, ἐφύλαξε μὲ ἀδάμαστον χαρακτῆρα δύο τιναί: τὴν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν χριστιανικὴν θρησκείαν σταθερὰν πίστιν, καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἀφοσίωσίν του, τὰ ὅποια μετὰ τεσσάρων καὶ ἡμίσεως αἰῶνων δουλεῖν φυλάττει καὶ ἐπὶ τούτοις σεμνύνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περιέχον τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπίδοσιν τῆς Περγᾶμον ἐπὶ τῶν Ἀτταλιδῶν βασιλέων.

Ἡμῶν. Ὅποιαν ἐπίδοσιν ἔκαμεν ἡ Πέργαμος πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ἀτταλιδῶν βασιλέων, τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων;

Ἀπ. Μετὰ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν ἡ Πέργαμος ἀνυψώθη ὡς ἐσχάτα τῆς παιδείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τῆς φιλομουσίας

(α) ἡ Προῦσα ἦτο πόλις ἐπίσημος καὶ μεγάλη τῆς Βιθυνίας κειμένη παρὰ τὸ ὄρος Ὀλυμπον, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Προυσίου τοῦ Α΄ υἱοῦ τοῦ Ζήλου περὶ τὰ 282 ἔτη Π. Χ.— (β) ἡ Νικομήδεια κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρώτου Νικομήδους ἦτο τὸ πάλαι πρωτεύουσα τῆς Βιθυνίας κειμένη ἐπὶ τῆς Προποντιδος, τὰ νῦν Ἰσμί.

προστασίας Εὐμένους τοῦ Α΄, Ἀττάλου τοῦ Α΄, Εὐμένους τοῦ Β΄ καὶ Ἀττάλου τοῦ Β΄, πάντων Ἀτταλιδῶν καλουμένων.

Ἐρ. Ποιοί τῶν Ἀτταλιδῶν ἐσύστησαν Ἀκαδημίαν ἐν Περγᾶμῳ;

Ἀπ. Ἀττάλος Α΄ ἤγειρε διὰ δαπάνης πλείστου λόγου ἀξίας, ἀκαδημίαν ἐν κήπῳ καταφύτῳ, ὀνομασθεῖσαν Λακύνειον, ἀπὸ τοῦ διευθύνοντος αὐτὴν Λακύνου Κυρηναίου· αὕτη διὰ τὴν θυμωσίαν πρὸς τὴν φιλολογίαν ἐπίδοσιν τῆς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐκ Πιτάνης ἀρχηγὸν τῆς μέσης λεγομένης ἀκαδημίας Ἀρκεσίλαον νὰ εἴπῃ καὶ νὰ γράψῃ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ὑπὲρ τῆς Περγᾶμου καὶ τοῦ Ἀττάλου ὡς ἰδρυτοῦ αὐτῆς.

α Πέργαμος οὐχ ὅποιοι κλεινὴ μόνον ἀλλὰ καὶ ἵπποις

• πολλὰκις αὐθάτα Πίσσαν ἀνά ζαθέην

• ἐς δὲ τὸν ἐκ Διόθεν θεμιτὸν θνατῶν νόον εἰπεῖν

• ἔσσεται εἰσαυθὶς πολλὸν αἰδοτέρη. • (α)

Ἐρ. Ὅποιους καρπούς παρήγαγεν ἡ ἐν Περγᾶμῳ Ἀκαδημία ἐκ τῆς φιλολογίας;

Ἀπ. Ἐν Περγᾶμῳ ἐπὶ τῶν Ἀτταλιδῶν, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐγένοντο αἱ σπουδαιότεραι καὶ ἀξιολογώτεραι τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων διασκευαὶ καὶ διορθώσεις. Ἐν Περγᾶμῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔλαβον κατ' ἐξοχὴν οἱ λόγιοι τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ὡς ἀντικείμενον βασίμου καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, γραμματικῶς καὶ κριτικῶς ἐξεταζομένων.

Ἐρ. Ὅποιοι λόγιοι καὶ πεπαιδευμένοι ἀνεφάνισαν ἐν Περγᾶμῳ ἄνδρες;

Ἀπ. Μιθριδάτης Μηνοδότου υἱός, ὅστις φίλος γενόμενος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος κατὰ τὸν Στράβωνα, εἰς τοσοῦτον προήχθη τιμῆς, ὥστε καὶ ἡγεμὼν τοῦ Πόντου ὑπ' αὐτοῦ διωρίσθη. Ἀπολλόδωρος ὁ ῥήτωρ διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, ὅστις ὑπῆρξε στενὸς τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου φίλος. Διονύσιος δ' ἐπικληθεὶς Ἀττικὸς, συγγραφεὺς καὶ λογογράφος. (β) Ἡγησίπους δ' Ἀκαδημαϊκὸς (γ) Γάιος ὁ Στωϊκός· Μένιππος δ' γεωγράφος.

(α) Διογένης Λαέρτιος ἐν βίῳ Ἀρκεσίλαου.

(β) Στράβ. Βιβλ. II. 873.— (γ) Διογένης Λαέρτιος ἐν βίῳ Ἀπολλοδώρου.

Ἀριστοκλῆς σοφιστής περίφημος· ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ· Νίκωρ πατρὸς τοῦ Γαληνῶ καὶ Αἰλιανοῦ, Πρῶτος ἐπικαλούμενος, ἀμφοτέρω μνηστιακοί, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἐν τινὶ ἐπὶ μαρμαροῦ ἐπιγραφῇ, σωζομένη εἰσέτι ἐν τινὶ ἰδιωτικῇ τῆς Περγᾶμου οἰκίᾳ· Ἐκ τῶν ἱατρῶν ἦσαν Στράτιος, Στρατόνικος, ὁ ἀνατόμος Σάτυρος, ὁ φαρμακολόγος Μένριος, εἰς τὰς σχολὰς τῶν ὁποίων ἐφοῖτα ὁ περιώνυμος Γαληνὸς 193 Π. Χ. καὶ τέλος ὁ Ὀρειδάσιος τῷ 360 Μ. Χ. ἔτει.

Ἐρ. Διέτριβον ἐν Περγᾶμῳ καὶ ἄλλοι ἄλλων πόλεων εὐπαιδεύτοι καὶ ἁλλόγμοι ἄνδρες;

Ἀπ. Μάλιστα· Ἀρκεσίλαος ἐκ Πιτάνης, ἀρχηγὸς τῆς μέσης λεγομένης ἀκαδημίας, Κρίτης ὁ Μαλλέτης (α) γραμματικὸς ἄριστος, ὅστις διαφωνῶν πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατρίβοντα Ἀρίσταρχον τὸν ἐκ Σαμοθράκης, περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Ὀμήρου, κατεβλήθη, καὶ ὅστις ἀποσταλεῖς ἐκ Περγᾶμου πρέσβυς κατὰ τὸ 164 Π. Χ. εἰς Ῥώμην διήγειρε τὴν πρὸς τὰ γράμματα ζωηρὰν προθυμίαν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅστις θεωρεῖται, ὁ ἐρευρετὴς τοῦ Περγαμικοῦ χάρτου. Τηλεκλῆς καὶ Εὐανδρὸς Φωκαεῖς, Ἀκαδῆς ἀρχηγὸς τῆς νέας λεγομένης ἀκαδημίας καὶ Καρνεάδης Κυρηναῖος, Λύκωρ Τρωαδεὺς, πρὸς ὃν πολλὰ ἐχορήγησαν Εὐμένης ὁ Β΄. καὶ Ἀτταλὸς Β΄., καὶ τέλος Νίκαρδος ὁ Κολοφώνιος ἱατρός καὶ γραμματικὸς.

Ἐρ. Ποτα ἄλλα μετὰ τὴν Ἀκαδημίαν ἱερὰ δημόσια καὶ ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα ἦσαν ἐν Περγᾶμῳ;

Ἀπ. Μετὰ τὴν Ἀκαδημίαν, κτισθεῖσαν ἐν κήρῳ καταφύτῳ, πολλὴν ἔχουσιν τὴν χάριν διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐν ᾗ ἐδιδάσκοντο φιλολογικὰ μαθήματα ὑπὲρ-

(α) Ἡ Μάλλη πόλις τῆς Κελικίας· ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κειμένη ἀνατολικῶς τῆς Ταρσοῦ ἐπὶ τοῦ Πυράμου ποταμοῦ, κτισθεῖσα κατὰ τὸν Στράβωνα βιβλίον ΙΔ΄. 944 ὑπὸ τοῦ Μόφου καὶ Ἀμφιλόχου Ἀπόλλωνος υἱῶν.

χεν ἡ Ἱατρικὴ Σχολή· ἡ Βιβλιοθήκη μετὰ τοῦ Μουσείου, αὐξηνηθεῖσα εἰς διακοσίας χιλιάδας τόμους, ἐξίσου περικαλλῆ οἰκοδομημάτων· ἡ Ἀγορὰ διὰ κορινθιακῶν περιστυλίων περιβεβλημένη, περικαλλὲς οἰκοδόμημα καὶ πλείστου λόγου ἄξιον, ἐν ᾗ ἦσαν ἀνηρτημένα ἀνάγλυφα καὶ ἰδρυμένα τέσσα καλλιτεχνίας πολυτελεῖ ἔργα εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὁποίας πολλοὶ εἰργάσθησαν ἀρχιτέκτονες μετὰ τὸν τῶν ὁποίων ἀναφέρεται καὶ ὁ Νίκων, ἀρχιτέκτων καὶ μαθηματικὸς· τὰ πολυτελεῖ μαρμαρόκτιστα μέγαρα τῶν Ἀτταλιδῶν βασιλέων, ἐξόχως περὶ ἔργα διὰ τὴν πολυτέλειαν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς συλλογὴν καὶ ἐκλογὴν εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων διαφόρων διασκήμων τεχνιτῶν. Τὸ Γυμνάσιον ἔνθα διεφιλονέικουν οἱ τῆς Περγᾶμου νέοι τὸ βραβεῖον διαφόρων σωματικῶν ἀσκήσεων ὁ τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς ναὸς ἐν τῇ ἀκροπόλει, κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, καὶ περιβεβλημένος ἀπὸ παρμυγέθους ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ κίονας ῥαβδωτοὺς, τὰ κορινθιακὰ κιονόκρανα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπεξεργασμένα μὲ γλυπτικὴν ἀξιοθαύμαστον, ὧν τὰ σωζόμενα ἤδη ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν περιστάσεων τεμάχια μᾶς κινεῖσιν εἰς θαυμασμόν· ὁ διὰ τὴν πολυτέλειάν του κατασταθεὶς περιώνυμος ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, Τελεσφόρου κλυομένου, ἐκ πλίνθων ὀπτῶν ὠκοδομημένος καὶ περιβεβλημένος ἐξώθεν κατὰ συμμετρίαν τεσσάρων ἐκ διαλεύκου μαρμαροῦ διαζωμάτων καὶ ἐνὸς ἐσωτερικοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο σειρὰ διὰ λεπτῆς τέχνης ἀναγλύφων διαφόρων θεοτήτων ἔχοντος σχῆμα περὶ ἀλλήλογραμμον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἴσταντο 44 κίονες κορινθιακῆς τάξεως ἐντέχνως τετορευμένοι μὲ ἀνάλογα ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ κιονόκρανα, πεποιτιλμένα μὲ φύλλα λευκακάνθους κτλ.

Ἐρ. Ἐκ πόσων λίθων ἦσαν οἱ κίονες;

Ἀπ. Ἐκ τῶν 44 κίωνων οἱ μὲν 22 οἱ ἰστάμενοι καὶ διακρατῶντες τὰ ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ στεγάσματα, ἦσαν ἐκ

κυανού καταστίκτου γρανίτου καὶ ἐρυθροῦ αἰγυπτιακοῦ, οἱ δ' ἐπίλοιποι, οἱ ἐπὶ τούτων ἱστάμενοι στιγχῶν, ἦσαν ἅπαντες ἐξ ἰάσπου πρασίνου γρανίτου ἅπαντες οἱ κίονες μεγαλοπρεπῶς ἱστάμενοι, ἀπετέλουν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἐκείνου μεγαλεῖον διὰ τῶν πολιτισμοτέρων καὶ εὐγενεστέρων τεχνῶν, ὅσας ἡ εὐσέβεια, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἀνθρώπων ἀφείρουν εἰς τὸν Ἀσκληπιόν. Ὁ ναὸς οὗτος ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ καὶ ὡραιότητι αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ἡ μεγάλη ἔδρα τῆς ἐθνικῆς πομπῆς, καὶ ὁ μητροπολιτικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐν Περγᾶμφ ναὸς τῆς Ἑλληνικῆς εἰδολογικαῖς.

Ἐρ. Ποιοὶ ἄλλοι ἦσαν;

Ἀπ. Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀμφότερα οἰκοδομήματα πολλοῦ λόγου ἄξια διὰ τὴν καλλονὴν, τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειάν των. Ὁ ἐν τῷ ὄρει Τεύθραντι ναὸς τῆς Ὀρθούσης Ἀρτέμιδος, καὶ ὁ τῆς μεγάλης Θεᾶς Ῥέας ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀσπορηνοῦ, Ἀσπορηνῆς καλουμένης, προσέτι διάφορα ἄλλα θεοτήτων ἄλλων πολυτελῆ τεμένη καὶ βωμοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ πολυτελέστεροι ἦσαν ὁ τῆς Ὑγείας καὶ τοῦ μικροῦ Ἀσκληπιοῦ Τελεσφόρου, ἱστάμενοι ἐκαστέρωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ κατόπιν πολλοὶ αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης ναοί, ἐξ ὧν οἱ Περγαμνοὶ εἶχον τὸν τίτλον Νεωκόροι καὶ Δισνεωκόροι τὸ *Louventorium*, τὸ *Amphitheatrum*, τοῦ ὁποίου τὰ κολοσσαῖα καὶ γιγαντιαῖα τεῖχη ἐξ ἐγκολίθων κανονικῶν προσηρμοσμένα, μαρτυροῦσιν ἤδη τὴν ζωηρὰν καὶ θερμὴν φαντασίαν τῶν ἐν Ἀσίᾳ δικταθέντων Ἑλλήνων. Τὰ κολοσσαῖα ὑδραγωγεῖα διοχετεύοντα ἐν τῇ πόλει ἄφθονον ὕδωρ, ἡ εἰσὶ σωζομένη κατὰ τὴν νῦν ἀγορὰν Ἀμάρ, δι' ἧς διοχετεύετο ὁ Σελινούς ποταμὸς, αἱ τρεῖς γέφυραι, δι' ὧν ἐκινῶνουν τὰ δύο τῆς πόλεως προάστεια, βόρρειον καὶ μεσημβρινόν, καὶ τελευταῖον πολλὰ κρῆναι, ἅσασαι μετὰ φιλοκαλλιᾶς καὶ τέχνης ἰδρυμέναι, ἀπετέλουν τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν καὶ διακόσμησιν τῆς πόλεως.

Ἐρ. Μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν ἀναθημάτων τῆς γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς τέχνης, ὅσα ἐκύπτουν τὰ ἱερὰ καθιδρύματα, ὅποια ἦσαν τὰ ἀριστουργήματα τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν συγγραφέων;

Ἀπ. Α'. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ περιτῶς πεποιημένον κατὰ Πολύβιον ὑπὸ τοῦ Πυρρομάχου τοῦ κοσμήσαντος τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱερὸν, ἐκ κυρίου χρυσωμένου χαλκοῦ καὶ ἐλεφαντίνων ὀστέων μὲ θαυμασίαν ἐπεξεργασίαν, ἦτο ἀριστόργημα, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Α'. Ῥαγκαθῆν, « εἰ δὲ » καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιστήμων καλλιτεχνῶν εἶχον « ἐργασθῆ ἄγαλματα Ἀσκληπιοῦ θαυμαστά ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, » « φάνεται ὅμως ὅτι τὸ τοῦ Πυρρομάχου ἦν πρωτότυπος διὰ » « πλῆσις τῆς μορφῆς τοῦ Θεοῦ, διότι μέγιστα ἐπ' αὐτῷ φρο- » « νοῦντες οἱ Περγαμνοὶ, παρίστανον τὸν τύπον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νο- » « μισμάτων μετὰ τῆς Ὑγείας καὶ τοῦ μικροῦ Τελεσφόρου ἐν » « συμπλέγματι μετὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. » Β'. τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου καὶ ἄλλων συνεργατῶν τοῦ Ἰσιγόνου, τοῦ Στρατονίου καὶ Ἀντιγόγου ἦσαν ποικίλα συμπλέγματα παριστῶντα τὴν κατὰ Κελτῶν ἢ Γαλατῶν ἐν Μυσίᾳ νίκην Ἀττάλου τοῦ Α'. καὶ Εὐμένους τοῦ Β' (α). Γ'. ἐξίσιον λίθινον ἄγαλμα ἀνδρὸς τετρωμένου κατὰ γῆς κειμένου, ἦτο ἔργον τοῦ Ἀντιγόγου. Δ'. τὸ ἐκ χαλκοῦ ἐπίχρυσον ἄγαλμα τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει μὲ γλυπτικὴν ἐμπειρίαν ἐπεξεργασθὲν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου Ὀνάτα τοῦ ἐξ Αἰγίνης. Ε'. τὸ ἐκ χαλκοῦ ἐπίχρυσον ἐπίσης ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπιτετηθευμένον εὐφωδῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὀνάτα (β). ΣΤ'. ὁ ἐκ χαλκοῦ μέγας βουὶς ἱστάμενος μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ, τὸν ὁποῖον ἤγειρεν Ἀττάλος ὁ Α'. μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταστροφήν τῶν Γαλατῶν, κατὰ τινὰ χρῆσιν διπλαμβάνοντα : (γ)

« Ταύροις Διοτροφέως φίλον υἱόν

« ὅς πᾶσιν Γαλάταιν ὀλέθριον ἤμαρ ἀρήσει »

(α) Α'. Ῥαγκαθῆς, ἀρχαιολογία 529. — (β) Πausanias ἀρκαι. Βιβλ. VIII Σ. 461. — (γ) Πaus. Φωκικ. Βιβλ. X 304.

καὶ τὸν ὑποῖον κατόπιν μετακομίσεως ἐκ Περγᾶμου Θεοδόσιος ὁ Αὐτοκράτωρ ἐστῆσεν ἐν τῷ φόρῳ, τοῦ Ταύρου καλουμένου, κατὰ τὴν πύλιν Μελινθησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (νῦν Μεδλαχκὴ Καπουσί), ἔργον ἀξιοθαύμαστον διὰ τὴν τέχνην τοῦ καλλιτέχνου Σκόππ τοῦ Παρίου. Ζ'. τὰ ἐκ χρυσοῦ τεχνευμένα θαυμασίως ἀγάλματα τῶν Χαρίτων, ἰστάμενα ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ μεγάρῳ τῶν Ἀτταλιδῶν, ὑπὸ τοῦ ἀγάλματοποιοῦ Βουπάλου. Η'. αἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος Χάριτες, ἐπεξεργασθεῖσαι θαυμασίως διὰ τῆς γραφίδος τοῦ ζωγράφου Πυθαγόρα. Θ'. αἱ ἐκ σιδήρου κεφαλὰὶ λέοντος καὶ ὕδ' ἀγρίας, ἐργασίας χαλκοπλάτης τοῦ ἀγάλματοποιοῦ Τιπαγόρα (α), τὰς ὁποίας οἱ Περγαμενοὶ εἶχον θέσει ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διονύσου (β). Ι'. σύμπλεγμα ἐκ μαρμάρου, ἔργον εὐγενὲς τοῦ Κηφισοδότου. ΙΑ'. καὶ τελευταῖον διάφορα ἄλλα καὶ πολυπληθῆ ἐκ μαρμάρου λευκοῦ ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντες λελαξευμένα θαυμασίως ὑπὸ διαφόρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καλλιτεχνῶν.

Ἐρ. Ἐκ τῶν μνησθεισῶν ἀνωτέρω οἰκοδομῶν τῆς εἰκαστικῆς τέχνης; σῶζεται ἤδη καμμία;

Ἀπ. Ὀλίγαι εἰσὶ καὶ ἡρωοποιησμέναι καὶ εἰς ἐρείπειαν αἱ σωζόμεναι ἤδη οἰκοδομαὶ τῆς Περγᾶμου.

Ἐρ. Ὅποιαι;

Ἀπ. Ἰχνη μόνον σώζονται τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ οὐοῦ αἱ τῆδε κακίαις κείμεναι ἡμίθρυστοι, ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς βαρβαρότητος καὶ τῶν χρόνων, κίονες βεβωτοί, τάξεις κορινθιακῆς, καὶ τὰ τεθλασμένα κιονόκρανα, πεποικιλμένα μὲ γλυπτικὴν ἀξιοθαύμαστον, μᾶς ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ περιωνύμου ἐκείνου ναοῦ, ὅστις ὡκοδομήθη μετὰ ζήλου ἀξιοπαύου ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν

(α) Παισ. Φωκικ. Βιβλ. X 309.—(β) Ἐκ τινος ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφῆς: «ἐχούσης» οἱ βουκόλοι ἐτίμησαν σωτήρα αἰτεγώρου τὸν ἀρχιδουκόλον διὰ τὸ εὐσεβῶς καὶ ἀξίως τοῦ κατηγεμένους Διονύσου προῖσθαι τῶν θεῶν μυστηρίων = κλ. εἰκάζεται ἡ ὑπαρξὶς ἐν Περγᾶμῳ ναοῦ τοῦ Διονύσου.

κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Παρθενῶνος. Τὰ ἴχνη τῶν Μεγάρων τῶν Ἀτταλιδῶν βασιλέων, κειμένων κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς πόλεως θέσιν, καλουμένην ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν *Beyrime Kapı* ὀλίγα ἴχνη τῆς βιβλιοθήκης, κειμένης ἄλλοτε πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως μέρος. Ἰχνη τινὰ σώζονται τῆς θαυμαστῆς ἄλλοτε διὰ τὴν τέχνην ἀγορᾶς ἐν τῇ νῦν τῆς πόλεως ἀγορᾷ Ἰππῶν (Ἰπποδρόμῳ), τῆς ὁποίας τὰ κορινθιακὰ ἐκεῖνα περιστύλια, διαλάμποντά ποτε, ἐφάνοντο ὅτι κατέθλιβον τὴν γῆν διὰ τοῦ βάρους των, σήμερον κεῖνται τῆδε κακίαις εἰς τεμάχια ἐντὸς τῶν προαυλίων πάσης παρακειμένης Ὀθωμανικῆς οἰκίας. Τὰ ἴχνη τῆς Ἀκαδημίας, κειμένης ἐκτὸς τῆς πόλεως μεσημβρινοδυτικῶς, κατὰ τὴν νῦν θέσιν Κυδωνίαν (ἀεὶ ἀλὴ πακτίζασι) ἐν τῇ θέσει ταύτῃ σώζεται πηγὴ ὕδατος καθαροτάτου καὶ ποσίμου, ἴσως ἀρχαία (α) τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς ταύτης χρησιμεύουσιν ἤδη πρὸς πότισιν κήπου ἰδιωτικοῦ, διερχόμενα μεταξὺ τεμαχίων ἀρχαίων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου στυλῶν δωρικῆς τάξεως ὀλίγα ἐπίσης ἴχνη τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος κειμένου βορρειοδυτικῶς, κάτωθεν τῶν Ἀτταλικῶν μεγάρων ἐν τῇ κατὰ τὸ Δικαστήριον (Μαγισμὶ) Ὀθωμανικῇ ἐνορίᾳ. Τὰ ἴχνη τοῦ περικαλλοῦς ἐκεῖνου ναοῦ ἀκριβῶς ἀναγνωρίζονται ἐντὸς πολλῶν μικρῶν καὶ πενιχρῶν ἐκείσε κειμένων Ὀθωμανικῶν εἰκιδῶν, ἐν αἷς ἀπαντῶνται μέρη τινὰ τοῦ ἀρχικοῦ λιθοστρώτου ἐδάφους ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καὶ τεμάχια στυλῶν κορινθιακῶν βεβωτῶν, κείμενα κατὰ γῆς, τῶν οὐοίων τὰ κιονόκρανα, πεποικιλμένα θαυμασίως μὲ φύλλα λευκανάνθη, καλύπτονται ἤδη ὑπὸ χώματος καὶ κνίδος! Ἀκέραια ἐν μέρει διατηροῦνται τὰ ἐκ πλίνθων ὀπτῶν τείχει τοῦ κολοσσίου καὶ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, κειμένου πρὸς τὸ

(α) Ἦν ὀφειλομένη νά ὀνομαζώμεν ἡμεῖς: Ἀῦγην, ἀπὸ τοῦ τῆς μητρὸς τοῦ Τηλέμου, ἧς ὁ τάφος κεῖται πλησίον, καὶ διὰ τὴν διαύγειαν τῶν ὕδατων αὐτῆς.

μεσημβριοπνευτολικὸν τῆς ἀρχαίας· καὶ τῆς νῦν πόλεως μέρος· παρὰ τὰς εἰσόδους τοῦ ποταμοῦ Σελινούντιος· σώζονται καὶ τὰ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου περιζώσματα ἐν μέρει, ἐκτὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ, τοῦ ὁποῖου τὰ περικαλλῆ ἀνάγλυφα ἀφελούσα ἡ βραβεύουσα καὶ ὁ φανατισμὸς ἐπέφερε τὴν ἀσχημοσύνην του.

Ἐρ. Κατὰ τὴν νῦν στάσιν ὁποῖον ἔχει ὕψος καὶ πλάτος ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ;

Ἀπ. Κατὰ τὸν φιλέλληνα Γάλλον περιηγητὴν Charles Texier μακρὸς μὲν ἔχει 42 μέτρα γαλλικὰ, ὕψος δὲ 15 μ. γ. καὶ 82 ἑκατοστόμετρα, πλάτος δὲ 40 μ. γ. ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς πρόσοψις τοῦ ναοῦ, ἡμικύκλιον σχηματίζουσα, ἔχει διάμετρον 40 μ. γ. καὶ 1/2 ἑκατοστόμετρον.

Ἐρ. Σώζονται εἰσὶ αἱ ἐκ πολυτέμου γρανίτου στήλαι τοῦ ναοῦ;

Ἀπ. Τεμάχια καὶ ἡμίθραυστοι κεῖνται κατὰ γῆς ἐντὸς τοῦ ναοῦ στήλαι ἐξ ἐρυθροῦ αἰγυπτιακοῦ γρανίτου δύο, ἐκτὸς δὲ τοῦ ναοῦ πολλὰ τεμάχια ἐκ κυανοῦ καταστίτου ἐγγυαίου γρανίτου, καθὼς καὶ αἱ παραστάδες τῆς θύρας καὶ τοῦ αὐτομάτου· ἐκ μονολίθου γρανίτου, ἧτις ἔχει ὕψος κατὰ τὴν νῦν στάσιν 7 μ. γ. καὶ 1/2 ἑκατοστόμετρον· προσέτι σώζονται εἰς πολλὰς παρακειμένας· ὀθωμανικῆς οἰκίας· πολλὰ ἡμίθραυστοι στήλαι καὶ κιονόκρανα μὲ γλυπτικὴν ἐμπειρίαν πεποικιλμένα μεγάλου μεγέθους, ἀνάλογα τῶν στηλῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων τρία δύνανται νὰ κινήσωσι τὸν θαυμασμὸν παντὸς φιλοκάλου, τὰ διατηρούμενα εἰσέτι, τὸ μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ Πασόγλου Χουσεῖν πρὸς χρῆσιν κλιμακίδος, τὸ δὲ ἐν ἄλλῃ ὀθωμανικῇ οἰκίᾳ κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν Συναγωγὴν πρὸς χρῆσιν φρεατοχείλου, τὸ δὲ τρίτον ἐν ἄλλῃ ὀθωμανικῇ ἐπίσης οἰκίᾳ, καὶ τῶν ὁποίων ἡ διάμετρος εἶναι 2 μέτρα γαλλικὰ καὶ 9 1/2 ἑκατοστόμετρα, τὸ δὲ κατὰ κλίθετον ὕψος εἶναι 4 1/2 ἑκατοστόμετρα.

Ἐρ. Αἱ δὲ ἐξ ἱάσου πρασίνοιο γρανίτου στήλαι σώζονται;

Ἀπ. Οὐδεμία ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εἰς τὰς παρακειμένας χριστιανικὰς οἰκίας διατηροῦντο μέχρι τινὸς ἡμίθραυστοι, μέρος

μὲν τῶν ὁποίων ἡ χριστιανικὴ τῶν Ὁρθόδοξων κοινότης μετέφερε κατὰ τὸ 1836 πρὸς κατασκευὴν τῶν δύο κατὰ τὴν δυτικὴν πρόσοψιν θυρῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, μέρος δὲ, ἀριθμούμενον εἰς τριάκοντα τεμάχια μεγάλα, μετεφέρθη κατὰ τὸ 1840 εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου Μετζήτου πρὸς διακόσμησιν τοῦ κατὰ τὸ Ἰαπώνιον (Δολμὰ μπάζε) νεοκτίστου σουλτανικοῦ ἀνακτόρου. Ἐκ τῶν ἡμιθραύστων τούτων κινῶν μένουσιν εἰσέτι ἐν τῇ κατοχῇ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐκκλησίας· 7· μία καίμενη ἔξωθεν τῆς οἰκίας τοῦ Γεωργίου Κολοβοῦ μεθ' ἐνὸς κιονόκρανου κορινθιακοῦ, ἀνάλογον φέροντος μέγεθος καὶ κομψότητα τῶν κινῶν, ἑτέρη δὲ παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χατζῆ Χαραλὰμπου καὶ αἱ λοιπαὶ ἐντὸς τοῦ προαλίου τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐκκλησίας. Αἱ στήλαι αὗται πάσης ἄλλης ὕλης καίτοι ἡμίθραυστοι, διετηρήθησαν ὅμως, διότι ὡς δυσκατέρχαστοι περιεφρονήθησαν ἀπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν ἰσχυροῦ τῆς πόλεως καὶ Ὀθωμανοῦ, οἵτινες πρόθυμοι ὄντες ἀρπάζοντες καὶ κατακερματίζοντες ὅλα τὰ τῆς καλλιτεχνίας πολυτελεῖ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἔργα τῶν ἐνδόξων καὶ πρωτοτύπων προγόνων ἡμῶν. Προσέτι διατηροῦνται ἀκέραια πολλὰ κιονόκρανα εἰς πολλὰς ὀθωμανικὰς καὶ χριστιανικὰς οἰκίας, τῶν ὁποίων ἡ κορινθιακὴ κομψότης καὶ ἡ λεπτότης τῆς τέχνης συμφωνεῖ μὲ τὰς ἐντέχνως τετορνευμένας ἐξ ἱάσου πρασίνοιο γρανίτου στήλας. Εὐχῆς ἔργον ἦθελον εἶσθαι, ἐὰν ἡ ἐντιμὸς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος ἐφορία μετεκρίμει ταῦτα καὶ συγκατέθετον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἐρ. Ὅποσον ἔλαβε σχηματισμὸν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ;

Ἀπ. Ὁ ναὸς οὗτος μετασχηματίσθη εἰς ἐκκλησίαν χριστιανικὴν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Βασιλικὴν, ἥτοι μητροπολιτικὴν καλουμένην, ὡς τινες διηγοῦνται· ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς πρόσο-

ψις τοῦ ναοῦ, ἀνοικτὴ οὖσα ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων διὰ ἡμικυκλίου σχήματος, ἐτερίσθη ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν διὰ τεύχους, ὅπερ κατὰ τὴν ὑπὸ Βασιλείου Α΄. ἄλυσιν τῆς Περγᾶμου κατεκρημνίσθη εὐκολώτερον ὥς μεταγενέστερον· σήμερον τὴν ἀρχέτυπον μορφήν φέρων, ἔχει διαμέτρον 10 μ. γ. καὶ 1/2 ἐκαστοστόμετρον.

Ἐρ. Ποῖα ἄλλα διατηροῦνται;

Ἀπ. Διατηροῦνται ἀμέτριοι οἱ δύο μέγιστοι βωμοὶ τῆς Ἰγείας καὶ τοῦ μικροῦ Τελεσφόρου, οἵτινες ἴστανται ἐκατέρωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ κατὰ τὴν θέσιν Ἀσκληπείου (Κυζιλ αὐλή), ὡς ἀκλόνητοι μάρτυρες τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως μεγαλείου. Ἀμφότεροι οἱ βωμοὶ οὗτοι ἐκ λίθων μικρῶν τετραγωνικῶν ὠκοδομημένοι, περιβάλλονται γύρω τοῦ ὅλου κυρίου ἐκ δύο ἐγγλύπτων περιζωσμάτων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἐνὸς θριγκοῦ σχεδὸν ἐξηφανισμένου ἐν εἰδῇ στεφάνης, πεποικιλμένου μὲ φύλλα λευκακάνθης ὑπὸ ἐμπεύρων τῆς γλυπτικῆς τέχνης χειρῶν.

Ἐρ. Οἱ βωμοὶ οὗτοι ἐν τίνι χρήσει διατηροῦνται καὶ εἰς ποῖον ἀνήκουσιν;

Ἀπ. Οἱ βωμοὶ οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινότητα, ὡς παρεκκλήσις, τὰ ὅποια ἢ κατὰ παράδοσιν ἱστορία καθιέρωσε, τὸν μὲν ὡς ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Εὐαγγελιστοῦ, τὸν δὲ τοῦ Ἁγίου Ἀντίπα, μαθητοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἐν συμφοραῖς διατιθεῖς ὡς ἄπικντες οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, διὰ φλογεροῦ ζήλου καὶ ἐν πεποιθήσει πιστευῶν θρησκεῖν ἦν νὰ μεταδώσῃ ἤθελεν, ἐκήρυξε τὰ θεῖα τοῦ Εὐαγγελίου δόγματα ἐν Περγᾶμῳ, ἐνθα ἔλαβε τὸν μαρτυρικὴν θάνατον. Ἐντὺς τῶν βωμῶν τούτων τελεῖ ἐτησίως καὶ πανηγυρίζει μετ' ἀξιεπείνου ζήλου πρὸς ὄφελος τῶν ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων μας τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου τοῦτου ἡ χριστιανικῆς τῶν Ὁρθόδοξων κοινότης.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ Ἄλσεος τοῦ Ἀσκληπείου;

Ἀπ. Τὸ ἱερὸν Ἄλσεος, ὅπερ ἐπεσκέαζεν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὸ ἀντεκατέστησεν ἀπὸ χρόνων πολλῶν θωμανικὸν τι κοινοταφεῖον, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἴστανται ἤδη γεγηρακότες τερεθινθίνης δένδρα καὶ πελώριοι κυπάρισσοι, εἰς τὴν πένθιμον τῶν ὁποίων σκιὰν κεῖνται εἰς τεμάχια διάφορα διαφόρου μεγέθους στήλαι, παραστάδες καὶ ἀετώματα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὡς ἐπιτύμβιοι θωμανικῶν τάφων λίθοι! Ἐν τῷ κοινοταφεῖῳ τούτῳ διατηροῦνται ἐν μέρει αἱ δεξαμεναὶ καὶ τὰ ὑδραγωγεῖα τῶν ἀρχαίων πρὸς χρῆσιν τοῦ Ἄλσεος· τὴν θέσιν ταύτην τοῦ θωμανικοῦ κοινοταφεῖου δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν Ἄλσεος, σώζοντες τὸ ἀρχαῖον ὄνομα.

Ἐρ. Τί ἄλλο διατηρεῖται ἀρχαῖον;

Ἀπ. Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ Φρέαρ, εὐρισκόμενον κατέκνυντι τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ πρόσοψιν, χρήσιμον ἤδη τῷ κοσμητικῷ τῷ ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ βωμοῦ ὑπάρχοντι, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ψυχρότατον ὕδωρ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε πρὸς θεραπείαν πολλῶν νοσημάτων καὶ διαλειπόντων χρονίων πυρετῶν, ὧν ἡ διὰ ψυχρολουσίας θεραπεία ἀνάγεται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατὰ τοὺς Περγαμηνούς· ἱατροὺς, Γαληνὸν καὶ Ὁρειβάσιον, ὡς φάρμακον ἡρώϊκω-τατον καὶ ἀπαράμιλλον.

Ἐρ. Διατί ἐκτίσθη ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρὰ τὰς ὕψους τοῦ ποταμοῦ;

Ἀπ. Οἱ ἀρχαῖοι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν Ἀσκληπείων προετίμων μέρη κατὰφυτα, κατάρρυτα ἐκ πηγῆς ἱαματικῆς, τὰ ὅποια περιέκλειον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας διὰ πυκνῶν καὶ μεγάλων δασῶν, ἅτινα ἱερά ἄλσος ἐκάλουν, συνετέλουν δὲ πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ἀέρος καὶ διὰ προφύλαξιν τῶν εἰς τὴν ἀνάφρωσιν καὶ θεραπείαν ὠρημένων τούτων ὄψων, ἀπὸ ἀνέμων βλαβερῶν.

Ἐρ. Τί ἄλλο σώζεται;

Ἀπ. Μία μόνον ἐκ τῶν πολλῶν γέφυρα, ἡ ἀποτελοῦσα ἄλλοτε τὴν πρὸς τὴν ἀγορὰν δίοδον ἀπὸ τοῦ βορρείου πρὸς τὸ μετακλιβερὸν προάστειον ἧτις καλεῖται ἡδὴ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν *Κιουρμέκ*, καὶ ἡ αἱ δύο ἀψίδες ἔχουσιν ὕψος ἡ μὲν 12 μ. γ. καὶ 67 ἑκατοστομέτρων, ἡ δὲ 9 μ. γ. καὶ 7 ἑκατοστομέτρων.

Ἐρ. Ὅποιον ἄλλο;

Ἀπ. Ἡ ἀμάρα ἐξ ὀγκολίθων κανονικῶν ὠκοδομημένη, διατερεῖται ἀβλαβῆς καὶ δινεγερταία καὶ ἡδὴ τὰ τοῦ ποταμοῦ Σελινούτου ὕδατα καὶ τῆς ὁποίας ἡ ῥάχης χρησιμοποιηθεῖσα πρὸς περιβόλον ἐν μέρει τοῦ Ἀσκληπιδίου ἄλλοτε, ἀποτελεῖ σήμερον μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ τινων ὀθωμανικῶν οἰκιῶν διὰ τοῦ ὀνόματος *Μποτρούμια*.

Ἐρ. Ὅποιον ἔκτισαν πλάτους καὶ ὕψους ἔχει;

Ἀπ. Ἐκτισιν μὲν ἔχει 196 μ. γ. πλάτος δὲ ἀμφοτέρων τῶν ὁπῶν 21 μ. γ. καὶ ὕψος 10 μέτρων.

Ἐρ. Ὁ ποταμὸς Σελινός; ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ ὁποῖαν ἔκτισιν ἔχει;

Ἀπ. Ὁ ποταμὸς Σελινός; ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ ἔχει μήκος 867 μ. γ.

Ἐρ. Τί ἄλλο;

Ἀπ. Τὰ κολοσσιαῖα καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐρειπωμένα ἡδὴ ὑδραγωγεῖται, ὅτινα μεταδιβαζόν τὸ ἐν τῇ πόλει ὕδωρ ἀπὸ τὰ προάστια τῆς Περγάμου ὅρη, καὶ τέλος τὰ τοῦ Ἀμφιθέατρο ἑρείπια (τουρκιστὶ *Κιουρ Κουρμέκ* καλούμενα), ὅπερ καλεῖται βορειοδυτικῶς ὅπισθεν τῆς πόλεως ἐντὸς κοιλάδος, δι' ἧς διέρχεται δι' ἀμάρας χειμαρῶδες ποτάμιον ἐπὶ τῆς ἀμάρας ταύτης ἦτο ὠκοδομημένον τὸ Ἀμφιθέατρον, τοῦ ὁποίου τὰ σώζόμενα ἡδὴ ἐν μέρει τῶν θεωρείων τεῖχη διὰ τὸ ὕψος, καὶ μεγάλαις διαστάσεσι καὶ τοῖς ὀγκώδεσι λίθους ἐμποιούσαι θανατοῦ πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ πρὸς βορρᾶν τῆς ἀμάρας ὑψύται ἀψὶς ἐξάσιον ἔχουσα ἐπίσης ὕψος, συνηρησμένη δι' ὀγκωδαστάτων λίθων.

Ἐρ. Ποθεν εἰκάζεις, ὅτι ἡ θέσις αὕτη εἶναι τὸ ἀρχαῖον Ἀμφιθέατρον;

Ἀπ. Ἡ κονίστρα, αἱ ἐκτὸς αὐτῆς διὰ θεωρῶν διὰ τεχνῶν ρεῖναι ἐν μέρει ἔδραι, τὰ θεωρεῖται καὶ αἱ σώζόμεναι εἰσέτι κρύπται τῶν θηρίων εἰσὶν ἀποδείξεις τοῦ ἄλλοτε Ἀμφιθέατρο.

Ἐρ. Ἐπὶ τίνος ἐποχῆς ἐκτίσθη τὸ Ἀμφιθέατρον;

Ἀπ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀττάλου τοῦ Γ' τοῦ φιλομήτορος 138 ἔτη π. Χ. ὅστις ἐν Γρόμῃ ἐκπαίδευθεὶς, οἰκιστοὶ κτήθη ἔλθων ἐκταντὶα τῶν πατρίων Ἑλληνικῶν.

Ἐρ. Πῶς τάχα οἱ Ἕλληνες ἐν ἡμέρῃ τῷ Ἀμφιθέατρον;

Ἀπ. Ὀλίγην, ἢ μάλλον ποσῶς δὲν εἶχον κλίσην πρὸς τοιαῦτα ὄντως θεάματα μονομάχων καὶ ὑπὸ θηρίων ἀγρίων σπαρτατομένων διὰ τοῦτο εἰς οὐδὲν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρασίας μέρος τῶν ἑλληνικῶν πόλεων εὐρίσκεται ἀμφιθέατρον, ἐξαιρετικῶν μόνον τῆς Περγάμου καὶ τῆς Κυζίκου, ὧν οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς, μιμούμενοι τοὺς Ῥωμαίους, ἤγειρον δι' ὑπερήκου δαπάνης, ἧτις ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἄλλα ἐπωφελεῖ ἔργα, οἰκοδομὰς πολυτελεῖς τοιούτων βαρβάρων θεαμάτων, θεάτρα ὅμως καὶ γυμνάσια, ἀφιερωμένα εἰς θεοὺς καὶ ἥρωας, εὐρίσκοντο εἰς ἀπάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὡς μέσα ὑγιεινὰ καὶ συνάμα εὐγενεῖς καὶ πολιτισμένης διασκεδάσεως.

Ἐρ. Ποῦ ἦτο ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου ἐν Περγάμῃ θεάτρον;

Ἀπ. Ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου θεάτρον δὲν εἶναι γνωστὴ ἀκριβῶς φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι ἦτο ἐντὸς τοῦ πρώτου περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως πρὸς τὴν μεσημβρινοανατολικὴν μέρος, ὅπου διατηροῦνται εἰσέτι πολλὰ ἑρείπια καὶ τεῖχη κατερειπωμένα, σχῆμα ἡμικυκλίου ἔχοντα ἐντὸς δὲ τῶν ἐρειπίων τούτων πολλὰ ἀνεκλύφθησαν μάρμαρα καὶ ἀγάλματα ὑπὸ Ὀθωμανῶν πρὸς χρῆσιν τῶν πολυπληθῶν κοινοταφείων των, καὶ καθ' ἡμέραν ἀνεκαλύπτονται ὑπ' αὐτῶν διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας.

Ἐρ. Τί ὀνομάζεται γυμνάσιον καὶ ποῦ ἦτο ἡ θέσις αὐτοῦ;

Ἀπ. Γυμνάσιον ἐκλεῖτο τόπος, ὅπου ἐγείνοντο αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις, ὡς ἡ *οἰαῖρα*, ὁ *διόμος*, ὁ *δίοκος*, ἡ *πάλη*, ἡ *βελών* καὶ *δοράτων βολή*, ἡ *ἵππασία* καὶ ὅχλοις καὶ ἄλλοι ἀγῶνες, δι' ὧν ἰσχυροποιεῖτο ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ εὐκίνησις, τὰς ὁποίας ἀσκήσεις προετίμων οἱ Ἕλληνες, καὶ ἀνεγνώριζον ὡς ἀναπόσπαστον τελείας παιδείας μέρος. Κατὰ Πλάτωνος ὡς τελεία παιδεία ἀρετῆς ἐκρίνοντο τὰ γράμματα, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ γυμναστική. Ἡ δὲ θέσις τοῦ ἀρχαίου γυμνασίου, ἦτο πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς πόλεως μέρος, μεταξὺ Ἀκαδημίας καὶ Ἀμφικτατρῶν, κεκοσμημένον μὲ ὠραιοτάτας εἰκόνας καὶ ἀγάλματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ θεωρεῖται, διεγείρουσα τὴν τοῦ θεοῦ διάνοιαν, παρόρμησιν καὶ προεκάλει τοὺς γυμναζομένους νέους πρὸς τὸ πρέπον, τὴν ἐγκράτειαν καὶ πρὸς τὴν θαυμαστὴν ἀρμυνίαν τῶν δυνάμεων τοῦ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. «πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας καὶ εὐωστίας δεῖται» (α) καὶ κατὰ τὸν Γαληνὸν «παχεῖα γαστήρ οὐ τίκει νόον» (β).

Ἐρ. Σώζεται κινὲν τοῦ γυμνασίου ἔχρος;

Ἀπ. Ὀλίγα τινα ἔχρη καὶ μάλιστα σιρὰ ἱκανὴν ἀπόστασιν ἔχουσα θεμελίῳ ἐξ ὀγκολίθων τετραγωνικῶν συνηρμοσμένων. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀνεκαλύφθησαν τυχαίως ἐξ ἰδιωτικῶν ἀνασκαφῶν πρὸ τινος καιροῦ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, τὸ γυμνάσιον καὶ τοὺς γυμνασιάρχας ἀναφέρουσαι, ἐκ δὲ τούτων μία διατηρεῖται ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν ἀρχαιοτήτων κατὰ τὸν περίβολον τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς ἡμετέρας χριστιανικῆς Κοινότητος. Προσέτι ἀνεκαλύφθησαν περὶ τὰ 1400 Μ. Χ. ἔτη ὑπὸ τινος Ὁθωμανοῦ *Χατὶπ Πασσᾶ* καλουμένου κρατῆρος ἐκ μαρμάρου ἐπτά, *κιοῦπια* (πίθοι) ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν καλούμενοι, πλήρεις χρυσῶν νομισμάτων, τὰ ὅποια ἐ-

(α) Πλάτων Πρωτῆ 326. — (β) Γαληνὸς πότερον ἱατρικῆς κτλ. Τόμ. Ε'. Σελ. 878.

δῶρισε τῷ Σουλτάνῳ, ὅστις δυνάμει τούτων ἐκυρίευσεν κατόπιν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ ἀπέδωκε πρὸς τὸν εὐρύτερον *Χατὶπ Πασσᾶ* ἓνα κρατῆρα πλήρη χρυσίου καὶ γῆν ἱκανὴν ὡς τιμᾶριόν του, ὅθεν ἔχρη νῦν καλεῖται τὸ μέρος τοῦτο τῆς Περγᾶμου ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν *Χατὶπ Πασσᾶ Τιμᾶρι*. Ἀλλ' ὅμως αἱ διηγήσεις αὗται φαίνονται αὐτόχρημα μῦθος. Τὸ βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ἀνεκαλύφθη πρὸ πολλῶν χρόνων κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου γυμνασίου κρατῆρ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μεγάλου μεγέθους, μὲ ἀνάγλυφα ὀλόγγρα ἱππέων, ὅστις ἐχρησίμευσεν ἄλλοτε ὡς δοχείον οἴνου πρὸς πόσιν τῶν ἀγωνιζομένων νέων ἐκ δὲ τῶν ἀνχλίστων τοῦ κρατῆρος τούτου μαρτυρεῖται ἡ πρὸς τὴν ἵππασίαν κλίσις τῶν Περγαμηνῶν, ἥτις κατὰ τὸν Γαληνὸν (α) εἶναι ἡ ἀρίστη τοῦ σώματος γύμνασις «ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ὄψις γυμνάζεται, ὁ τράχηλος» πονεῖ, μάλιστα δ' ἐν τῷ τοιοῦτῳ γυμνασίῳ σίσταται τὰ «σπλάγχνα» ὁ κρατῆρ οὗτος διέμενε μέχρι τοῦ 1837 ἐν τὸς λουτροῦ τινος *κιοῦπιοῦ χαμάμ* (πίθου λουτροῦ) καλουμένου ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε παρέλαβεν ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀδείξαι Σουλτανικὴ καὶ μετεκόμισεν πρὸς τὸ ἐν Παρισίοις Μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἐρ. Ποτα ἄλλα σώζονται;

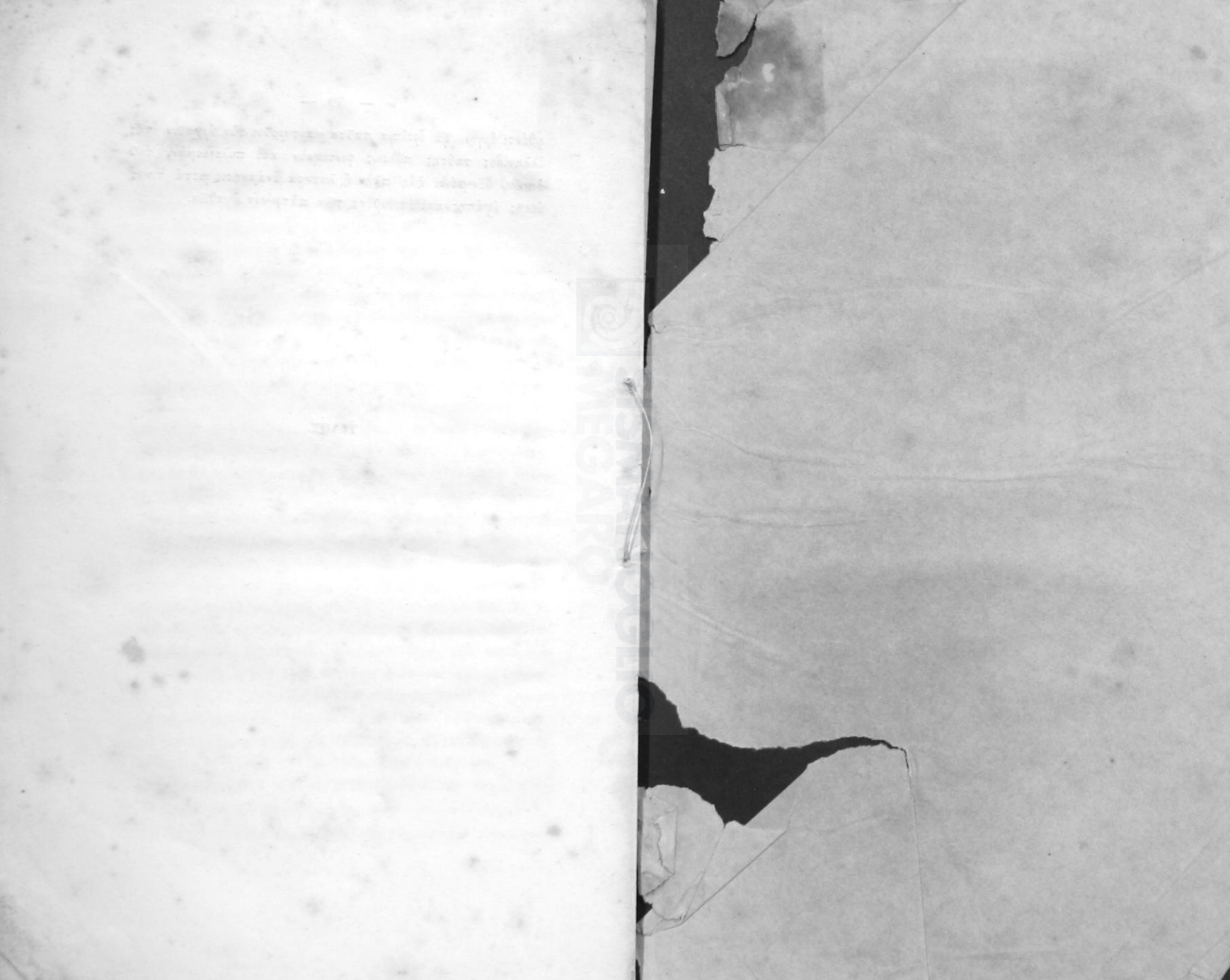
Ἀπ. Οὐδὲν ἄλλο τέλος πάντων, ἄξιον λόγου, ἐκτὸς πολλῶν ἐρειπίων, ἐφ' ὧν, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, βασίζεται ἤδη ἀνεξαίρετως πᾶσα χριστιανικὴ καὶ ὀθωμανικὴ οἰκία, καὶ ἐκ τῆς κατερειπωμένης τῶν ὁποίων καταστάσεως δὲν δυνάμεθα ἤδη νὰ εἰκάζωμεν κατὰ τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίζοντες, ὅποια τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν ὀνόματα. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ ἀρχαῖος τῆς πόλεως Περγᾶμου πολιτισμὸς καὶ τὸ μεγάλειον μαρτυρεῖται πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἐκ τῆς πολυπληθοῦς ἐκ μαρμάρου καὶ πολυτίμου γρανί-

(α) Γαληνὸς ὑγιεινῶν λογ. Β'. Τόμ. ΣΤ'. Σελ. 131.

του ὕλης, ὅτις καλύπτει καὶ στολίζει ἀπὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰώνων τὰ πολυπληθῆ καὶ μεγάλα τῶν Ὀθωμανῶν κοινοταφεῖα, τοῦ πέντε δημοσίου λουτροῦ, τὰ ἑπτὰ Ὀθωμανικὰ τεμένη, τὰς δύο τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας, πολλοὺς ἄλλους ἰδιωτικὸς λουτροὺς καὶ πλείστα θωμανικὰς οἰκίας ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκονται Σκεκοφάγοι ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετ' ἀνάγλυφα ἐντέχνως ἐπεξεργασμένοι καὶ χρυσμεύοντες ἤδη ὡς δεξαμενὰ τῶν ἐν αὐταῖς βρύσεων, σπηλοῦνται, κιονόκρανα καὶ κίονες βεβωτοὶ ἢ μετ' ὕδατος καὶ κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τὰ ὅποια ὅλα ἀρήρυσαν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀξιολόγων οἰκοδομῶν, καὶ εἰσέτι μὴ ὑπάρχοντος δυστυχῶς λατομείου, ἀραιοῦσιν Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ πρὸς οἰκοδομὴν οἴκου ἢ τάφου ἢ δι' ἄλλην ἐν τῇ οἰκίᾳ χρῆσιν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε εὐελπίζομεθα, ὅτι τὸ κακὸν τοῦτο τῆς τῶν ἀρχαιοτήτων καταστροφῆς κατέπαυσε, καθότι ἡ Σεβαστὴ καὶ περρωτισμένη Κυβέρνησις τοῦ Τρισεβαστοῦ Μονάρχου ἡμῶν Σουλτὰν Ἀπουλλ' Ἀλ'ιζ', τοῦ φιλοχου καὶ ἀνταρρωτοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, καὶ ἐξόχως ὁ ἐπὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν περρωτισμένος Ὑπουργὸς Κύριος Σαφὲτ Πασσᾶς, ἀκολουθῶν τὸ πνεῦμα τοῦ σημερινοῦ τῶν φώτων αἰῶνος καὶ ἐπιδιώκων μετ' ἀξιοπαίνου ζήλου πάντα τὰ πρὸς ἐπ' ἀνοδὸν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτισμοῦ ἀφορῶντα, ἐσύστησε διὰ σπουδαίων προσπαθειῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐτοκρατορικὸν Μουσεῖον διευθυνόμενον ἀξίως ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καὶ εὐπαιδύτου Πόλ, καὶ ἀπηύθυνε δικταγὰς ὁρρόνημα ὑψηλὸν καὶ ἀληθῆ πατριωτισμὸν ἐμφανίζουσα, ὅπως ὅχι μόνον μὴ καταστρέφονται πάντα τὰ εἰσέτι ἐκ τῶν περιστάσεων δικτηρούμενα ἀξιοθέατα ἐρεῖπια, καὶ καταθραύονται ἀσεβῶς τὰ ἐν αὐτοῖς τυγχίως εὐρισκόμενα ἀνάγλυφα, ἀγάλματα, ἐπιγραφαὶ κ. τ. λ. ὡς ἀσεβῶν ἔργα ἢ ὡς περικλείοντα χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ νομίσματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνταμείβονται οἱ τὰ τοιαῦτα ἀνακαλύπτοντες συμφώτως τῷ ἀνακαλυ-

φθέντι ἔργῳ. Τὰ ἐρεῖπια ταῦτα μαρτυροῦσι τὸν ἀρχαῖον τῆς ἐλληνίδος ταύτης πόλεως φωτισμὸν καὶ πολιτισμὸν, τοῦ ὁποίου δὲν μένει ἤδη πλὴν ἡ λυπηρὰ ἀνάμνησις μετὰ τινος ὕψους ἀγάπης καὶ ἐπιθυμίας τῶν πατρῶων ἀγαθῶν.

ΤΕΛΟΣ.

19

SISMANOGLIO
MECCARO